

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΑΛΙΕΙΑΣ ΚΑΙ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ

ΚΟΒΑΤΖΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΤΑ ΟΣΤΡΑΚΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΝΕΑ ΜΟΥΔΑΝΙΑ 2008

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

φύκια είναι τα στεφάνια της,
κοχύλια τα προικιά της...

Και η Ηώς ανέτειλε
με όλην την **πορφυράν αίγλην** καλλωπίζουσα
με γλυκύ ερύθημα βουνά, κοιλάδας και δάση.

Ανατολικόν ήτο το σωζόμενον τμήμα του τοίχου,
καμπύλον προς τα έξω,
και φυσικά το εξελάμβανε τις
ως χιβάδα του ιερού βήματος βυζαντινού ναού.

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Στον αγαπημένο μου σύζυγο
Μανόλη
και στους λατρευτούς μου γιους
Θανάση και **Χρήστο**.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣσελ. 2	σελ. 2
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗσελ. 3-34	σελ. 3-34
2.ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙσελ. 35-58	σελ. 35-58
2.1 ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥΣ.....σελ. 37-47	σελ. 37-47
2.2 . ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣσελ. 48-58	σελ. 48-58
3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑσελ. 59-72	σελ. 59-72
4. ΣΥΖΗΤΗΣΗσελ. 73-86	σελ. 73-86
5. ΠΕΡΙΛΗΨΗσελ. 87-88	σελ. 87-88
6.SUMMARYσελ. 89-90	σελ. 89-90
6.7.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑσελ. 91-96	σελ. 91-96
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑσελ. 97-115	σελ. 97-115

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η πτυχιακή εργασία πραγματοποιήθηκε στο Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, στο τμήμα Αλιείας και Υδατοκαλλιεργειών στα Ν. Μουδανιά. Ο στόχος αυτής της πτυχιακής είναι η σύνδεση της τέχνης της λογοτεχνίας με την μελέτη της επιστήμης των οστράκων και κατά πόσο αλλά και πώς τα όστρακα εμφανίζονται στις διάφορες εκφάνσεις της ζωής των ανθρώπων.

Θέλω να ευχαριστήσω από το βάθος της καρδιάς μου την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κυρία Μητσούδη Σοφία, για την αμέριστη βοήθεια και υποστήριξη που μου προσέφερε, ώστε να ολοκληρωθεί με επιτυχία η πτυχιακή εργασία.

Επίσης ένα εγκάρδιο ευχαριστώ στην κυρία Ελένη Ζάχου για την βοήθεια της σ' αυτήν την εργασία και στη μητέρα μου για την βοήθεια που μου προσέφερε. Ιδιαίτερα ευχαριστώ την οικογένειά μου για την ηθική συμπαράσταση και κατανόηση που επέδειξε κατά την διάρκεια της φοίτησης μου στο τμήμα Αλιείας και Υδατοκαλλιεργειών στα Ν. Μουδανιά.

Τέλος θέλω να ευχαριστήσω τους εκάστοτε διευθυντές του τμήματος, τους καθηγητές, την γραμματεία της σχολής και τους συναδέλφους φοιτητές, αλλά και τις φίλες μου Μαρία και Άννα για την αρωγή που μου προσέφεραν όλα αυτά τα χρόνια. Τους αφιερώνω με πολύ αγάπη αυτή την πτυχιακή μου εργασία.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιστορία της τέχνης δεν ανήκει μόνο στον εαυτό της. Χρησιμεύει για την αποκάλυψη του ανθρώπου.

W. PINDER

Σε καμιά άλλη περίοδο και σε κανένα πολιτισμό της ιστορίας η καλλιτεχνική δημιουργία δεν είχε κερδίσει σε τέτοια έκταση και με τέτοια ένταση την προσοχή και το ενδιαφέρον του μεγάλου κοινού, όσο σήμερα. Ποτέ άλλοτε τα θέματα της τέχνης δεν είχαν απασχολήσει τόσο τον άνθρωπο, όχι μόνο τον ειδικό μελετητή ή γενικά τον φιλότεχνο αλλά και τον απλό αναγνώστη και παρατηρητή της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Αλλά και ποτέ άλλοτε η τέχνη, στο σύνολό της, δεν ήταν τόσο προβληματική, ούτε ο δημιουργός της τόσο μόνος, όσο είναι σήμερα. Γι' αυτό και η γνωριμία και η κατανόηση των μορφών της σε καμιά άλλη περίοδο δεν ήταν τόσο απαραίτητη, η μελέτη και η αντιμετώπιση της ιστορίας και του περιεχομένου της, δεν ήταν τόσο αναγκαία (Χρήστου 1970).

Ο ελληνικός πολιτισμός έδωσε το στίγμα του και απέδειξε την παγκόσμια εμβέλεια του εδώ και αιώνες. Από την αρχαιότητα έως και σήμερα μέσω της τέχνης και ιδίως μέσω του πεζού και ποιητικού λόγου και του θεάτρου κατόρθωσε να προσεγγίσει τους προβληματισμούς του απλού ανθρώπου, να ενσαρκώσει τις πνευματικές του ανησυχίες και να δώσει σάρκα και οστά στις καλλιτεχνικές του δεξιότητες. Συγκεκριμένα μέσα από την πεζογραφία μπόρεσε να εκφράσει τα συναισθήματα του, να επιδείξει πτυχές της καθημερινής και δημόσιας ζωής, όπως και να αφηγηθεί τα ήθη και τα έθιμα, αλλά και τις δοξασίες όλων των λαϊκών στρωμάτων.

Αν θέλαμε να ορίσουμε λοιπόν την πεζογραφία, θα λέγαμε ότι είναι η συγγραφή ενός λογοτεχνικού έργου σε πεζό λόγο και η αντιδιαστολή του πεζού λόγου ως προς τον έμμετρο και τον ποιητικό λόγο (Μπαμπινιώτης, 1998). Τάσεις της νεοελληνικής πεζογραφίας είναι η ηθογραφία, ο νατουραλισμός, ο παρνασισμός, ο ρεαλισμός και ο ρομαντισμός (Παρίσης 1999).

Με τον όρο «ηθογραφία» χαρακτηρίζουμε μια τάση της νεοελληνικής πεζογραφίας, που ξεκινά λίγο μετά το 1880 και συνεχίζεται ως και τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα. Όπως φαίνεται και από τις χρονολογίες αυτές, η «ηθογραφία» συνδέεται άμεσα με τη λογοτεχνική γενιά του 1880, καθώς και με την ανάπτυξη του νεοελληνικού διηγήματος.

Τι ακριβώς σημαίνει «ηθογραφία» όμως; Σε σχέση με τη λογοτεχνία, ο όρος απαντάται για πρώτη φορά το 1770 και στα τελευταία χρόνια του 19ου αιώνα χρησιμοποιείται ήδη με το νόημα που του αποδίδουμε και σήμερα: για να προσδιορίσει μια συγκεκριμένη κατηγορία πεζών κειμένων με πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Όλα τα ηθογραφικά κείμενα, λοιπόν, έχουν ως βασικό τους στόχο την όσο το δυνατόν πιο πιστή παρουσίαση της ζωής στην ελληνική ύπαιθρο και στο ελληνικό χωριό, με τις τοπικές παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα, καθώς και τις συνήθειες, το χαρακτήρα και τη νοοτροπία του απλού ελληνικού λαού. Οι ήρωες της ηθογραφικής πεζογραφίας είναι σχεδόν πάντα οι απλοί άνθρωποι της υπαίθρου, οι άνθρωποι της φύσης.

Η ηθογραφία είναι ένα φαινόμενο καθαρά ελληνικό. Σε σχέση με τα όσα συμβαίνουν την εποχή εκείνη στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, μπορούμε να πούμε ότι η ηθογραφία είναι η ελληνική εκδοχή του ρεαλισμού και, ως ένα βαθμό, του νατουραλισμού. Παράλληλα έχει επηρεαστεί από το πνεύμα του θετικισμού, καθώς και από την επιστήμη της λαογραφίας, που αρχίζει να αναπτύσσεται στη χώρα μας από το 1870 και μετά, με κυριότερο εκπρόσωπο το Νικόλαο Πολίτη.

Μέσα στην πενταετία 1883-1888, εμφανίζονται όλοι σχεδόν οι σημαντικοί εκπρόσωποι της ηθογραφίας: καταρχήν ο Γεώργιος Βιζυηνός, που θεωρείται ο βασικός εισηγητής του ηθογραφικού διηγήματος, καθώς και οι Γεώργιος Δροσίνης, **Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης (εικ.1.1)**, Γρηγόριος Ξενόπουλος, Αργύρης Εφταλιώτης και πολλοί άλλοι.

Εικόνα 1.1. Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης (Παρίσης 1999).

Οι ηθογράφοι καλλιέργησαν σχεδόν αποκλειστικά το διήγημα και δεν υπάρχει αμφιβολία ότι συνέβαλαν αποφασιστικά στην ανάπτυξη του είδους και στην καθιέρωσή του στη νεοελληνική λογοτεχνία. Εξάλλου, σε ό,τι αφορά τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της ηθογραφίας, θα πρέπει να σημειώσουμε τα εξής:

- ❖ Τα ηθογραφικά διηγήματα χαρακτηρίζονται συνήθως από έναν έντονο λυρισμό, από μια υπέρμετρη αγάπη για τη φύση και εμπνέονται σε πολύ μεγάλο ποσοστό από τα προσωπικά βιώματα και τις εμπειρίες των ίδιων των συγγραφέων. Πολύ συχνό, μάλιστα είναι το φαινόμενο κάθε πεζογράφος να χρησιμοποιεί τον τόπο καταγωγής του ως πλαίσιο για τα έργα του.
- ❖ Οι περισσότεροι συγγραφείς αρέσκονται στην εθιμογραφία και τη λαογραφία, στην αναλυτική δηλαδή καταγραφή των εθίμων και των ηθών του λαού, που πολλές φορές αποβαίνει σε βάρος της λογοτεχνικής αξίας των έργων τους (υπάρχουν π.χ διηγήματα που απλώς καταγράφουν έθιμα, χωρίς να πετυχαίνουν τίποτε περισσότερο). Σε άλλες περιπτώσεις, βέβαια, όταν τα έθιμα εντάσσονται φυσιολογικά στον αφηγηματικό κορμό και στο μύθο του διηγήματος, το αποτέλεσμα είναι πολύ επιτυχημένο.
- ❖ Δεν πρέπει να απορούμε που το ελληνικό διήγημα συνδέθηκε σχεδόν αμέσως με την απεικόνιση της ζωής στην ύπαιθρο και το χωριό. Στα τέλη του 19ου αιώνα, αυτή είναι η κυρίαρχη εικόνα ελληνικής ζωής. Αν και η αστική ζωή δεν έχει πραγματικά αρχίσει να υπάρχει στην Ελλάδα, παρόλα αυτά οι συγγραφείς εκφράζουν μέσα από το έργο τους την αγάπη τους για το φυσικό περιβάλλον και την πεποίθηση ότι μόνο κοντά στη φύση θα μπορέσουν να βρουν την πραγματική τους ευτυχία.
- ❖ Η γενιά του 1880 συνδέεται με το γλωσσικό ζήτημα, στο οποίο πήρε θέση υπέρ του δημοτικισμού. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το ηθογραφικό διήγημα συνιστά την πρώτη συστηματική προσπάθεια για συγγραφή πεζών λογοτεχνικών έργων στη δημοτική γλώσσα (σε αυτό βοήθησε και το γεγονός ότι οι ήρωες είναι άνθρωποι του λαού, που φυσικά μιλούν μεταξύ τους στη δημοτική, χρησιμοποιώντας τους γλωσσικούς ιδιωτισμούς της περιοχής τους, τους οποίους οι συγγραφείς ενδιαφέρονται να αναπαράγουν πιστά).
- ❖ Υπάρχουν αρκετοί ηθογράφοι συγγραφείς που το έργο τους δεν παρουσιάζει ουσιαστική εξέλιξη και μοιάζουν να επανέρχονται συνεχώς σε παραλλαγές του ίδιου θέματος. Άλλοι, όμως, έδωσαν σπουδαία έργα και οδήγησαν σταδιακά στο πέρασμα από την ηθογραφία προς το ρεαλισμό και το νατουραλισμό.

Η ηθογραφία χρησιμοποιήθηκε συχνά ως μέσο για την επίτευξη στόχων εντελώς ξένων προς τη λογοτεχνία, όπως τα διάφορα ηθικοπλαστικά διδάγματα, η συστηματική καλλιέργεια ενός πατριωτικού φρονήματος και μιας εθνικής

ιδεολογίας κτλ. Κι αυτό ισχύει τόσο για τους γραφείς όσο και για τους κριτικούς ή μελετητές. (Παρίσης 1999).

Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να εξετάσουμε και την τεχνοτροπία του ρεαλισμού, που καλλιεργείται συστηματικά μέχρι και σήμερα και ακολουθεί την εποχή της ηθογραφίας. Ο ρεαλισμός εκφράζει την πεποίθηση ότι η λογοτεχνία και, γενικά, η τέχνη έχει τη δυνατότητα και, πρέπει να προσπαθεί να αντανakλά την πραγματικότητα, κάτι που βέβαια απαντάται ήδη από την αρχαιότητα, στα έργα του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη. Μ' αυτή την έννοια, ο ρεαλισμός, η προσπάθεια δηλαδή για μια όσο το δυνατόν πιο πιστή και αντικειμενική απόδοση του εξωκειμενικού κόσμου, υπήρχε ανέκαθεν στη λογοτεχνία ή, τουλάχιστον, σε ένα πολύ μεγάλο μέρος της. Ωστόσο, ο όρος «ρεαλισμός» έχει και μία άλλη, ειδικότερη έννοια. Πιο συγκεκριμένα, τον χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε μια τεχνοτροπία που εμφανίστηκε στην τέχνη γύρω στα μισά του 19ου αιώνα. Έτσι, ο ρεαλισμός δεν αναφέρεται αποκλειστικά στη λογοτεχνία αλλά και σε άλλες μορφές τέχνης, όπως για παράδειγμα στη ζωγραφική. Πάντως, σε ό,τι αφορά τη λογοτεχνία, η τάση που ονομάζουμε «ρεαλισμό», εκδηλώνεται αρχικά στη Γαλλία, με πρώτο και σημαντικότερο εκπρόσωπο τον Gustave Flaubert, συγγραφέα του περίφημου μυθιστορήματος Μαντάμ Μποβαρί.

Με το ρεαλισμό, η λογοτεχνία θέτει πλέον ως πρώτο στόχο της την πιστή απόδοση της πραγματικότητας, όπως βέβαια την αντιλαμβάνεται και τη βιώνει ο δημιουργός. Οι ρεαλιστές πεζογράφοι καλλιεργούν κυρίως το είδος του μυθιστορήματος και θεωρητικά επιδιώκουν την αποτύπωση της υποκειμενικής τους αντικειμενικότητας, όση αντίφαση κι αν αυτή περιέχει. Όπως είναι φυσικό, όσο και αν αποφεύγουν τις συναισθηματικές εξάρσεις, τις κρίσεις και τις προσωπικές ερμηνείες, τα όσα γράφουν επηρεάζονται έστω και έμμεσα από τις πεποιθήσεις τους. Για το ρεαλιστικό μυθιστόρημα, θετικά στοιχεία θεωρούνται η αληθοφάνεια και η πειστικότητα. Οι συγγραφείς δε στοχεύουν καθόλου στον εντυπωσιασμό αλλά αφήνουν την πραγματικότητα να μιλήσει από μόνη της. Επιλέγουν θέματα οικεία στον αναγνώστη και σε γενικές γραμμές συνηθισμένα, προβάλλοντας τις εμπειρίες της καθημερινής ζωής. Οι ήρωες τους είναι κατά κάποιον τρόπο εκπρόσωποι της κοινωνίας και του πολιτισμού στον οποίο υποτίθεται ότι ανήκουν, και μολονότι πλαστοί, δεν παύουν να είναι αληθοφανείς.

Ο ρεαλισμός μπορεί να πάρει πολλές επιμέρους μορφές, ανάλογα με το συγκεκριμένο τομέα στον οποίο ρίχνει το βάρος της αναπαράστασης του ο

συγγραφέας. Για παράδειγμα, με συγγραφείς όπως ο Ντοστογιέφσκι, έχουμε το λεγόμενο ψυχολογικό ρεαλισμό, με τον οποίο απεικονίζεται και την ίδια στιγμή διερευνάται ο ψυχικός κόσμος του ανθρώπου, ακόμη και στις πιο ακραίες εκδηλώσεις του. Από την άλλη πλευρά, όταν ο συγγραφέας επιμένει κυρίως στην απεικόνιση των κοινωνικών σχέσεων και προβλημάτων και αντιμετωπίζει κριτικά την ίδια την κοινωνία, γεννάται ο λεγόμενος κοινωνικός ρεαλισμός, μέσα από τον οποίο θα προκύψει τελικά ο νατουραλισμός. Σε ό,τι αφορά την νεοελληνική λογοτεχνία, ο ρεαλισμός εμφανίζεται στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, με πολύ μικρή καθυστέρηση σε σχέση με τη Γαλλία και μέχρι και σήμερα καλλιεργείται συστηματικά από τους περισσότερους πεζογράφους.

Τέλος, μετά τον ρεαλισμό έχουμε ένα άλλο λογοτεχνικό ρεύμα, τον νατουραλισμό, που εμφανίζεται στη Γαλλία, τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα. Εισηγητής και πιο διάσημος εκπρόσωπος του είναι ο πεζογράφος Emile Zola. Ο νατουραλισμός συνδέεται αποκλειστικά με την πεζογραφία και πιο συγκεκριμένα με το μυθιστόρημα. Στην ουσία, συνιστά το κορύφωμα, την πιο ακραία εκδοχή του ρεαλισμού, με τον οποίο μοιράζεται ορισμένα κοινά στοιχεία. Για παράδειγμα, τόσο στο ρεαλισμό όσο και στο νατουραλισμό, ο συγγραφέας επιλέγει απλά θέματα από την καθημερινή ζωή και προσπαθεί να μιμηθεί, να στήσει δηλαδή πιστά την πραγματικότητα. Κοινό στοιχείο είναι και η κριτική στην κοινωνία της εποχής, η οποία όμως στο νατουραλισμό γίνεται ο πρώτος στόχος και εμφανίζεται πραγματικά πολύ σκληρή. Συγκεκριμένα, ο νατουραλιστής συγγραφέας καταγγέλλει μέσα από το έργο του την κοινωνική εξαθλίωση και, γενικά, τις απαράδεκτες συνθήκες στις οποίες είναι αναγκασμένοι να ζουν οι περισσότεροι άνθρωποι. Η κοινωνία μας και ο πολιτισμός της, υποστηρίζουν οι νατουραλιστές, δεν είναι αντάξια του ανθρώπου. Γι' αυτό στα έργα τους υπερτονίζουν τις πιο αρνητικές και άσχημες καταστάσεις της ζωής, παρουσιάζοντας την πραγματικότητα γυμνή, χωρίς καμιά προσπάθεια για ωραιοποίηση ή συγκάλυψη των αποκρουστικών πλευρών της, χωρίς πρόσθετα σχόλια ή συναισθηματισμούς. Με αυτόν τον τρόπο, φιλοδοξούν να προκαλέσουν την αντίδραση του κοινού, ίσως και τη διαμαρτυρία ή την εξέγερση.

Για να πετύχουν όλα αυτά, οι νατουραλιστές επιδιώκουν την πιστή, τη φωτογραφική σχεδόν απόδοση της πραγματικότητας, μέσα από πληθώρα λεπτομερειών και εξονυχιστική παρατήρηση. Όπως λέει ο ίδιος ο Ζολά, κάθε μυθιστόρημα πρέπει να είναι μια «φέτα ζωής», ένα κομμάτι αληθινής ζωής. Οι εξα-

ντλητικές περιγραφές, λοιπόν, χώρων, ανθρώπων, φυσιογνωμιών αλλά και καταστάσεων είναι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του νατουραλισμού.

Ένα δεύτερο γνώρισμα, απόλυτα ταιριαστό με τα παραπάνω, είναι η επιλογή ιδιαίτερα προκλητικών θεμάτων από το περιθώριο της κοινωνικής ζωής. Οι ήρωες του νατουραλισμού είναι οι απόκληροι και τα θύματα της κοινωνίας, οι καταπιεσμένοι και οι αδικημένοι, άτομα του υπόκοσμου, ψυχικά και σωματικά άρρωστοι κτλ. Οι νατουραλιστές, μάλιστα, επιμένουν ιδιαίτερα στους τρόπους με τους οποίους διαμορφώνεται η συμπεριφορά και η ηθική του ανθρώπου. Σύμφωνα με τον Ζολά, η ελευθερία αλλά και η ηθική ευθύνη του ανθρώπου περιορίζονται δραματικά εξαιτίας των δυνάμεων που επιδρούν επάνω του. Οι δυνάμεις αυτές είναι τόσο εξωτερικές, όπως λ.χ. η κοινωνία, οι περιστάσεις ή η φύση, όσο και εσωτερικές, όπως οι βιολογικές καταβολές και η κληρονομικότητα, οι έμφυτες ορμές, το ένστικτο και γενικά οι δυνάμεις του ασυνείδητου. Μ' άλλα λόγια, ο άνθρωπος δεν έχει πολλά περιθώρια επιλογής και δρα κάτω από συνεχείς καταναγκασμούς.

Οι απόψεις αυτές του Ζολά είναι, βέβαια, επηρεασμένες απ' τις θεωρίες της εποχής, και κυρίως απ' τον ντετερμινισμό και το θετικισμό. Άνθρωποι όπως ο Δαρβίνος και ο Auguste Comte τόνιζαν τότε τη σημασία των κληρονομικών χαρακτηριστικών και των επιρροών του περιβάλλοντος για τον άνθρωπο. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι σύμφωνα με το Δαρβίνο, η ζωή είναι ένας συνεχής αγώνας για επιβίωση, στον οποίο επικρατεί τελικά ο πιο ισχυρός. Υιοθετώντας τις απόψεις αυτές, ο Ζολά χαρακτηρίζει κάθε κοινωνικό πρόβλημα ως αναγκαίο κακό που δεν μπορεί να διορθωθεί, αφού τα αίτια που το προκαλούν είναι, φυσικά. Το μυθιστόρημα, λέει ο Ζολά πρέπει να αποτελεί ένα είδος πειραματισμού που θα καταδεικνύει τα φαινόμενα αυτά και θα προσπαθεί να τα εξηγήσει, ακριβώς όπως γίνεται και στις θετικές επιστήμες.

Θα πρέπει να πούμε ότι η κοινωνική κατάσταση της εποχής, όπως είχε διαμορφωθεί από τη βίαιη εκβιομηχάνιση και την ανεξέλεγκτη λειτουργία της οικονομίας της αγοράς, πρόσφερε άφθονο υλικό στους νατουραλιστές. Στη χώρα μας, δεν υπήρχαν, βέβαια, οι ίδιες συνθήκες. Πάντως, ο νατουραλισμός κάνει την εμφάνιση του και στη νεοελληνική λογοτεχνία, χωρίς πάντοτε να μπορεί να διακριθεί από την ηθογραφία. Πιο συγκεκριμένα, νατουραλιστικά στοιχεία συναντάμε σε πολλά πεζά έργα της εποχής (τέλη 19ου -αρχές 20ού αιώνα), με

κυριότερο εκπρόσωπο το Ζητιάνο του **Ανδρέα Καρκαβίτσα** (1896).(Παρίσης 1999) (**εικ. 1.2**)

Εικόνα 1.2. Ανδρέας Καρκαβίτσας.

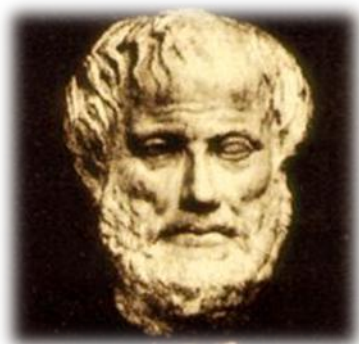
<http://www.hellenica.de/Griechenland/ModerneLiteratur/AndreasKarkavitsas.jpg>

Η πορεία και η διαμόρφωση της Πεζογραφίας, όπως αναλύθηκε προηγουμένως, δε θα μπορούσε να μην εμπεριέχει στοιχεία που συνδέονται με τα όστρακα δεδομένου ότι είναι παρόντα συνεχώς στη ζωή του ανθρώπου. Η παρουσία αυτή των οστράκων προσέλκυσε φυσικά και το επιστημονικό ενδιαφέρον. Η μελέτη των οστράκων έγινε επίσημος κλάδος της Ζωολογίας πρώτα από την αρχαία Ελλάδα και εμφανίστηκε στην Ευρώπη στα τέλη του 17^{ου} αιώνα. Πολύ πριν και συγκεκριμένα τον 4^ο αιώνα π.Χ., ο Αριστοτέλης (**εικ. 1.3**), πρώτος στα ιστορικά χρόνια ξεκίνησε την έρευνά του για τα ζώα που σήμερα περιλαμβάνονται στο φύλο των μαλακίων. Έχουμε λοιπόν έναν θεωρητικό φιλόσοφο και παράλληλα έναν θετικό επιστήμονα, στη δεύτερη φάση της φιλοσοφικής του δραστηριότητας, να ανακαλύπτει και να εξετάζει τον κόσμο των φυτών και των ζώων. Το έργο, λοιπόν, του Αριστοτέλη «Περί των ζώων ιστορία» ανήκει σ' αυτή τη δεύτερη φάση της φιλοσοφικής του δραστηριότητας και σ' αυτό νιώθει να πλημμυρίζει η ψυχή του από δέος για τον άγνωστο έως τότε κόσμο των ζώων. Στη συνέχεια αποτυπώνει με αληθινά αριστοτεχνικό τρόπο την ανακάλυψη αυτού του κόσμου στο έργο του «Περί ζώων μορίων». Στην πέμπτη παράγραφο του πρώτου βιβλίου του «Περί ζώων μορίων» αναφέρει τα εξής: «Τα όντα που αποτελούν τον φυσικό κόσμο χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Την μια την αποτελούν εκείνα που είναι αγέννητα και άφθαρτα, την άλλη όσα μετέχουν στη γένεση και στη φθορά. Από την άποψη της αξίας καμία βέβαια σύγκριση ανάμεσα στα πρώτα και στα δεύτερα. Στην πραγματικότητα τα πρώτα έχουν θεϊκά χαρακτηριστικά. Οι δυνατότητες που έχουμε να γνωρίσουμε στο βάθος τους τα όντα της πρώτης κατηγορίας είναι δυστυχώς ελάχιστες (είναι αφάνταστα λίγη η βοήθεια που μας προσφέρουν οι αισθήσεις μας για να μελετήσουμε- κι ας είναι ο πόθος μας να τα γνωρίσουμε μέγας). Αντίθετα, τα όντα που αποτελούν τη δεύτερη κατηγορία, τα φθαρτά δηλαδή ζώα και φυτά, αυτά έχουμε πολύ

περισσότερες δυνατότητες να τα γνωρίσουμε. Ο λόγος είναι γιατί μεγαλώνουμε και ζούμε ανάμεσα τους. Φτάνει να έχει κανείς τη διάθεση να υποβληθεί σε κόπους-που δεν θα είναι βέβαια λίγοι- και θα μπορέσει ασφαλώς να αποκτήσει ένα πλήθος από γνώσεις που αφορούν το καθένα χωριστά από τα είδη τους. Ωστόσο, και οι δυο κατηγορίες έχουν τη δική τους ξεχωριστή γοητεία. Ας είναι ελάχιστη η γνώση που καταφέρνουμε τελικά να αποκτήσουμε για τα αγέννητα και άφθαρτα όντα: η χαρά που μας δίνει η γνώση αυτή, ακριβώς, επειδή είναι μια γνώση μοναδική και πολύτιμη, είναι ασύγκριτα πιο μεγάλη από τη χαρά που μας δίνει η γνώση όλων των πραγμάτων που βρίσκονται γύρω μας εδώ κάτω (μήπως δεν είναι πιο μεγάλη και η χαρά μας, όταν βλέπουμε ας είναι και μια ακρούλα από κάτι που ανήκει στο πρόσωπο που αγαπούμε, παρά όταν βλέπουμε άλλα πράγματα, ας είναι και τα πιο μεγάλα και τα πιο σημαντικά.). Τα όντα που ανήκουν στη δεύτερη κατηγορία είναι σε μεγαλύτερο βαθμό προσια στη γνώση μας. Από την άποψη λοιπόν της επιστημονικής γνώσης αυτά έχουν το προβάδισμα, και καθώς βρίσκονται πιο κοντά μας και συγγενεύουν πιο πολύ με τη δική μας φύση, μας εξασφαλίζουν ένα αναπλήρωμα για τη γνώση των θείων όντων που μας λείπει. Για τα θεία όμως όντα έχουμε ήδη κάνει αρκετό λόγο. Ώρα να μιλήσουμε τώρα για τον ζωικό κόσμο. Μιλώντας για τον κόσμο αυτό θα βάλουμε όλα μας τα δυνατά να μην παραλείψουμε ούτε έναν εκπρόσωπο του, ας είναι και ο πιο ασήμαντος. Γιατί μολονότι υπάρχουν ζώα που δεν έχουν τίποτε το ελκυστικό για τα μάτια μας, εντούτοις η φύση που τα δημιούργησε δίνει στον άνθρωπο που τα μελετά, στον άνθρωπο που είναι από τη φύση του προικισμένος με φιλοσοφική διάθεση και μπορεί να διακρίνει τις αιτίες των πραγμάτων, χαρά απερίγραπτη...Για αυτό δεν πρέπει να κουραζόμαστε, σαν τα παιδιά, να μελετούμε και το πιο ασήμαντο ζώο. Γιατί σε κάθε δημιούργημα της φύσης υπάρχει κάτι το θαυμάσιο. Μια παλιά ιστορία λέει πως κάποτε κάποιοι ξένοι τον Ηράκλειτο θέλοντας πολύ να του μιλήσουν, μπαίνοντας όμως τον βρήκαν να κάθεται απλώς δίπλα στη φωτιά και να ζεσταίνεται και γι' αυτό στάθηκαν διστακτικοί. Εκείνος τους έδωσε θάρρος και τους είπε να μπουν. «Μη διστάζετε » τους είπε: « υπάρχουν και εδώ θεοί». Έτσι πρέπει

να προχωρεί κανείς και στον πιο ασήμαντων ζώων τη σπουδή, με την πίστη πως το καθένα κρύβει μέσα του κάτι το φυσικό· αυτό θα πει: κάτι το ωραίο».

Εικόνα 1.3. Ο Αριστοτέλης

http://www.tmith.edu.gr/databound/media/thumb240/2000-08-31/img_480f31c968c3.jpg

Ο Αριστοτέλης με τον τρόπο αυτό εξηγεί την ανάγκη της επιστημονικής εξέτασης των ζώων κατά τη δίχρονη παραμονή του στην Άσσο. (Λυπουρλής και Μωραΐτου 1999). Κατά συνέπεια ο Αριστοτέλης αναμένεται στις μελέτες του να ασχοληθεί και με όστρακα. Πράγματι στο έργο του « Των περί των ζώων ιστοριών » παρουσιάζει με εξαιρετική λεπτομέρεια μια ζωική ομάδα, την οποία διαχωρίζει σε μαλακόστρακα και σε οστρακόδερμα. Τα οστρακόδερμα, δηλαδή αυτά που περιβάλλονται από σκληρό προστατευτικό περίβλημα, χωρίζονται σε αυτά που καλύπτονται από ένα μοναδικό όστρακο, τα γαστερόποδα και σε αυτά που καλύπτονται από δύο συνδεδεμένα όστρακα, τα Δίθυρα (Μανδηλαράς 1994). Σήμερα η επιστήμη αποδέχεται πως τα μαλακόστρακα ανήκουν στα αρθρόποδα, αφού αφορούν τις γαρίδες, καραβίδες κτλ. Αυτοί που ασχολήθηκαν επιστημονικά με τα όστρακα μετά τον Αριστοτέλη ήταν ο Lister (1638-1712), γιατρός και φυσιολόγος, που την περίοδο μεταξύ 1685-1692, εξέδωσε το πρώτο κατανοητό βιβλίο για όστρακα, το « Historia Conchyliorum » και λίγο αργότερα ο Carolus Linnaeus (Λινναίος, 1707-1778), βοτανολόγος, φυσιολόγος και ζωολόγος που ταξινομήσε όλα τα γνωστά σε αυτόν Γαστερόποδα και Δίθυρα σε γένη και είδη (<http://en.wikipedia.org/wiki/Conchology>). Στον σύγχρονο καθημερινό λόγο, τα όστρακα, συναντώνται και ως κοχύλια, χωρίς να γίνεται έτσι σαφής η διάκριση αν πρόκειται για Δίθυρα ή για Γαστερόποδα. Με τον όρο κοχύλια αναφερόμαστε στο κέλυφος που περιβάλλει το σώμα διάφορων θαλάσσιων ζώων και κυρίως των μαλακόστρακων και των μαλακίων. Τα όστρακα αυτά αποτελούνται από ασβεστολιθική, τιτανική και χιτινώδη ουσία που εκκρίνεται από αδένες του ζώου. Αποτελείται από τρία τμήματα, το πρισματικό, το μαργαρώδες και το περί όστρακο.

Μέσα από αυτές τις ταξινομήσεις και καταγραφές, σήμερα το φύλο των Μαλακίων περιλαμβάνει πάνω από 100.000 είδη. Τα Μαλάκια είναι ζώα ασπόνδυλα, με τα περισσότερα να καλύπτονται από εξωτερικό όστρακο, κάποια από αυτά να το φέρουν εσωτερικά και ορισμένα να στερούνται τελείως οστράκου. Η ιστορία τους ξεπερνά τα 600 εκατομμύρια έτη και τα μεγέθη τους κυμαίνονται από 0,5 mm ως και τα μεγαλύτερα των 5 m (Delamotte & Βαρδάλα-Θεοδώρου, 1994). Σύμφωνα με τη σύγχρονη συστηματική κατάταξη (Hayward & Ryland, 2003)

το φύλο τους περιλαμβάνει τις Κλάσεις των Απλακοφόρων (*Aplacophora*), Μοναπλακοφόρων (*Monoplacophora*), Πολυπλακοφόρων (*Polyplacophora*), Σκαφόποδων (*Scaphopoda*), Κεφαλόποδων (*Cephalopoda*) και αυτές των Δίθυρων (*Bivalvia*) και Γαστερόποδων (*Gastropoda*) στις οποίες και αντιστοιχούν τα περισσότερα είδη. Η εξάπλωση τους είναι ευρεία. Απαντώνται σε γλυκά, υφάλμυρα και αλμυρά νερά από την ακτή ως και σε μεγάλα βάθη. Πολλά προσκολλώνται με το πόδι τους σε βράχους, πέτρες και γενικά σκληρά υποστρώματα, ενώ άλλα -κυρίως Δίθυρα- προτιμούν αμμώδη υποστρώματα όπου και ζουν κρυμμένα στην άμμο ή μισοβυθισμένα σ' αυτή. Τα χρώματα και η σκληρότητά τους ποικίλλουν και εξαρτώνται από το περιβάλλον στο οποίο ζουν. Παράδειγμα αποτελούν τα κογχύλια που ζουν σε περιοχές με έντονους κυματισμούς τα οποία έχουν ισχυρό όστρακο (*Spondylus*) και τα κογχύλια που ζουν σε μεγάλα βάθη που έχουν λεπτό και συνήθως λευκό όστρακο (*Nucula*) (Delamotte & Βαρδάλα-Θεοδώρου, 1994).

Όπως αναφέρθηκε, τα Δίθυρα και τα Γαστερόποδα είναι οι Κλάσεις που περιλαμβάνουν τα περισσότερα είδη.

Εικόνα 1.4. Δίθυρα (*Pecten*)

www.ifremer.fr

Τα Δίθυρα είναι ζώα ακέφαλα με σώμα που παρουσιάζει αμφίπλευρη συμμετρία. Το όστρακό τους αποτελείται από δύο ασβεστιτικής σύστασης θυρίδες που μέσα τους περικλείονται όλα τα μαλακά μέρη. Είναι κυρίως θαλάσσια βενθικά ζώα εκτός από μερικά είδη όπως τα *Unionia* και *Anodonta*, τα οποία έχουν προσαρμοστεί στα γλυκά νερά. Τρέφονται φιλτράροντας σωματίδια τροφής από το θαλασσινό νερό (διηθηματοφάγα). Ανάλογα με τον τρόπο ζωής τους χωρίζονται σε αυτά που σκάβουν και βυθίζονται λίγο ή τελείως στο ίζημα (*Donacilla*), σ' αυτά που με το βύσσο τους στερεώνονται μόνιμα ή προσωρινά στο βυθό (*Mytilus*), στα νεκτονικά δίθυρα τα οποία «κολυμπούν» (*Pecten*) (εικ. 1.4), στα διατρητικά που τρυπούν μαλακά μέρη ή σκληρά υποστρώματα και φωλιάζουν στις κοιλότητες που δημιουργούν (*Teredo* & *Clavagella*) και τέλος σ' αυτά που προσκολλώνται με τη

μία θυρίδα τους σε βράχους ή πάνω σε άλλα κελύφη (Ostrea) (www.geo.auth.gr/320/Molluska).

Εικόνα 1.5. Γαστερόποδα (Gastropoda)
http://users.otenet.gr/~maste_rsg/index/shell_1.

Τα Γαστερόποδα (**εικ. 1.5**) είναι μαλάκια με κεφαλή με μάτια και κεραίες. Έχουν στόμα που φέρει μασητική συσκευή αποτελούμενη από πολλά δόντια. Διαθέτουν κυκλοφορικό, νευρικό, γεννητικό σύστημα και βράγχια. Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι το μεγάλο τους πόδι. Κατά πλειοψηφία είναι θαλάσσια ζώα με λίγες περιπτώσεις να απαντώνται στα γλυκά νερά. Είναι βενθικοί οργανισμοί, κυρίως επιβενθικοί, με μερικές όμως ενδοβενθικές μορφές που σκάβουν τα ιζήματα του πυθμένα. Λαμβάνουν την τροφή τους απευθείας και την τεμαχίζουν με την μασητική τους συσκευή. Είναι φυτοφάγα, σαρκοφάγα, πτωματοφάγα, θηρευτές και κάποια από αυτά διατρύπουν άλλα όστρακα θηρεύοντας το σώμα τους (Gastropoda) (www.geo.auth.gr/320/Molluska).

Η αλίευση των Δίθυρων και Γαστερόποδων είναι πολύ διαδεδομένη σε όλο τον κόσμο, επειδή χρησιμοποιούνται ευρέως ως τροφή και ως δολώματα. Στην Ελλάδα, οι πιο γνωστές περιοχές αλιείας οστράκων είναι η Αλεξανδρούπολη, το Πόρτο-Λάγος, η Κεραμωτή, η νότια Κασσάνδρα, οι κόλποι Θεσσαλονίκης, Θερμαϊκού, ο Μαλιακός, ο Ευβοϊκός, ο Σαρωνικός, ο Αμβρακικός και ο κόλπος της Καλλονής (Γαληνού-Μητσούδη, 2002). Σύμφωνα με την Εθνική νομοθεσία (Π.Δ. 86/1998, ΦΕΚ 78/Α'/98 όπως τροποποιήθηκε με το Π.Δ. 227/03, ΦΕΚ 198/Α'/2003 για την αλιεία οστράκων, καθώς και το Π.Δ. 109/2002, ΦΕΚ 92/Α'/2002 για την αλιεία δολωμάτων), η αλίευση των Δίθυρων και Γαστερόποδων διενεργείται από επαγγελματίες αλιείς που είναι εφοδιασμένοι με ειδική άδεια, σε όλη την επικράτεια αποκλειστικά με κωπήλατα και μηχανοκίνητα σκάφη της παράκτιας αλιείας και με τα εργαλεία αργαλειός και τσουγκράνα καθώς και από δύτες που

χρησιμοποιεί μόνιμο σύστημα παροχής αέρα (καταδυτική συσκευή). Τα πιο γνωστά εμπορικά είδη αναφέρονται στον **πίνακα 1.1**.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1. Τα πιο γνωστά εμπορεύσιμα όστρακα στην Ελλάδα (Π.Δ. 86/98, ΦΕΚ 92 Α΄/22-4-2004).

Bivalvia

Δίθυρα

Δολώματα

Ensis siliqua	Σωλήνας της άμμου
Pholas dactylus	Φωλάδα, φτερά αγγέλου, πετροσωλήνας
Solen marginatus	Σωλήνας της άμμου
Solenocurtus striqilatus	Σαμάρι, σάντουιτς
Εδώδιμα	
Arca noae	Καλόγνωμη
Aequinpecten opercularis	Χτένι,καλόχτενο
Callista chione	Γυαλιστερή
Cerastoderma glaucum	Πουρλίδα,κατρουλίδα
Donax trunculus	Τελλίνα ή φασολάκι
Flexopecten glaber	Λείο ή γυαλιστερό χτένα
Modiolous barbatus	Χάβαρο
Mvtilus galloprovincialis	Μύδι
Ostrea edulis	Στρείδι
Ruditapes decussatus	Αχιβάδα
Venus verrucosa	Κυδώνι
<u>Gasteropoda</u>	
<u>Γαστερόποδα</u>	
Bolinus brandaris	Ακανθωτός στρόμπος
Phyllonotus trunculus	Στρόμπος, μάτι
Thais haemastoma	Πορφύρα

Αν μελετήσει κανείς το ρόλο που έπαιξε και παίζει το κοχύλι στη ζωή του ανθρώπου, θα διαπιστώσει εύκολα ότι αυτό υπήρξε κοντά του σε κάθε στιγμή της πορείας του, από τη μακρινή αρχαιότητα μέχρι τη σύγχρονη εποχή. Το όστρακο πέρασε κυρίως ως σύμβολο ομορφιάς στην αρχαία Ελλάδα, ως υλικό επεξεργασίας στη ρωμαϊκή εποχή, ως θρησκευτικό σύμβολο στη βυζαντινή αυτοκρατορία, ως οικονομική μονάδα στην προκολομβιανή περίοδο στην Αμερική και την Αφρική, ως αντικείμενο Τέχνης και Αρχιτεκτονικής στην Αναγέννηση, (συμπεριλαμβανομένων και των εποχών Baroque και Rococo) και τέλος ως βασιλικό και αριστοκρατικό προνόμιο στη βικτοριανή εποχή. Το κοχύλι βρέθηκε να παίζει ουσιαστικούς ρόλους στην ιστορία, στην οικονομία, στην αρχιτεκτονική, στις καλές τέχνες, στη θρησκεία, στη μουσική και το χορό, στη

μαγειρική και στη διακόσμηση.

I. ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ

Σύμφωνα με την ελληνική μυθολογία, η Αφροδίτη, η θεά του έρωτα και της ομορφιάς, αναδύθηκε από τη θάλασσα μέσα από ένα κτένι κοντά στις ακτές της Κύπρου (εικ. 1.6) . Όπως ήδη αναφέρθηκε, η επιστημονική μελέτη των οστράκων ξεκινά στην αρχαία Ελλάδα τον 4ο π.Χ. αιώνα από τις εργασίες του Αριστοτέλη και του Θεόφραστου. Ο Αριστοτέλης, πρωτοπόρος ζωολόγος, φιλόσοφος και φυσιοδίφης, στην «περί ζώων ιστορία» περιγράφει με εξαιρετική λεπτομέρεια το διαχωρισμό των μαλακίων σε «μαλακόστρακα» και «οστρακόδερμα».

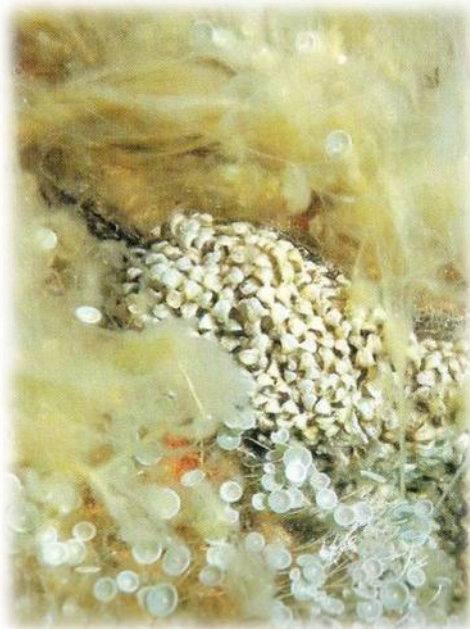
Εικόνα 1.6. (Η γέννηση της Αφροδίτης) (1478).

Sandro_Botticelli

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f2/Sandro_Botticelli_046.jpg/300px-Sandro_Botticelli_046.jpg

II. ΕΝΔΥΣΗ

Τον 15^ο π.Χ. αιώνα στην Τύρο και τη Σιδώνα, ένα είδος οστράκου χρησίμευε για την πορφυρή βαφή των ενδυμάτων και αργότερα των χιτώνων των Ρωμαίων και Βυζαντινών αυτοκρατόρων (εικ. 1.9.) . Το όστρακο ήταν το (*Murex purpura*) (εικ. 1.7) και η οικογένεια των οστράκων αυτών

ονομάσθηκε Muricidae. Κατά τον Πλίνιο Γάιο η διαδικασία αφορούσε το βράσιμο κατακερματισμένων οστράκων και την εκχύλιση του χρώματος, σε συγκεκριμένους χώρους, τα "Πορφυρεία". Για ένα γραμμάριο βαφής χρειάζονταν 10.000 πορφύρες.

Εκτός από το βάψιμο των υφασμάτων χρησιμοποιήθηκαν και για τη δημιουργία αυτών. Ο βύσσος της πίννας (*Pinna Nobilis*) βρήκε χρήση από τους περισσότερους λαούς ως το «μετάξι της θάλασσας» (εικ. 1.8) . Ρούχα από βύσσο -όπως φαίνεται μέσα από αρχαία κείμενα- φτιάχτηκαν στην Αίγυπτο, την Ελλάδα και την Ινδία. Λέγεται μάλιστα πως το Χρυσόμαλλο Δέρασ του Ιάσωνα ήταν από ίνες βύσσου. Κατά τον 18^ο αιώνα δημιουργήθηκαν στη νότια Γαλλία και νότια Ιταλία βιομηχανίες επεξεργασίας του. Σήμερα η τέχνη αυτή έχει χαθεί στο χρόνο και μόνο κάποιες γυναίκες της Σαρδηνίας πλέκουν, συνεχίζοντας την παράδοση.

Εικόνα 1.7 (*murex purpura*)
www.gastropods.com

Εικόνα 1.8. Οι πορφύρες κατά την ωτοκία τους (Βράτις Κ.,1997) (Στα κρυφά των θαλασσινών μας βυθών)

Εικόνα 1.9. Η
πριγκίπισσα,
Λουκρέτσια με
πορφυρό ένδυμα

Μπροντζίνο, πινακοθήκη Ουφίτσι, Φλωρεντία (τα Μουσεία του Κόσμου)

III .ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Εικόνα 1.10. Κυπραία - *Cypraea moneta*
(<http://www.epcon.gr/ostrakorama/03.html>).

Σε αρκετά νομίσματα στην αρχαιότητα κάποιο όστρακο, συνήθως χτένι ή μύδι, απεικονιζόταν στη μία τους όψη. Τέτοια νομίσματα μπορεί να βρει κανείς στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών. Η ιδιότητα του όστρακου ως μέσου οικονομικής συναλλαγής στην αρχαιότητα και σε διάφορες φυλές της Αφρικής, του έδωσε την ευκαιρία να το αποκαλέσουν "Φυσικό Χρήμα

Το πρώτο ωειδές μεταλλικό νόμισμα που κόπηκε στη Λυδία το 670 π.Χ. είχε ως σχήμα του το όστρακο του γένους των Κυπραϊδών (Cypraeda). Η Κυπραΐδα *Cypraea moneta* (εικ. 1.10) χρησίμευε ως οικονομική μονάδα σε φυλές της Αφρικής. Στην ανατολική Αφρική αναφέρεται ότι "κάποτε μία σύζυγος κόστιζε δύο Κυπραΐδες". Η αξία των οστράκων από οικονομική πλευρά είναι πολύ σημαντική, με την δυνατότητα πώλησης της πρωτογενούς παραγωγής

αλλά και της δευτερογενούς όταν υπάρχει, προσδίδει στα όστρακα προστιθέμενη αξία. Τέλος, είναι ισχυρό κίνητρο από βιοποριστική πλευρά για την επαγγελματική απασχόληση πολλών ατόμων μέσω αλιείας ή και εκτροφής. (Γαληνού-Μητσούδη 2003).

IV. ΣΥΜΒΟΛΑ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Το μεγάλο κτένι, αποτέλεσε θρησκευτικό σύμβολο εισαχθέν από τον Απόστολο Ιάκωβο, έμβλημα που συναντάται στη γλυπτική, ζωγραφική και αρχιτεκτονική της Αναγέννησης. Το βρίσκει κανείς ως διακοσμητικό στοιχείο εσωτερικών και εξωτερικών χώρων καθολικών εκκλησιών ή στα ξυλόγλυπτα τέμπλα του Ιερού Ορθοδόξων Εκκλησιών.

Συχνά στην εποχή της Αναγέννησης και κατά τη διάρκεια των τελευταίων Ρωμαϊκών χρόνων διάφορα κυρτώματα τοίχων ή αετώματα φέρουν τη μορφή κοχυλιών. Το «Σπίτι των Κοχυλιών» (Casa de las Conchas) στη Σαλαμάγκα της Ισπανίας κτίσθηκε στις αρχές του 16ου αιώνα και είναι αφιερωμένο στον Απόστολο Ιάκωβο (St. James). Η εξωτερική του επιφάνεια είναι καλυμμένη με εκατοντάδες όστρακα σκαλισμένα σε πέτρα.

V. ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ-ΔΙΑΤΡΟΦΗ

Μολονότι η σχέση μαγειρικής και οστράκου φαίνεται εκ πρώτης όψεως κατανοητή και αναμενόμενη, η ποικιλία και το βάθος της σχέσης αυτής δεν είναι και τόσο απλή. Η απόλαυση του ωραίου, έστω και γευστικά, απαιτεί προϋποθέσεις.

Η παρασκευή απαιτεί φαντασία - πράγμα όχι εύκολο -, διότι τόσο αυτός που θα το ετοιμάσει, όσο και αυτός που θα το γευτεί, δεν είναι απλά ζώντες οργανισμοί. Είναι εκείνοι που θα φέρουν και θα γευθούν το βυθό της θάλασσας με όλο του το μεγαλείο στο τραπέζι. Είναι εκείνοι που το "κέντρο" της γεύσης

τους εξελίχθηκε μέσα από τις Τέχνες της Αναγέννησης. Είναι εκείνοι που ξέρουν να εκμεταλλεύονται κάποιες κρυφές ιδιότητες των οστράκων για συνέχιση της ζωής.

Η τέχνη του μαγειρέματος των οστράκων είναι ποικίλη και εκστατική. Σε πολλά εστιατόρια πολυτελείας σερβίρονται θαλασσινά είδη μέσα σε μεγάλα όστρακα, όπως είναι το χτένι ή η το όστρακο της πίννας (**εικ.1.11**). Επίσης, πρέπει να τονιστεί και η διατροφική αξία των οστράκων, ως τροφή υψηλής βιολογικής αξίας. Τα στρείδια για παράδειγμα είναι μια νόστιμη τροφή, ισορροπημένη επειδή περιέχει πρωτεΐνες, υδατάνθρακες και λιπίδια. Συστήνεται ως ιδεώδης τροφή σε δίαιτες χαμηλών κορεσμένων λιπαρών(χαμηλό περιεχόμενο χοληστερίνης)και υψηλό περιεχόμενο σε πολυακόρεστα Ωμέγα-3. Είναι πηγή εξαιρετική βιταμινών A, B1, B2, B3, C, D και σημαντική πηγή ιχνοστοιχείων για τον οργανισμό.

Εικόνα 1.11. *Pinna nobilis* (Πίννα)

Βράτις Κάρολος, (Στα κρυφά των θαλασσινών μας βυθών)

VI.ΜΟΥΣΙΚΗ

Πολλοί πρωτόγονοι λαοί της Αφρικής, ακόμη και σήμερα, χρησιμοποιούν μικρά όστρακα σε ζωνοειδείς περιτυλίξεις του σώματός τους για ιεροτελεστίες και χορούς. Μέσα στους αιώνες το όστρακο Τρίτων (*Charonia Tritonis*), κοινώς

"μπουρού", χρησίμευε σαν μουσικό όργανο. Το όνομα προέρχεται από το θεό της θάλασσας Τρίτωνα, γιο του Ποσειδώνα και της Αμφιπρίτης. Υπάρχει ένα υπέροχο άγαλμα του Τρίτωνα, έργο του Bernini, στην πλατεία Barberini της Ρώμης, το οποίο θεωρείται ένα από τα γλυπτά αριστουργήματα. Λέγεται

μάλιστα πως τα είδη *Charonia Tritonis* και *Strombus gigas* υπήρξαν οι πρόγονοι των τρομπετών, αφού φυσώντας τα βγαίνει ένας χαρακτηριστικός μπάσος ήχος. Μικρότερα κοχύλια χρησιμοποιήθηκαν και για άλλα μουσικά όργανα όπως το «καξίξι» (εικ.1.12) στην Βραζιλία που ήταν ένα πλεχτό καλάθι γεμάτο με πολλά μικρά κοχύλια. Οι πρώτες

καστανιέτες και κλακέτες που είχαν οι Ισπανοί φτιάχνονταν από δίθυρα όστρακα. Στη σημερινή εποχή, το μπουζούκι φέρει μια διακοσμητική επένδυση γύρω από το κεντρικό του στόμιο αλλά και στο μπράτσο του, η οποία προέρχεται από το εσωτερικό του οστράκου *Haliotis lamellose* (αυτή της θάλασσας) (http://www.onassis.gr/grek/assoc/enim_deltio)

Εικόνα 1.12. Το καξίξι

<http://hpbimg.ethno.fr/CAXIXI%20DOUBLE.bmp>

VII. ΚΟΣΜΗΜΑ

Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε την χρήση των οστράκων ως κοσμήματα. Ευρήματα 25000 ετών δηλώνουν την πανάρχαια χρήση οστράκων και μαργαριταριών ως στολίδια (Deamotte & Βαρδάλα-Θεοδώρου, 1994). Το πιο

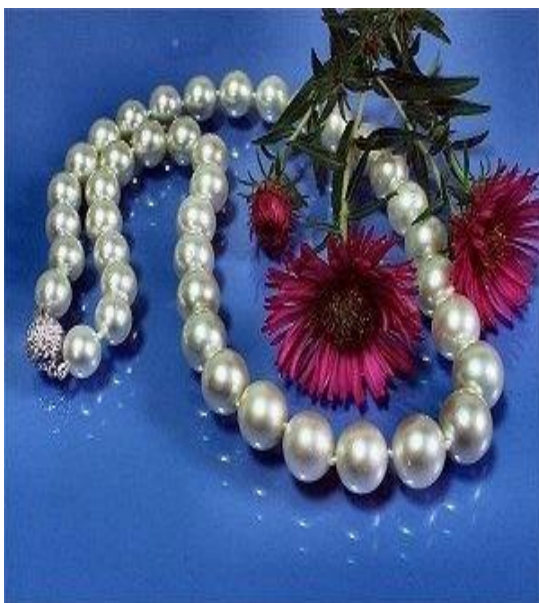
παλιό κόσμημα από μαργαριτάρια ανήκε σε μια Περσίδα πριγκίπισσα του τετάρτου αιώνα π.Χ και φυλάσσεται σήμερα στο μουσείο του Λούβρου. Αδυναμία στα μαργαριτάρια (εικ. 1.13) είχαν και οι Ρωμαίοι, Αιγύπτιοι και Ασιάτες που θεωρούσαν ότι έχουν μυστικιστικές και θεραπευτικές ιδιότητες.

maxima)

Εικόνα 1.13. Μαργαριτάρι (Pinctada

www.Google.gr

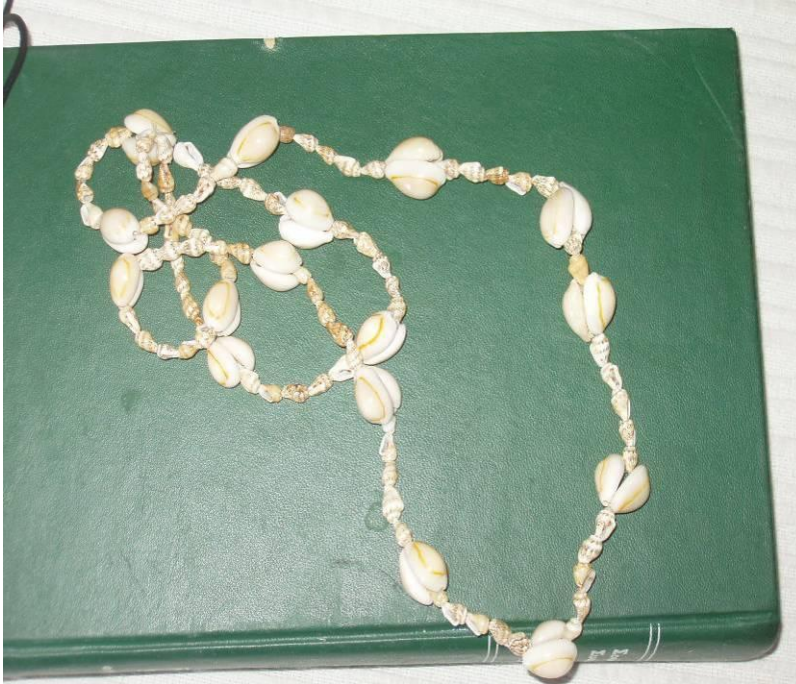
Στη σημερινή εποχή, αν ανατρέξει κάποιος στο διαδίκτυο, θα μπορέσει να εντοπίσει 2000 διαφορετικά είδη κοσμημάτων από μαργαριτάρια. Μέσα σε αυτά

περιλαμβάνονται μαργαριταρένια κολιέ (εικ. 1.14), δαχτυλίδια, βραχιόλια και σκουλαρίκια, η αξία των οποίων είναι αμύθητη και πολλές φορές απλησίαστη για τους απλούς πολίτες. Γενικότερα όμως κοσμήματα από κοχύλια (εικ 1.15), μαργαριτάρια και φίλντισι φτιάχνονται ακόμα και σήμερα μαρτυρώντας την διαχρονικότητα της ελκυστικής ομορφιάς τους (<http://www.pearloasis.gr>)

Εικόνα 1.14. (Μαργαριταρένιο κολιέ)

http://www.selectraders.co.uk/encyclopediapictures/south_sea_pearls/south_sea_pearls_2.jpg

Εικόνα 1.15. Κολιέ από κοχύλια
(από την προσωπική συλλογή της Σ. Γαληνού Μητσούδη)

VIII.ΜΕΣΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ- ΟΙΚΟΘΕΣΗ -ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Ο λαός μας από την αρχαιότητα έως σήμερα χρησιμοποιούσε πολλά όστρακα όπως την μπουρού (**εικ. 1.16**) και την μπουχώνα ως μέσο επικοινωνίας,

κυρίως στα θαλασσινά ταξίδια. Όμως ακόμα και σήμερα το χρησιμοποιούν οι ναυτικοί για να ειδοποιήσουν γειτονικά πλοία ή και μικρά παιδιά στα παιχνίδια τους ως μέσο ψυχαγωγίας.

Εικόνα 1.16. *Charonia tritonis*

(μπουρού)

Κ.Γ Δημητράκη (Κοχύλια των ελληνικών θαλασσών)

Πολλές συλλογές οστράκων, κυρίως μικρών παιδιών, (εικ. 1.17) μαρτυρούν την αναγνώριση της αξίας τους στη σύγχρονη κοινωνία.

Εικόνα 1.17. Όστρακα από την συλλογή του Χρήστου Γαλατσιάνου

ΙΧ.ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Πολλοί καλλιτέχνες εμπνεύστηκαν σπουδαία έργα τους από όστρακα όπως αχιβάδες ή και μαργαριτάρια και συνέδεσαν την τέχνη με τα όστρακα. Η ομορφιά των κοχυλιών αποτυπώθηκε σε πολλούς πίνακες ιδιαίτερα κατά την περίοδο της Αναγέννησης, αλλά και στα πιο πρόσφατα χρόνια, με πρωτοπόρο τον πίνακα του Μποτιτσέλι «Η γέννηση της Αφροδίτης», το 1498.(εικ. 1.6) Στον πίνακα αυτό φαίνεται πως συνδέεται η τέχνη με τον μύθο που ήθελε την θεά της ομορφιάς να αναδύεται από ένα χτένι κάπου κοντά στις ακτές της Κύπρου. Με το ίδιο θέμα, σημαντικό πίνακα καλλιτέχνησε ο ζωγράφος Γουίλιαμ Μπουγκερό το 1879 (εικ. 1.18). Επίσης στην γλυπτική έχουμε την απεικόνιση του θεού Τρίτωνα από το όνομα του οποίου πήρε το όστρακο *Charonia tritonis*. Τέλος στο πίνακα του ζωγράφου Γιαν Βερμέερ « Κοπέλα με μαργαριταρένιο κολιέ» (περ.1660-1662) (εικ. 1.19) έχουμε την απεικόνιση της ομορφιάς των μαργαριταριών, τα οποία κόσμησαν αλλά και κοσμούν πολλούς πίνακες και έργα τέχνης ακόμα και της σημερινής εποχής.

Εικόνα 1.18. Η γέννηση της Αφροδίτης, Γουίλιαμ Μπουγκερό (1879), Μουσείο Ορσέ, Παρίσι (Μεγάλα Μουσεία του Κόσμου)

Εικόνα 1.19. Κοπέλα με μαργαριταρένιο κολιέ. Γιαν Βερμέερ, Πινακοθήκη Βερολίνου (Μεγάλα Μουσεία του Κόσμου).

Χ.ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Το όστρακο *Pecten Jacobaeus*(**εικ.1.20**), το γνωστό μεγάλο κτένι, αποτέλεσε θρησκευτικό σύμβολο εισαχθέν από τον Απόστολο Ιάκωβο, έμβλημα που συναντάται στη γλυπτική, ζωγραφική και αρχιτεκτονική της Αναγέννησης. Το βρίσκει κανείς ως διακοσμητικό στοιχείο εσωτερικών και εξωτερικών χώρων καθολικών εκκλησιών ή στα ξυλόγλυπτα τέμπλα του Ιερού Ορθοδόξων Εκκλησιών. Κατά τη χριστιανική θρησκεία το *Pecten Jacobaeus* συμβόλιζε την αγνότητα, την ανάσταση, τη λύτρωση και τη συγχώρεση, ενώ κατά την εποχή Rococo (18ος αιώνας) την αισθητική, την ομορφιά και τη διακόσμηση.

Εικόνα 1.20. *Pecten Jacobaeus*
χτένι Αγίου Ιακωβαίου

Βράτις Κ. (Στα κρυφά των
θαλασσινών μας βυθών,
1997)

Σε πολλά κείμενα του Παπαδιαμάντη έχουμε το Άγιο Βήμα του ιερού να παρομοιάζεται με το όστρακο της αχιβάδας. Τέλος το όμορφο πορτοκαλί ασβεστολιθικό πώμα της αστρέας, που οι ψαράδες το λένε «ματάκι»(**εικ.1.21**), το μεταχειρίζονται σε πολλά παραθαλάσσια μέρη της Ελλάδας για να κατασκευάσουν παιδικά φυλαχτά.

Εικόνα 1.21. κόσμημα με επίπωμα του γαστερόποδου αστρέα (από την συλλογή της Γαληνού – Μητσούδη)

XI. ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ

Πέρα από τις υπηρεσίες που έχει προσφέρει το κοχύλι στην ίδια την Αρχιτεκτονική, ο ρόλος του στη σύγχρονη διακόσμηση σπιτιών(εικ.1.22) ή επαγγελματικών χώρων, όπως εστιατόρια, ξενοδοχεία, boutique, κλπ, συγκεντρώνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Το σαλόνι, η κουζίνα και το μπάνιο είναι οι κύριοι χώροι ενός σπιτιού, ακόμη και αστικών πόλεων που φιλοξενούν ωραία κομμάτια κοχυλιών. Επίσης διάφοροι χώροι ξενοδοχείων, κυρίως παραθαλασσίων, όπως και εστιατορίων που σεβίρουν θαλασσινά, έχουν ως βασικό διακοσμητικό τους στοιχείο το όστρακο. Γι' αυτούς τους λόγους επιχειρήσεις και καταστήματα που εμπορεύονται το κοχύλι ελκύουν καθημερινά αμέτρητους πελάτες, θαυμαστές του ωραίου(εικ.1.23).

Εικόνα 1.22. Διακοσμητικό δέντρο από ασήμι και πέρλες κατασκευασμένο από μαθήτρια της Α΄ Γυμνασίου του Γυμνασίου των Νέων Μουδανιών)

Εικόνα 1.23. Πίνα διακοσμημένη με όστρακα (από την προσωπική συλλογή της Σ. Μητσούδη)

XII. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΧΥΛΙ

Η ομορφιά των κοχυλιών και η χρήση τους σε τόσους πολυποίκιλους τομείς δεν ήταν δυνατό ν' αφήσει ασυγκίνητους τους λογοτέχνες - πεζογράφους και ποιητές - Έλληνες και ξένους κάθε εποχής και κάθε γωνιάς του κόσμου. Από τους πεζογράφους τελείως ενδεικτικά μπορούμε ν' αναφέρουμε τη Rosamunde Pilscher ("Ψάχνοντας για κοχύλια") και από τους Έλληνες τον Ηλ. Βενέζη ("Αιγαίο", "Ωκεανός" κ.α.), τον Α. Καρκαβίτσα ("Λόγια της πλώρης"). Οι περισσότεροι αναφέρονται στα κοχύλια είτε κυριολεκτικά είτε μεταφορικά, δημιουργώντας εικόνες απaráμιλλου κάλλους.

Μέσα στην ελληνική ποίηση και τον πεζό λόγο συναντώνται πολλές αναφορές

που αφορούν όστρακα και κοχύλια. Πρώτος ο Όμηρος ήδη τον 8^ο αιώνα π.Χ. στα Ομηρικά του έπη, Ιλιάδα και Οδύσσεια, κάνει αναφορά στον κόσμο των οστράκων μαρτυρώντας μ' αυτόν τον τρόπο την χρήση τους από τους αρχαίους Έλληνες:

«άορ, κολεόν δε νεοπρίστου **ελέφαντος** αμφιδεδίκηται».

(Σπαθί με λαβή ασημένια που το σφίγγει από **καινούργιο φίλντισι**. Μεγάλη η αξία για εκείνον που θα το κρατήσει).

(Οδύσσεια Ομήρου, Οδυσσέως σύστασις, Ραψωδία θ, στίχος 486-487)

«Ταυτ' άρ' αιιδός άειδε περικλυτός· αυτάρ Οδυσσεύς **πορφύρεον** μέγα φάρος
ελών χερσί στιβαρήσι και κεφαλής είρυσσε, κάλυψε δέ καλά πρόσωπα».

(Καθώς τραγούδαγε ο φημισμένος αιιδός, ο Οδυσσέας με τα δυο του χέρια
πιάνει το **πορφυρό του πανωφόρι**, το' φέρε πάνω από το κεφάλι του
καλύπτοντας το ωραίο του πρόσωπο).

(Οδύσσεια Ομήρου, Οδυσσέως σύστασις, Ραψωδία θ στίχος 102-104)

«κιχήσατο δ' ένδον εόντας η μεν επ' εσχάρη ήστο σύν αμφιπόλοισι
γυλαιζίν,ηλάκατα στρωφώσ' **αλιπόρφυρα**».

(Ήταν εκείνη στην εστία καθισμένη με τις ακόλουθες της, κλώθοντας νήματα
βαμμένα **στην πορφύρα της θαλάσσης**).

(Οδύσσεια Ομήρου, Οδυσσεύς και Ναυσικάς ομιλίας, Ραψωδία ζ στίχος 67-70)

«Αυτάρ ο πυκνόν υπ' όφρυσι δάκρυον είβε, χλαίναν **πορφυρέην** αντ'
οφθαλμοίοιν ανασχών».

(εδώ ο νέος στο δάκρυ πνίγηκε και σήκωσε την **πορφυρή** χλαμύδα τα μάτια του
να κρύψει).

(Οδύσσεια Ομήρου, Ραψωδία δ, στίχος 154 -155)

Στην σύγχρονη εποχή ο νομπελίστας ποιητής μας Οδυσσέας Ελύτης μέσα από τα ποιήματά του, που είναι γεμάτα από λαμπρές εικόνες της ελληνικής φύσης, προβάλλει και ανυμνεί τα θαλάσσια όστρακα:

«Πώς να χωρέσει ο ουρανός σε μια **κοχύλα** ρόδινη... »

. (Ελύτης, Ήλιος ο πρώτος).

«Καθώς γλυκά φυσά ουρανός μεσ' σ' αδειανό **κοχύλι**... »

.(Ελύτης, Άσμα Ηρωικό και Πένθιμο για τον Χαμένο Ανθυπολοχαγό της Αλβανίας)

Ένας άλλος πολύ σημαντικός ποιητής μας, ο Γιάννης Ρίτσος, στον σκηνικό μονόλογό του Σονάτα του Σεληνόφωτος (1956), που είναι από τα πιο γνωστά και αγαπημένα κείμενα του Ρίτσου, κάνει μια «εκ βαθέων» εξομολόγηση, μια παρατεταμένη ικεσία για ζωή κι ελπίδα μέσα από ροή παραστάσεων και συμβόλων αναφέρεται και στον κόσμο των οστράκων:

«...φύκια και **όστρακα** πιάνονται στα μαλλιά μου

δεν μπορώ να τα ξεκολλήσω ύστερα

δεν μπορώ να ανέβω πάλι στην επιφάνεια... »

(Ρίτσος, Σονάτα του Σεληνόφωτος)

«Κι αλήθεια δεν είναι λίγες οι φορές που ανακαλύπτω εκεί, στο βάθος

του πνιγμού,

κοράλλια και **μαργαριτάρια** και θησαυρούς ναυαγισμένων πλοίων,

απρόοπτες συναντήσεις, και χτεσινά και σημερινά και μελλούμενα,

μιαν επαλήθευση σχεδόν αιωνιότητας,
 κάποιο ξανάσασμα, κάποιο χαμόγελο αθανασίας, όπως λένε,
 μιαν ευτυχία, μια μέθη, κ' ενθουσιασμόν ακόμη,
 κοράλλια και **μαργαριτάρια** και ζαφείρια
 μονάχα που δεν ξέρω να τα δώσω-όχι, τα δίνω·
 Μονάχα που δεν ξέρω αν μπορούν να τα πάρουν-πάντως εγώ
 τα δίνω.

Άφησε με να' ρθώ μαζί σου »

(Ρίτσος, Σονάτα του Σεληνόφωτος)

Οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί αγώνες αναβίωσαν για πρώτη φορά το 1896 στην Αθήνα. Με αφορμή την τέλεσή τους ανατέθηκε στον Κωστή Παλαμά να γράψει τον ύμνο των Ολυμπιακών αγώνων, που από την Ολυμπιάδα του Τόκιο, το 1952, καθιερώθηκε ως ο επίσημος ύμνος των Αγώνων και ακούγεται σε κάθε Ολυμπιάδα. Στην τρίτη στροφή αυτού του ύμνου μέσα από μια παρομοίωση κάνει αναφορά στο όστρακο της πορφύρας:

« Κάμπτοι, βουνά και πέλαγα φέγγουν μαζί σου
 Σαν ένας **λευκοπόρφυρος** μέγας ναός,
 Και τρέχει στο ναό εδώ προσκυνητής σου,
 Αρχαίο Πνεύμ' αθάνατο, κάθε λαός. »

(Κωστής Παλαμάς, Ο Ολυμπιακός ύμνος)

Ο πεζογράφος και βασικός εκπρόσωπος του ηθογραφικού διηγήματος Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης στο ερωτικό του διήγημά του «Όνειρο στο κύμα» αναφέρει:

«Η παιδίσκη θα ήτον ως δύο έτη νεωτέρα εμού. Μικρή επήδα από βράχον, έτρεχεν από κολπίσκον εις κολπίσκον, κάτω εις τον αιγιαλόν, έβγαζε **κοχύλια**, κ'

εκυνηγούσε τα καβούρια. »

«Είχε βυθισθεί άπαξ καθώς ερρίφθη εις την θάλασσα, είχε βρέξει την κόμην της, από τους βοστρύχους της οποίας ως ποταμός από **μαργαρίτας** έρρεε το νερόν, και είχεν αναδύσει. Έβλεπε κατά τύχην προς το μέρος όπου ήμην εγώ, κ' εκινείτο εδώ κ' εκεί προσπαίζουσα και πλέουσα.

Στα πλαίσια της προσπάθειας της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Καβάλας με πρωτοβουλία του Διευθυντή της Εκπαίδευσης Εμμανουήλ Γιαννάκη να καταγράψει τις ευαισθησίες και τον πλούσιο ψυχικό κόσμο των εκπαιδευτικών, που το λειτούργημα τους συνίσταται πρωταρχικά όχι μόνο να μεταδίδουν γνώσεις αλλά και να διαπλάθουν προσωπικότητες, εκδόθηκε, στην Καβάλα το 2004, η ποιητική συλλογή «εκκύκλημα» και το παρακάτω ποίημα, της Δέσποινας Κοβατζή, βραβεύτηκε έχοντας ως αφόρμηση τον θαλάσσιο κόσμο των οστράκων :

«ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙ ΤΟΥ ΟΣΤΡΑΚΟΥ»

Στο βυθό της θάλασσας

σ' αντάμωσα.

Τα μάτια σου άγκυρες

στα μύχια της ψυχής μου.

Κρατούσες τη λύρα του Απόλλωνα

και μελωδική χροιά ηχούσε

στο γλαυκό άκουσμα της.

Σιμά σου Τρίτωνες και Νηρηίδες

Θάμαζαν τ' ασίγαστο τραγούδι.

Ως κι ο Ποσειδώνας γαλήνεψε

το βλοσυρό του βλέμμα

απ' τον πόνο του για τον Πολύφημο.

Τον Πολύφημο που ακόμη

καρτερεί τη Νέμεσι.

Αλλά άδικα... γιατί η Νέμεσις

δικαιώνει μόνο

όσους σωστά επράξαν και

περιδιαβαίνει στην ατραπό της αγάπης.

Της αγάπης που ακολουθεί

τους δρόμους του φεγγαριού

και λάμπει ως **μαργαριτάρι** του πελάγους.

Εκεί στα βάθη του ωκεανού

σ' αγάπησα.

(Εκκύκλημα 2004, Κοβατζή Δέσποινα)

Μέσα από αυτά τα παραπάνω παραδείγματα, φαίνεται πως τα όστρακα χρησιμοποιούνται πολύ συχνά ως θέμα και ως καλλογικά στοιχεία στη λογοτεχνία. Σκοπός και στόχος της μελέτης είναι η συχνότητα και ο τρόπος χρήσης τους ιδιαίτερα στην πεζογραφία, και αποτελεί το κύριο ερώτημα στο οποίο αυτή η εργασία προσπαθεί να δώσει απάντηση.

Για το σκοπό αυτό, γίνεται μια επιλογή από την ελληνική πεζογραφία, προκειμένου να εντοπιστεί η χρήση του οστράκου ως στοιχείο πλοκής της γλώσσας, ως στολίδι του γραπτού λόγου ή ως μέσου έκφρασης γενικότερα.

Στόχος είναι να γίνει η προσέγγιση των ειδών (εικ. 1.24), των συχνότητων με τις οποίες χρησιμοποιούνται από τον εκάστοτε πεζογράφο καθώς και της χρήσης τους ως σχήματα του

λόγου.

Εικόνα 1.24. Η «νάτικα με τα χίλια στίγματα» πάνω σε μια αχιβάδα.

Βράπιτς Κ. (Στα κρυφά των θαλασσινών μας βυθών, 1997)

2. ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ

Για την υλοποίηση του σκοπού και στόχου της εργασίας αυτής, επιλέχθηκαν οι πεζογράφοι Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης ως εκπρόσωπος του ηθογραφικού διηγήματος, Ανδρέας Καρκαβίτσας ως εκπρόσωπος του νατουραλιστικού διηγήματος και τέλος ο Θέμος Ποταμιάνος ως εκπρόσωπος του ρεαλιστικού διηγήματος. Οι πεζογράφοι αυτοί, αναμφίβολα συγκαταλέγονται στους κυριότερους και πιο αντιπροσωπευτικούς της ελληνικής πεζογραφίας και τα έργα τους περιλαμβάνονται σε ποικίλες εκδόσεις. Για την επιτυχή έκβαση της εργασίας έγινε μελέτη όλων των έργων των παραπάνω συγγραφέων. Αυτά τα έργα υπήρχαν σε βιβλιοθήκες της Θεσσαλονίκης (Κεντρική Βιβλιοθήκη, Βαφοπούλειο, Βιβλιοθήκη της Άνω πόλης), αλλά και των Μουδανιών, απ' όπου δανείστηκαν ή και μελετήθηκαν επί τόπου σπάνιες και συλλεκτικές εκδόσεις. Πρέπει να τονιστεί ότι πολλά από αυτά τα έργα είναι συλλεκτικά και μεγάλης αξίας λόγω της παλαιότητας τους, των λίγων αντιτύπων αλλά και των πολλαπλών διακρίσεων που κέρδισαν χάρη σ' αυτά οι παραπάνω συγγραφείς. Για τη μελέτη αυτή, χρησιμοποιήθηκαν οι εκδόσεις όπως φαίνονται στον **πίνακα 2.1**. Τα κριτήρια επιλογής των πεζογράφων, ήταν α) η κάλυψη μιας αρκετά μεγάλης χρονικής περιόδου, β) η δημοτικότητα τους, που εν μέρει για τους περισσότερους από αυτούς, οφείλεται στις διακρίσεις διεθνείς και εθνικές και γ) η στενή τους σχέση με τη φύση και τη θάλασσα, όπως αυτή φαίνεται αποτυπωμένη στα γραπτά τους. Μέσα από το έργο τους αναδεικνύεται η γνώση και η αγάπη τους για τη θάλασσα και για τις μορφές (οργανισμούς) που διαβιούν σε αυτήν.

Τα πεζογραφήματα που περιλήφθηκαν στη μελέτη αυτή, αναλυτικά ανά πεζογράφο, καταγράφηκαν σε σχετικούς πίνακες στο Παράρτημα μετά το τέλος της εργασίας.

Πίνακας 2.1. Οι εκδόσεις που περιλαμβάνουν το έργο της παρούσας μελέτης

Έτος	Εκδοτ. Οίκος	Τίτλος Έργου	Συγγραφέας	Σελίδες
1982	ΔΟΜΟΣ	ΑΠΑΝΤΑ (ΤΟΜΟΙ 1-5)	ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	3253
	ΕΣΤΙΑ	ΜΕ ΤΟ ΓΥΑΛΙ ΤΟΥ ΨΑΡΑ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 301
	ΕΣΤΙΑ	ΤΑ ΨΑΡΙΑ ΚΑΙ ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 143
1994	ΕΣΤΙΑ	ΕΔΩ ΒΥΘΟΣ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 236
	ΕΣΤΙΑ	ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 248
	ΕΣΤΙΑ	ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 191
	ΕΣΤΙΑ	ΓΙΑΛΟ-ΓΙΑΛΟ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 179
	ΕΣΤΙΑ	ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ Η ΘΑΛΑΣΣΑ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 155
	ΕΣΤΙΑ	ΜΙΚΡΟΙ ΨΑΡΑΔΕΣ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 163
	ΕΣΤΙΑ	Ο ΨΕΥΤΟΘΟΔΩΡΟΣ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 111
	ΑΤΛΑΝΤΙΣ	ΕΥΘΥΜΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 95
1929	ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΣ	ΘΑΛΑΣΣΙΝΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 60
1963	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ	ΕΥΘΥΜΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 125
1934	ΝΑΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ	ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 63
	ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΣ	ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΕΣ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 94
1926	ΖΗΚΑΚΗ, ΑΘΗΝΑ	ΤΟΠΟ ΣΤΟΥΣ ΤΡΕΛΛΟΥΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 94
1945	ΣΙΔΕΡΗ	ΤΡΕΛΛΟΙ ΚΑΙ ΦΡΟΝΙΜΟΙ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 157
	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ	ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ	ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ	1 ως 200
1979	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ	ΑΠΑΝΤΑ (ΤΟΜΟΙ 1-4)	ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	5516

2.1. ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥΣ

A. Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Η ζωή του

Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης γεννήθηκε στις 4 Μαρτίου 1851 στη Σκιάθο, όπου και πέθανε το 1911. Γιος του φτωχού ιερέα Αδαμάντιου Εμμανουήλ, τέλειωσε το δημοτικό σχολείο στη γενέτειρά του, το ελληνικό σχολείο στη Σκόπελο δύο πρώτες τάξεις του γυμνασίου στη Χαλκίδα, για να καταλήξει την επόμενη χρονιά στην Αθήνα, όπου θα φοιτήσει στο Βαρβάκειο. Το 1874 εγγράφεται στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, δεν καταφέρνει όμως να αποφοιτήσει ποτέ, παρά την ευρυμάθεια του, επειδή βιοποριστικοί λόγοι τον αναγκάζουν να δουλέψει ως δημοσιογράφος και μεταφραστής σε διάφορα αθηναϊκά έντυπα. Παρ' όλα αυτά, μαθαίνει μόνος του ξένες γλώσσες και μελετά ξένη λογοτεχνία, ενώ δεν άργησε να συνειδητοποιήσει πόσο πολύ τον έλκει η συγγραφή.

Ο Παπαδιαμάντης δεν προσαρμόστηκε ποτέ στα δεδομένα της αστικής ζωής· στην «πόλιν της δουλοπαροικίας και των πλουτοκρατών» έζησε φτωχικά, στηλιτεύοντας την προκλητική επιδειξιμανία του πλούτου των λαϊκών, αλλά κυρίως των κληρικών, και νοσταλγώντας πάντα την ομορφιά της ιδιαίτερης πατρίδας του. Ήταν βαθύτατα θρησκευόμενος, «κοσμοκαλόγερος», όπως έχει χαρακτηριστεί, αποκομμένος από τα εγκόσμια και μοναχικός. Το 1908 διοργανώθηκε προς τιμήν του μια εκδήλωση για τα 25 χρόνια της λογοτεχνικής προσφοράς του. Η τιμητική αυτή εκδήλωση, στην οποία δεν ήθελε να παρευρεθεί, του απέφερε ένα σεβαστό χρηματικό ποσό, που ήταν το εισιτήριο του για τη μόνιμη επανεγκατάστασή του στη Σκιάθο, όπου πέρασε τα τελευταία λίγα χρόνια της ζωής του.

Έγινε ένας ασκητής της κοινωνίας, γιατί το σημαντικότερο ένστικτό του, το καλλιτεχνικό, τον ωθούσε να γίνει εκφραστής των πόθων και των καημών, του πόνου και της χαράς των ταπεινών και των αδικημένων. Και, όπως εκείνος, έτσι κι αυτός ο κόσμος, που το κοινωνικό κατεστημένο του είχε ορίσει να ζει στο περιθώριο, «τα πάντα καλαμωμένος», δημιουργούσε ανυποψίαστα τον αφανή και περιφρονημένο πολιτισμό του - ήταν ο λαός, που ο Παπαδιαμάντης έγινε η έκφραση του, λαός κι αυτός, σάρκα από τη σάρκα του και κόκαλο από τα κόκαλα του. Κι αυτό το ένστικτο, το καλλιτεχνικό, τον βοήθησε να μπει στις υποστάσεις των ετερόκλητων ηρώων του, «διφυής» και «τριφυής» υπόσταση ο ίδιος, παιδί,

και άντρας, και γέροντας, και κόρη, και γυναίκα, και γραία, μαθητής, και δουλευτής, και οικογενειάρχης, παρθένα, σύζυγος, και μητέρα, και μάμμη.

(Κ. Χωρεάνθης, «Δεσμά παιδαγωγικής δουλοσύνης στον Παπαδιαμάντη», Ι περ. Διαβάζω, τ. 165, σελ. 4)

Η εποχή του

Η αλλαγή που σημειώθηκε με την εμφάνιση της Γενιάς του 1880 δεν περιορίστηκε στην ποίηση, αλλά, με το ευρύτερο αίτημά της για την προσέγγιση του οικείου και του συγκεκριμένου, αγκάλιασε κυρίως την πεζογραφία· το ιστορικό μυθιστόρημα της παλιάς Αθηναϊκής Σχολής εγκαταλείπεται, για να παραχωρήσει τη θέση του στο διήγημα, που περιγράφει την ελληνική ύπαιθρο και τους απλοϊκούς κατοίκους της. Το ηθογραφικό διήγημα είναι ουσιαστικά η πρώτη καθαρά λογοτεχνική παραγωγή της νεοελληνικής πεζογραφίας, γιατί με την επικέντρωση του στον ένα χαρακτήρα ή στο ένα περιστατικό δημιουργεί τις προϋποθέσεις για εντονότερη λογοτεχνική επεξεργασία. Η ανάπτυξη του ηθογραφικού διηγήματος βοηθήθηκε ιδιαίτερα από το λαογραφικό κίνημα, που έθεσε τις βάσεις για μια συστηματική εκμετάλλευση των λαϊκών παραδόσεων.

Το έργο του

Ο Παπαδιαμάντης κινείται στο χώρο του ηθογραφικού διηγήματος και μάλιστα με τόση επιτυχία, ώστε δίκαια θεωρείται από τους πρωτεργάτες του. Μολονότι εμφανίστηκε στο λογοτεχνικό προσκήνιο με ιστορικά και περιπετειώδη μυθιστορήματα (Η μετανάστις, 1879, Οι έμποροι των εθνών, 1882, Γυφτοπούλα, 1884 κ.λπ.), γρήγορα στράφηκε στο διήγημα, με το οποίο ασχολήθηκε σχεδόν αποκλειστικά για ένα τέταρτο του αιώνα. Στην πληθωρική παραγωγή του (τα διηγήματα του και μόνο ξεπερνούν τα 200) συγκαταλέγονται έργα με διαφορετικούς αναβαθμούς λογοτεχνικής αξίας, από τα οποία αρτιότερα θεωρούνται τα «σκιαθίτικα» διηγήματα, που διαδραματίζονται στη γενέτειρα του Παπαδιαμάντη και περιγράφουν χαρακτήρες και περιστατικά του νησιού. Όλα διαπνέονται από μια έντονα νοσταλγική διάθεση, ένα από ία επαναλαμβανόμενα χαρακτηριστικά της γραφής του «κοσμοκαλόγερου», που ασφυκτιούσε στο όρια της πόλης.

Τα διηγήματα του Παπαδιαμάντη έχουν ζυμωθεί με πρώτη ύλη τις εμπειρίες

του συγγραφέα του από τη ζωή στο νησί, τη σχέση του με τον κόσμο του Ορθόδοξου Χριστιανισμού (ο πατέρας του ήταν παπάς κι ο ίδιος ψάλτης), την απόμακρη ζωή του από την τύρβη της Αθήνας, τη σχέση με απλούς λαϊκούς ανθρώπους· η γνησιότητα των περιγραφόμενων και η αυθεντικότητα στην απόδοση τους κάνουν τα έργα του να ξεφεύγουν από τα στενά πλαίσια της ηθογραφίας ή της λαογραφίας και ν' αναπνέουν στον αέρα της πρωτογενούς βίωσης. Οι εικόνες της πρωτεύουσας ή του νησιού που αναπλάθουν τα διηγήματα του δεν είναι φωτογραφικά στιγμιότυπα, αλλά κινούμενες ρεαλιστικές ιστορίες.

Η γλώσσα του Παπαδιαμάντη

Το εκφραστικό οχημάτων ιστοριών του Παπαδιαμάντη είναι μια ιδιαίτερη καθαρεύουσα, ένα μωσαϊκό γλωσσικών εκφράσεων και τύπων. «Δείκτης της πολυσήμαντης τούτης παρουσίας του είναι η γλώσσα ίου: ένα μωσαϊκό από λόγιες εκφράσεις, αρχαϊσμούς, τύπους από συναξάρια, ανακατεμένα όλα με βαρβαρισμούς και με λέξεις της χυδαΐζουσας και υφασμένα πάνω στο τυπικό της καθαρεύουσας. Η προσφορά του, εκτός απ' την αξία τη λογοτεχνική, έχει γενικότερη σημασία. Είναι το παρόν ενός έθνους, που έχει αρχίσει να ξαναζει, και φέρνει απάνω της όλα τα σημάδια της ιστορικής του περιπέτειας. Γι' αυτό, μένει πάνω απ' όλα ελληνικός, αμετάφραστος, αποκλειστικά δικός μας» (Κ. Στεργιόπουλος, «Ο Παπαδιαμάντης σήμερα, Διαίρεση και χαρακτηριστικά της πεζογραφίας του», Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Είκοσι κείμενα για τη ζωή και το έργο του, Εκδόσεις των Φίλων).

Ο Λίνος Πολίτης γράφει για τη γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Παπαδιαμάντης: «Στη γλώσσα ο Παπαδιαμάντης δεν έκανε το αποφασιστικό βήμα από την καθαρεύουσα προς τη δημοτική όπως πολλοί άλλοι της γενιάς του. Η καθαρεύουσα του όμως είναι εντελώς προσωπική και ιδιότυπη* ακόμα και ανόμοια. Όσα συνήθως λέγονται, πως η γλώσσα του Παπαδιαμάντη είναι επηρεασμένη από τη γλώσσα της Εκκλησίας, είναι ανεύθυνα και ατεκμηρίωτα. Θα έλεγα πως υπάρχουν στη γλώσσα του τρεις αναβαθμοί: ατούς διάλογους του χρησιμοποιεί, σχεδόν φωτογραφικά αποτυπωμένη, την ομιλούμενη λαϊκή γλώσσα, πολλές φορές και με τους σκιαθίτικους ιδιωματισμούς υπάρχει μια άλλη γλώσσα για την αφήγηση, με βάση βέβαια την καθαρεύουσα, άλλα με πρόσμειξη πολλών στοιχείων της δημοτικής, και αυτό αποτελεί ίσως το πιο προσωπικό του ύφος και τέλος μια προσεγγμένη και αυστηρή καθαρεύουσα, η παραδομένη από την

παλαιότερη γενιά γλώσσα της πεζογραφίας, που ο Παπαδιαμάντης την επιφυλάσσει στις περιγραφές καθώς και στις λυρικές του παρεκβάσεις».

Κατηγοριοποίηση των έργων του

Από το σύνολο των έργων του Παπαδιαμάντη ξεχωρίζουν τα:

Μυθιστορήματα: Η Μετανάστις (1879), που δημοσιεύτηκε σε συνέχειες στην εφημερίδα Νεολόγος της Κωνσταντινούπολης, Οι έμποροι των Εθνών (1882), που δημοσιεύτηκε στη σατιρική εφημερίδα Μη Χάνεσαι με το ψευδώνυμο Μποέμ, Η Γυφτοπούλα, που δημοσιεύτηκε το 1884 στην εφημερίδα Ακρόπολις.

Διηγήματα: Χρήστος Μηλιόνης (1885 η νουβέλα αυτή είναι ένα μεταβατικό έργο, στο οποίο συνδυάζεται η ιστορία με την ηθογραφία), Το χριστόψωμο (1887), το πρώτο του διήγημα που δημοσιεύεται στην εφημερίδα Εφημερίς, στην οποία από το 1882 δούλευε ο Παπαδιαμάντης ως μεταφραστής. Ακολουθούν άλλα 180 διηγήματα, μικρότερα ή μεγαλύτερα, με κυριότερα τα: Υπηρέτρα, Ο σημαδιακός, Ο φτωχός άγιος, Η Σταχομαζώχτρα, Θέρος-Έρωτος, Στο Χριστό στο Κάστρο, Αποκριάτικη Νύχτα, Ο καλόγερος, Στην Αγι-Αναστασιά, Ολόγυρα στη λίμνη, Οι χαλασοχώρηδες, Φώτα-Ολόφωτα, Ο Λαμπριάτικος ψάλτης, Βαρδιάνος στα Σπόρκα (με κυρίαρχη την εικόνα της μητέρας), Η Γλυκοφιλούσα, Νοσταλγός, Πατέρα στο σπίτι, Ο ξεπεσμένος Δερβίσης, Χωρίς στεφάνι, Το σπιτάκι στο λιβάδι, Τα Χριστούγεννα του τεμπέλη, Αμαρτίας φάντασμα, Έρωτας στα χιόνια (με έντονες αποχρώσεις λυρικής μελαγχολίας), Όνειρο στο κύμα, Υπό την βασιλικήν δρυν, Η φόνισσα, Ο αλιβάνιστος, Νεκρός ταξιδιώτης, Ο ρεμβασμός του Δεκαπενταύγουστου κ.ά.

Κορυφαίο πάντως έργο του θεωρείται από πολλούς Η Φόνισσα (1903), ένα εκτεταμένο αφήγημα που μπαίνει βαθιά στην περιοχή της ψυχολογίας και μάλιστα στο πιο σκοτεινό τμήμα της, τις κρυφές σκέψεις και τους κινητήριους άξονες της ανθρώπινης δράσης.

Στο συγγραφικό έργο του Παπαδιαμάντη συγκαταλέγονται και πολλά ποιήματα, άρθρα αλλά και μεταφράσεις. Μετέφρασε Ντοστογιέφσκι (Έγκλημα και τιμωρία 1889), Ι. Χώθορν (Ο Αμερικανός Μοντεχρήστος, 1893), Α. Δωδέ (Ταρταρίνος ο εκ Ταρασκόνης, 1894), Μπρετ Χαρτ (Αργοναυτικά διηγήσεις, 1909) κ.ά. Επίσης μετέφρασε έργα των Ντυμά, Γκυ ντε Μωπασάν, Τουργκένιεφ, Ντωντέ, Χωλ Καίην, Ζ. Ονέ κ.ά.

Σύμφωνα με τον Τέλλο Άγρα, τα διηγήματα του χωρίζονται σε:

α) Σκιαθίτικα, στα οποία η δράση εκτυλίσσεται στη γενέτειρα του, τη Σκιάθο και β) Αθηναϊκά, των οποίων η δράση εκτυλίσσεται στις φτωχογειτονιές της Αθήνας.

Ο Κ. Στεργιόπουλος προτείνει τη διαίρεση των διηγημάτων του Παπαδιαμάντη σε δύο περιόδους:

Πρώτη περίοδος (1887- 1897): Τα έργα της περιόδου αυτής είναι ηθογραφικά και αμιγώς ελληνικά. Προβάλλουν πολύ έντονα τα ήθη και τα έθιμα, την Ορθοδοξία και την ελληνική φύση.

Κέντρο τους είναι πάντοτε η Σκιάθος.

Δεύτερη περίοδος (1898-1910): Η περίοδος αυτή, χωρίς να απομακρύνεται από τα γνωρίσματα της πρώτης, χαρακτηρίζεται από ματιά περισσότερο κριτική, ενώ παρατηρείται και μια στροφή προς τον αυτοβιογραφικό τύπο του διηγήματος.

Παπαδιαμάντης και Σκιάθος

Αλεξανδριανέ μ' αέρα

...Και οι ναύται απεχαιρέτιζον τες γυναίκες κρίζοντας "καλή νύχτα!". Και αϊ γυναίκες απήντων μακρόθεν "Καλή νύχια! Καλή νύχια σας! Καλό πράτιγο!". Και η κάθε μία εις τόν άνδρα της έλεγε: "Καλή νύχια, καλέ μου! νοικοκύρη μου! σταυρατέ μου!". Και εις τον υιόν της η κάθε μία έλεγε: "Καλή νύκτα, καναρίνι μου! πουλί μου! ξεπεταρούδι μου!". Και πολλάκις επρόσθετον παρονομασίαν τινά, κατά το όνομα εκάστου. Αν ο εκτελών την κάθαρσιν ωνομάζετο Γιαλής, ως ο σύζυγος της Θεία-Σκευώς, τότε το θωπευτικόν όνομα ήτο "Γιαλίνέμου". [...] Αν εκαλείτο Αλέξανδρος, η προσηγορία ήτο " Αλεξανδριανέ μ' αέρα".

Βαρδιανός στη Σπόρκα

Ο κοσμοκαλόγερος της ελληνικής λογοτεχνίας είχε κελί ολόκληρο το νησί του. Μέσα από το διηγήματά του, τις παραμυθίες του, η Σκιάθος προβάλλει ως τόπος βίωσης της πιο στέρεας κι ισχυρής παράδοσης, του ελληνικού, ή καλύτερα ρωμαϊκού, τρόπου, ως ο τόπος σωτηρίας. Εκεί γυρίζει για ν' αναπαυθεί, εκεί γυρίζει για να κοιμηθεί στο τέλος της ζωής του.

Χαρακτηριστικά του έργου του

α) Η ηθογραφία: Ο Παπαδιαμάντης στρέφει την προσοχή του στο αγροτικό και το νησιωτικό στοιχείο της Ελλάδας, προσεγγίζει τον απλό άνθρωπο και προσαρμόζει τη γλώσσα του έτσι, ώστε να γίνεται αντιληπτός, έστω κι αν μιλά σε

καθαρεύουσα. Μπαίνει στην ουσία της επαρχίας και την παρουσιάζει όπως ακριβώς είναι: αυθεντική, χωρίς προσπάθειες εξωραϊσμού. Έντονο είναι το λαογραφικό στοιχείο, που πηγάζει από την αγάπη του Παπαδιαμάντη για την ύπαιθρο και τούς ανθρώπους της, την αγάπη του για τη θάλασσα και τους θησαυρούς της. Γενικότερα, η ηθογραφία του Παπαδιαμάντη είναι ιδιότυπη, πρωτότυπη και αποκλειστικά δικό του δημιούργημα. Όπως παρατηρεί ο Κώστας Στεργιόπουλος, «η ηθογραφία, ωστόσο, ανοίγεται προς πολλές κατευθύνσεις, ανακατεύοντας τα ηθογραφικά στοιχεία άλλοτε με στοιχεία κοινωνικά, άλλοτε ψυχογραφικά, δημιουργώντας ένα θαυμαστό κράμα, όπου οι λυρικές και οι ποιητικές προεκτάσεις εναλλάσσονται με τους ρεαλιστικούς τόνους». («Ο Παπαδιαμάντης σήμερα, Διάρθρωση και χαρακτηριστικά της πεζογραφίας του», Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Είκοσι κείμενα για τη ζωή και το έργο του, Εκδόσεις των Φίλων).

β) Η θρησκευτικότητα: Οι αρχές της οικογένειας του και γενικότερα η χριστιανική του συνείδηση διαμόρφωσαν τον τρόπο με τον οποίο έβλεπε τα πράγματα. Η πρώτη καλλιτεχνική του έκφραση ήταν η αγιογραφία. Ο ίδιος σε ένα αυτοβιογραφικό σημείωμα γράφει* «Μικρός εξωγράφιζα Αγίους». Παρότι πέρασε ανεπιτυχώς από το μοναστικό σχήμα στο Άγιο Όρος, έμεινε εντούτοις πάντοτε ένας κοσμοκαλόγερος, αποφεύγοντας ό,τι απομακρύνεται από τις χριστιανικές ηθικές αξίες. Διάβαζε διαρκώς εκκλησιαστικά βιβλία, βυζαντινή μουσική και υμνολόγια. Ο Τέλος Άγρας λέει: «Τι κείμενα αρχαία και τι κείμενα ξένα, τι κείμενα βυζαντινά, εκκλησιαστικά συναξάρια, τροπάρια, ψαλμούς δεν ξέρει αυτός ο άνθρωπος». Αυτή η παιδεία του πέρασε και στο έργο του, καθώς μέσα στα κείμενα του πάντοτε υπάρχουν θρησκευτικές καταβολές, περισσότερο ή λιγότερο άμεσες. Αυτά τα στοιχεία, άλλωστε, έκαναν τους μελετητές να τον χαρακτηρίζουν «τέλειο τύπο του Βυζαντινού ανθρώπου», «κοσμοκαλόγερο των ελληνικών γραμμάτων», «Βυζαντινό αγιογράφο». Σε ολόκληρο το έργο του αναζητά την ηθική τελειότητα, χωρίς όμως να αδιαφορεί για τις ομορφιές της ζωής και τις χαρές της. Βλέπει παντού να υπάρχει ο Θεός: στην τελειότητα γύρω και κυρίως στις καρδιές των ανθρώπων. Η αμαρτία είναι μέσα στην ανθρώπινη φύση* δεν την επικρίνει, δεν την απορρίπτει. Ξέρει πως σε όλες τις ανθρώπινες πράξεις υπάρχουν δύο δίδυμες, αντίπαλες δυνάμεις, του καλού και του κακού, που άλλοτε στρέφουν τους ανθρώπους στον ορθό κι άλλοτε στο λανθασμένο δρόμο.

«... βάση του χριστιανισμού του αποτελούν η βίωση της αμαρτίας και η πάλη με το κακό και τους πειρασμούς της ζωής. Γιατί ο χριστιανός αυτός είναι

ένας χριστιανός "πειραζόμενος"... Ο ηθικός του κόσμος δοκιμάζεται... από τα πάθη του, από τις εισβολές του πονηρού. Γι' αυτό και ο χριστιανισμός του παραμένει, απ' την αρχή ως το τέλος, "εμπράγματος" · δε χάνεται στη σφαίρα της θεωρίας και των αφηρημένων αναζητήσεων. Περνάει μέσα απ' τη δοκιμασία» (Κ. Στεργιόπουλος, «Η Φαρμακολύτρια του Παπαδιαμάντη», περ. Διαβάζω, τ. 165, σελ. 60).

γ) Ο ρεαλισμός: Τα γεγονότα, οι ήρωες, οι καταστάσεις, ο τόπος και συχνά ο χρόνος έχουν σχεδόν πάντοτε ένα έντονο ρεαλιστικό χαρακτήρα. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι απουσιάζει ο υποκειμενισμός από τα στοιχεία των διηγημάτων του ούτε ότι η χρονικότητα στο κείμενο του είναι ξεκάθαρη. «Η κατάργηση της χρονικότητας: Τα χρονικά επίπεδα διαπλέκονται και συμφύρονται, με αποτέλεσμα να μη γίνεται συχνά σαφές ούτε τι ανήκει στο παρελθόν, τι στο παρόν και τι στο μέλλον» ούτε και βάσει ποιων λογικών σχέσεων μνημονεύονται συγχρόνως στο κείμενο γεγονότα και πράξεις που διαφέρουν τόσο μεταξύ τους ως προς το χρόνο που πραγματοποιήθηκαν. Η διάσταση του χρόνου ως γραμμικής διαδοχής καταργείται και τη θέση της παίρνει ένα "αιώνιο παρόν", στο οποίο ακινητοποιείται σε αχρονικές μορφές το όλο κίνηση και δυναμισμό γίνεσθαι».

δ) Η ψυχογραφία: Ο Παπαδιαμάντης δεν φωτογραφίζει τους χαρακτήρες των έργων του, προσπαθεί να μπει στην ψυχή τους, «δεν ζωγραφίζει απλώς, αλλά δημιουργεί ανθρώπους, κοινωνίες, χώρους», σύμφωνα με τον Ν. Τωμαδάκη. Γενικότερα, ο Παπαδιαμάντης λειτουργεί σε δύο επίπεδα καταγραφής:

- το ρεαλιστικό, οπότε γίνεται άριστος ηθογράφος
- το ποιητικό, οπότε γίνεται ψυχογράφος και αναζητά την ανατομία της ανθρώπινης ψυχής.

ε) Η ποιητικότητα: Ο Παπαδιαμάντης αρνείται να συμβιβαστεί με τα δεδομένα της κοινής εμπειρίας. Κι ενώ στην αρχή έλκεται από την αναπαραστατική γραφή, στη συνέχεια αφήνει το έργο του να κατακλυστεί από λυρική ορμή.

«Η ποιητικότητα του Παπαδιαμάντη συνίσταται σ' αυτόν τον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο θεάται τον κόσμο, τρόπο που κάνει ώστε στο έργο του "τα πάντα να συμβαίνουν σαν να επρόκειτο η πραγματικότητα να αναδυθεί ως νέα κατηγορία"».

(Ελ. Πολίτου-Μαρμαρινού, «Η ποιητικότητα του παπαδιαμαντικού έργου», περ. Διαβάζω, τ. 165, σελ. 54)

«... οι περιγραφές και το στοιχείο της υποβολής, η πνοή και το εσωτερικό

φύσημα του λόγου του, οι παρηχήσεις και η μουσική κίνηση της φράσης, οι νοσταλγικές αναδρομές καταλήγουν να δίνουν σε πολλά διηγήματα του, και όταν ακόμα υπάρχουν ρεαλιστικά στοιχεία, χαρακτήρα ποιητικό».

(Κ. Στεργιόπουλος, «Ο Παπαδιαμάντης σήμερα, Διάρθρωση και χαρακτηριστικά της πεζογραφίας του», Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Είκοσι κείμενα για τη ζωή και το έργο του, Εκδόσεις των Φίλων)

B. Ο συγγραφέας Ανδρέας Καρκαβίτσας

Η ζωή του

Ο Ανδρέας Καρκαβίτσας γεννήθηκε το 1865 στα Λεχαινά της Ηλείας και πέθανε το 1922 στην Αθήνα. Η γενιά του βαστούσε από το ηρωικό Μεσολόγγι. Ο Ανδρέας ήταν το μεγαλύτερο από τα έντεκα παιδιά του Δημητρίου Καρκαβίτσα, καφετζή στα Λεχαινά, μα ωστόσο, ανθρώπου με πνευματικά ενδιαφέροντα.

Σαν τέλειωσε το δημοτικό στην πατρίδα του ο Ανδρέας Καρκαβίτσας, πήγε στα 1978-δωδεκάχρονος-στην Πάτρα, όπου γράφτηκε στο Γυμνάσιο, από όπου αποφοίτησε στα 1982. Το Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς έρχεται στην Αθήνα και γράφεται στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, από όπου πήρε το πτυχίο του έξι χρόνια αργότερα-στα 1988. Υπηρέτησε ως στρατιωτικός γιατρός αρχικά στο ναυτικό και στη συνέχεια στο στρατό ξηράς (κυρίως στη Θεσσαλία), γεγονός που τον έφερε σε επαφή με τη θάλασσα, με τη ζωή των Ελλήνων ναυτικών και των κατοίκων της υπαίθρου. Από αυτές ακριβώς τις πηγές άντλησε τα θέματα των έργων του και μέσα από τα ταξίδια του γνώρισε καλύτερα τον ελληνικό λαό και μπόρεσε να συλλέξει λαογραφικό και ιστορικό υλικό που το χρησιμοποίησε αργότερα στην σύνθεση των έργων του.

Ο Καρκαβίτσας και ο κατά δεκαπέντε χρόνια μεγαλύτερος του Παπαδιαμάντης -αν και ανόμοιοι ως προς την πρόθεση και τον τρόπο της δημιουργίας τους- θεωρούνται ως οι κατεξοχήν εργάτες του ηθογραφικού διηγήματος. Ιδιαίτερα όμως ο Καρκαβίτσας διακρίνεται για την λεπτομερή παρατήρηση και απεικόνιση της πραγματικότητας και τη δημιουργική εκμετάλλευση της δημοτικής γλώσσας.

Η εποχή του

Η αλλαγή που σημειώθηκε με την εμφάνιση της Γενιάς του 1880 δεν

περιορίστηκε στην ποίηση, αλλά, με το ευρύτερο αίτημα της για την προσέγγιση του οικείου και του συγκεκριμένου, αγκάλιασε κυρίως την πεζογραφία· το ιστορικό μυθιστόρημα της παλιάς Αθηναϊκής Σχολής εγκαταλείπεται, για να παραχωρήσει τη θέση του στο διήγημα, που περιγράφει την ελληνική ύπαιθρο και τους απλοϊκούς κατοίκους της. Το ηθογραφικό διήγημα είναι ουσιαστικά η πρώτη καθαρά λογοτεχνική παραγωγή της νεοελληνικής πεζογραφίας με την επικέντρωση του στον ένα χαρακτήρα ή στο ένα περιστατικό δημιουργεί τις προϋποθέσεις για εντονότερη λογοτεχνική επεξεργασία. Η ανάπτυξη του ηθογραφικού διηγήματος βοηθήθηκε ιδιαίτερα από το λαογραφικό κίνημα, που έθεσε τις βάσεις για μια συστηματική εκμετάλλευση των λαϊκών παραδόσεων.

Το έργο του

Ο Καρκαβίτσας εμφανίστηκε στα γράμματα σε ηλικία μόλις 20 ετών με την Ασήμω, που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Εβδομάς. Τα πρώτα διηγήματα, που συγκεντρώθηκαν σε τόμο το 1892 («Διηγήματα»), είναι γραμμένα στην καθιερωμένη καθαρεύουσα της εποχής. Γρήγορα όμως στρέφεται στη δημοτική - ιδίως μετά το 1888, έτος εμφάνισης του Ψυχάρη, που άσκησε καταλυτική επίδραση πάνω του- και στον πρόλογο της έκδοσης των «Διηγημάτων» καταδικάζει απερίφραστα την καθαρεύουσα. Έκτοτε γράφει αποκλειστικά στην δημοτική, την οποία καλλιεργεί εντατικά δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη γλωσσική επιμέλεια των έργων του. Αν και οι επιλογές του στη χρήση της γλώσσας ξενίζουν σήμερα (εξεζητημένα σύνθετα, αφορισμένα επίθετα, εξαντλητική εκμετάλλευση της γλώσσας του δημοτικού τραγουδιού), δεν αμφισβητήθηκε ποτέ το ιδιαίτερα καλλιεργημένο ύφος του.

Τα κατοπινά διηγήματα του, τα οποία κινούνται στο χώρο της ηθογραφίας, τα συγκέντρωσε ο ίδιος σε δύο τόμους: «Λόγια της πλώρης», εμπνευσμένα από τη ζωή των ναυτικών (1899) και «Παλιές αγάπες» (1900).

Η ατμόσφαιρα των έργων αυτών δεν θυμίζει σε τίποτα τη νοσταλγική, ρεμβαστική διάθεση του Παπαδιαμάντη, αλλά κυριαρχείται από ρεαλιστικούς τόνους, που όχι σπάνια αγγίζουν τα όρια της ωμότητας. Ο Καρκαβίτσας διαθέτει την απαιτούμενη πεζογραφική δύναμη, ώστε να ξεπεράσει την περιοχή της διηγηματογραφίας και να στραφεί σε πιο ολοκληρωμένες συνθέσεις: στη Λυγερή (πρώτη δημοσίευση 1890) παρουσιάζεται μια πρώτη εικόνα της ψυχογραφικής δύναμης του, για να συμπληρωθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στο Ζητιάνο

(1896), το κορυφαίο έργο του ,όπου πρωταγωνιστής εδώ είναι ένας επαγγελματίας ζητιάνος από τα Κράβαρα της ορεινής Ναυπακτίας, που εκμεταλλεύεται την αμορφωσιά των κατοίκων ενός πρόσφατα απελευθερωμένου από τους Τούρκους θεσσαλικού χωριού, για να πλουτίσει και να θριαμβεύσει τελικά. Το μυθιστόρημα αυτό είναι ένας σκοτεινός πίνακας της ανθρώπινης ευτέλειας και συνάμα μια κραυγή διαμαρτυρίας και μια αδυσώπητη κριτική της νεοελληνικής κοινωνίας της εποχής. Ο Ζητιάνος είναι το ζενίθ της λογοτεχνικής παραγωγής του Καρκαβίτσα και το επόμενο μυθιστόρημα του, ο Αρχαιολόγος (1904), είναι ίσως το ναδίρ. Από κει και πέρα η εργογραφία του συμπληρώνεται από σχολικά αναγνωστικά και διηγήματα που απευθύνονται σε παιδιά (Διηγήματα πατριδογνωστικά, 1920). Κανείς δεν ξέρει αν με τα «Διηγήματα» και το Ζητιάνο εξαντλήθηκε το δημιουργικό του ταλέντο· το μόνο βέβαιο είναι ότι μετά την αποτυχία του Αρχαιολόγου δεν έγραψε πλέον κανένα άλλο έργο ως το τέλος της ζωής του. Πέθανε το 1922 στο Μαρούσι της Αττικής.

Γ. Ο συγγραφέας Θέμος Ποταμιάνος

(1896-1973)

Συγγραφέας και δημοσιογράφος. Γεννήθηκε στην Πύλαρο της Κεφαλονιάς. Υπηρέτησε στο πολεμικό ναυτικό ως οικονομικός αξιωματικός και αποστρατεύτηκε το 1935 με τον βαθμό του αντιπλοιάρχου, επειδή πήρε μέρος στο δημοκρατικό κίνημα του 1935. Από τότε αφοσιώθηκε στην καλλιέργεια του λογοτεχνικού έργου.

Επειδή έζησε τα παιδικά του χρόνια στο νησί της Κεφαλονιάς και λόγω του ότι ταξίδεψε πάρα πολύ στην θάλασσα, την αγάπησε ιδιαίτερα και αυτό, φάνηκε και αποτυπώθηκε στα περισσότερα έργα του. Από του 1917 άρχισε να συνεργάζεται με διάφορα περιοδικά και εφημερίδες. Την επίσημη εμφάνιση του στα γράμματα την έκανε το 1923 με τις συλλογές διηγημάτων «τόπος στους τρελούς» και «εύθυμες ιστορίες». Ειδικεύτηκε ιδιαίτερα στις περιγραφές της θάλασσας, των βυθών και των κόσμων τους. Αργότερα έγραψε «ιστορίες της ανοικτής θάλασσας», «θαλασσινές ιστορίες», «με το γυαλί του ψαρά» και με το έργο του «γιαλό γιαλό» βραβεύτηκε από τον διεθνή οργανισμό Άντερσεν. Έγραψε επίσης και θεατρικά έργα. Όλα τα έργα του είναι εμπνευσμένα από την θάλασσα

και την θαλάσσια ζωή. Οι περιγραφές του έχουν εκλαϊκευτικό, διδακτικό και χιουμοριστικό χαρακτήρα. Συνδυάζει την γνώση με την τερπνότητα (Κιτριώτης,1983).

2.2 ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Τα έργα των επιλεγμένων πεζογράφων για τη μελέτη αυτή, αφορούσαν μόνο τα πεζογραφήματα και όχι τα ποιήματά τους. Για την επεξεργασία των δεδομένων που μετείχαν στην έρευνα, οι πεζογράφοι, οι τίτλοι των έργων και το κάθε πεζογράφημα κωδικοποιήθηκαν.

Παραμέτρους της μελέτης αυτής (Πίνακας. 2.2.) αποτέλεσαν οι επιλεγμένοι πεζογράφοι, τα έργα τους ή οι συλλογές τους, τα πεζογραφήματά τους και οι αναφορές σε όστρακα. Οι αναφορές σε όστρακα κωδικοποιήθηκαν ανάλογα με το είδος του οστράκου, όταν αυτό ήταν εφικτό να προσδιοριστεί η κλάση και η χρήση τους ως σχήματα λόγου. Οι περιπτώσεις στις οποίες το είδος δεν δινόταν και απλά γινόταν αναφορά, για παράδειγμα κοχύλι ή όστρακο, συμπεριλήφθηκαν και αυτές. Η ένταξη και ταυτοποίηση σε είδος έγινε ανάλογα με το αν τα είδη αναφέρονταν κανονικά με το κοινό όνομά τους, αν αναφέρονταν γενικά ως κοχύλια ή όστρακα ή αν γινόταν αναφορά σε μορφές της θάλασσας, δηλαδή κάτι που δεν μπορεί να κατηγοριοποιηθεί. Κάτι ανάλογο έγινε και με τον προσδιορισμό της κλάσης των ειδών που βρέθηκαν, τα οποία φυσικά χωρίστηκαν σε δίθυρα και γαστερόποδα. Σε ορισμένες περιπτώσεις υπήρχαν αναφορές σε μαλακόστρακα, κεφαλόποδα αλλά καταγράφηκε και μια αναφορά σε όστρακο της χελώνας (ταρταρούγα). Όπου όμως ο προσδιορισμός τους ήταν αδύνατος και οι καταγραφές ήταν ασαφείς, δημιουργήθηκε και μία τρίτη παράμετρος κάτω από τον όρο όστρακα. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, κογχύλιον είναι δίθυρο ή είδος δίθυρου (αχιβάδα) (Liddell & Scott, 1902). Σήμερα όμως -στον καθημερινό και λογοτεχνικό λόγο- επειδή το «κοχύλι» χρησιμοποιείται γενικά για όλα τα όστρακα, επιλέχθηκε να μην ενταχθεί στην κλάση των δίθυρων αλλά σε ξεχωριστή κατηγορία «όστρακα».

Τα δεδομένα της μελέτης αυτής σχετίζονταν με αναφορές σε όστρακα (ειδικά ή γενικά) και προσδιόρισαν τη χρήση τους μέσα στα πεζογραφήματα ως σχήματα λόγου

Τα σχήματα λόγου που αναζητήθηκαν καθώς και η σημασία τους είναι τα εξής:

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

A) Η κανονική- συντακτική θέση των όρων στην πρόταση

- α. Υποκείμενο-Ρήμα (Υ-Ρ)
- β. Υποκείμενο-Ρήμα-Κατηγορούμενο (Υ- Ρ-Κ)
- γ. Υποκείμενο-Ρήμα-Αντικείμενο (Υ-Ρ-Α)
- δ. Υποκείμενο-Ρήμα-Αντικείμενο- Αντικείμενο (Υ-Ρ-Α-Α)
- ε. Υποκείμενο-Ρήμα-Αντικείμενο- Αντικείμενο-Κατηγορούμενο (Υ-Ρ- Α-Α-Κ)

Κατηγορούμενο

- Είναι το όνομα (επίθετο ή ουσιαστικό) που, με την μεσολάβηση του ρήματος είμαι ή άλλου συγγενικού, φανερώνει ποια ποιότητα ή ιδιότητα αποδίδεται στο υποκείμενο ή και στο αντικείμενο του ρήματος, το οποίο ονομάζεται συνδετικό ρήμα επειδή συνδέει το κατηγορούμενο με το υποκείμενο π.χ. Το **όστρακο** φαίνεται όμορφο.

Επιθετικός προσδιορισμός

- Είναι τα επίθετα που προσδιορίζουν ουσιαστικά, με τα οποία συμφωνούν στην πτώση, στο γένος και στον αριθμό, και φανερώνουν μια **μόνιμη** ιδιότητά τους.
- Οι επιθετικοί προσδιορισμοί, δένονται στενά με τα **ουσιαστικά** και τα **ονόματα** που προσδιορίζουν. Κάποτε μάλιστα τόσο στενά, ώστε το ονοματικό σύνολο που σχηματίζουν μπορεί να αποδοθεί με μια μόνο λέξη (π.χ. μεγάλη πόλη = μεγαλούπολη, βαμμένος με πορφύρα = **πορφυροβαμμένα**).

B) Σχήματα λόγου σχετικά με τη θέση των λέξεων

Τα σχήματα της κατηγορίας αυτής προέρχονται από την διαταραχή της κανονικής σειράς των λέξεων μέσα στον λόγο και είναι τα εξής:

1. Το υπερβατό

Το σχήμα αυτό που δημιουργείται, όταν ανάμεσα σε δυο λέξεις, που έχουν στενή λογική και συντακτική σχέση μεταξύ τους, παρεμβάλλονται μια ή περισσότερες άλλες λέξεις, λέγεται υπερβατό.

I) Πίνω το **ωριοστάλαχτο** της πλάκας το **φαρμάκι**.

II) Έτσι προσέλαβε **το όστρακο** την τροφή του **το τεράστιο**.

2. Το πρωθύστερο

Το σχήμα αυτό, κατά το οποίο τοποθετείται στη σειρά του λόγου πρώτο εκείνο που χρονολογικά και λογικά είναι δεύτερο, λέγεται πρωθύστερο.

I) **Ξεντύθη** ο νιος, **ξεζώστηκε** και στο πηγάδι μπήκε.

II) Έφαγε **όστρακα**, τα **έμασε** από τα βράχια.

3. Το χιαστό

Κατά την σχηματική παράσταση οι θέσεις των αντίστοιχων όρων βρίσκονται σε σχήμα Χ . Γι' αυτό το λόγο το σχήμα λέγεται χιαστό.

I) **Μέρα** και **νύχτα** περπατεί, **νύχτα** και **μέρα** λέγει.

II) **Μύδια** και **στρείδια** ορφανά, **στρείδια** και **μύδια** μόνα.

4. Ο κύκλος

Κύκλο έχουμε όταν, μια πρόταση ή περίοδος τελειώνει με τη λέξη με την οποία αρχίζει.

I) **Μοναχή** τον δρόμο επήρες, εξανάρθεις **μοναχή**.

II) **Οι πεταλίδες** ζουν μέσα στο νερό, γεννούν στο νερό **οι πεταλίδες**.

5. Η παρονομασία ή παρήχηση ή ετυμολογικό σχήμα

Το σχήμα αυτό δημιουργείται, όταν λέξεις ομόηχες, συνήθως συγγενικές ετυμολογικά, τοποθετούνται η μια κοντά στην άλλη.

I) Τραγούδι τραγουδήστε μου, χιλιοτραγουδημένο.

II) **Πορφυρά** σύννεφα έκαναν **πορφυροβαμμένο** τον ουρανό

6. Το ομοιοτέλεuto ή ομοιοκατάληκτο

Στο σχήμα αυτό διαδοχικές προτάσεις ή στίχοι τελειώνουν με λέξεις που έχουν την ίδια κατάληξη.

- I) Και βογκάει και βαριά μοιρολογάει.
- II) Και **όστρακα** μαζεύει και **πεταλίδες** βγάζει.

7. Το ασύνδετο

Ασύνδετο σχήμα έχουμε, όταν παραθέτουμε όμοιους όρους ή όμοιες προτάσεις, χωρίς να βάζουμε ανάμεσα τους συνδέσμους που χρειάζονται.

- I) Μας πρόσφεραν μήλα, καρύδια, σύκα, σταφύλια, οι νοικοκυραίοι.
- II) Γέμισε ο σάκος με στρείδια, μύδια, αχιβάδες, πίννες, ό,τι μπορεί να βάλει ο νους.

8. Το πολυσύνδετο

Το πολυσύνδετο σχήμα είναι το αντίθετο από το ασύνδετο. Σ' αυτό περισσότεροι από δύο όμοιοι όροι ή όμοιες προτάσεις συνδέονται με συμπλεκτικούς ή διαχωριστικούς συνδέσμους.

- I) Δεν έβλεπα μήτε το κάστρο, μήτε το στρατόπεδο, μήτε τη λίμνη.
- II) Η πορφύρα έβαψε κόκκινο τον ουρανό **και** τα σύννεφα **και** τα νερά του κόλπου.

Γ) Σχήματα σχετικά με τη σημασία λέξεων ή φράσεων

Προσωποποίηση

Είναι η απόδοση ανθρώπινων ιδιοτήτων σε άψυχα αντικείμενα ή αφηρημένες έννοιες(π.χ ζώα, φυτά, πράγματα).

- I) Κλαίνε τα δέντρα, κλαίνε, κλαίνε τα βουνά.
- II) Το θαλασσινό **σαλιγκάρι** μίλησε και καλωσόρισε τον κάβουρα.

Κυριολεξία

Είναι το σχήμα κατά το οποίο έχουμε την απόδοση της σημασίας μιας λέξης ή μιας φράσης όπως ακριβώς στην πραγματικότητα.

- I) Η ξύλινη πόρτα έτριζε.
 II) Τα παιδιά μαζεύουν πεταλίδες και **όστρακα** στην άκρη του γιαλού.

Μεταφορά

Μεταφορά έχουμε όταν μια ιδιότητα ενός προσώπου, ζώου, πράγματος, αφηρημένης έννοιας αποδίδεται σε κάποιο άλλο (πρόσωπο, ζώο πράγμα, αφηρημένη έννοια). Πολλές φορές η μεταφορά μοιάζει με την παρομοίωση και τη προσωποποίηση.

- I) Πέτρινη σκάλα → πέτρινη καρδιά.
 II) Πορφυρά ρούχα → **πορφυρά σύννεφα**.

Παρομοίωση

Παρομοίωση έχουμε όταν παρομοιάζουμε ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα όμοιο με κάποιο άλλο ως προς μια ιδιότητα. Η παρομοίωση γίνεται και ανάμεσα σε καταστάσεις καθώς ανάμεσα και σε ενέργειες. Στην παρομοίωση υπάρχουν δύο όροι, ο πρώτος, ο οποίος συγκρίνεται, και ο δεύτερος, προς τον οποίο γίνεται η σύγκριση. Η σύγκριση εκφέρεται τις παρομοιαστικές λέξεις *σαν, καθώς, όπως, σαν να, θαρρείς, λες και κ.ά*

- I) Ο Αχιλλέας όρμησε στην μάχη σαν λιοντάρι.
 II) **Το όστρακο** μοιάζει **σαν νύχι** και οι ψαράδες το λένε μάτι.

Σχήμα κατεξοχήν

Στο σχήμα αυτό η σημασία της λέξεως στενεύει και τότε χρησιμοποιείται με μια μόνο, ορισμένη έννοια: **Η Πόλη** έπεσε το 1453.

Συνεκδοχή

Συνεκδοχή έχουμε όταν χρησιμοποιείται το μέρος αντί του συνόλου, το ένα αντί των πολλών ομοειδών, το όργανο αντί της παραγόμενης ενέργειας ή η ύλη αντί του αντικειμένου που κατασκευάζεται από αυτή.

- I) Χαίρεται ο Τούρκος στ' άλογο κι ο Φράγκος στο καράβι.
- II) Τρώει η σκουριά το σίδερο κι η γη τον αντρειωμένο.
- III) Παίζει με το κοχύλι το παιδί, χορταίνει το παιχνίδι.

Αντίφαση

Κατά την **αντίφαση** μια λέξη ή φράση παίρνει την λέξη κάποιας άλλης που έχει παρόμοια ή και αντίθετη με αυτήν σημασία:

A) Λιτότητα: Σε αυτή αντί για μια λέξη χρησιμοποιείται η αντίθετή της με άρνηση.

- I) Η φθορά που έπαθε **δεν ήταν μικρή** (= ήταν μεγάλη).
- II) Τα όστρακα που μάζεψε **δεν ήταν λίγα** (= ήταν πολλά).

B) Ειρωνεία: Σ' αυτή χρησιμοποιούνται με προσποίηση λέξεις ή φράσεις που έχουν εντελώς διαφορετική και αντίθετη σημασία από την πραγματική τους.

- I) **Ωραία** τα κατάφερες! (= Πολύ άσχημα τα πήγες).
- II) **Σιγά** που θα σ' άφηνα να μπεις στ' όστρακό μου, μικρό καβούρι.

Γ) Ευφημισμός: Εδώ χρησιμοποιούνται λέξεις ή φράσεις με καλή σημασία αντί για άλλες λέξεις ή φράσεις με κακή σημασία. Ο ευφημισμός προέρχεται συνήθως από φόβο ή από ευλάβεια π.χ. **Λευκός πύργος, Εύξεινος Πόντος** αντί **Άξενος Πόντος**.

Σχήμα από κοινού

Σχήμα από κοινού είναι το σχήμα λόγου στο οποίο παραλείπεται μία ή περισσότερες λέξεις ή μια πρόταση κι εννοείται από τα προηγούμενα ακριβώς η ίδια. Έτσι έχουμε ελλειπτική πρόταση.

Επανάληψη

Επανάληψη είναι το σχήμα λόγου στο οποίο μια έννοια εμφανίζεται δύο(ή περισσότερες) φορές είτε αυτούσια είτε λίγο διαφοροποιημένη.

Μετωνυμία

Μετωνυμία είναι εκείνο το σχήμα λόγου στο οποίο μια λέξη ή έννοια αντικαθίστανται με μια άλλη, που έχει μεγαλύτερη λογοτεχνική δύναμη. Στις κυριότερες μορφές μετωνυμίας χρησιμοποιείται :

- α) ο δημιουργός αντί του δημιουργήματος ή ο εφευρέτης αντί της εφεύρεσης.
- β) η αιτία αντί του αποτελέσματος, και αντίστροφα, δηλαδή το αποτέλεσμα αντί της αιτίας
- γ) το περιεχόμενο αντί του περιέχοντος, και αντίστροφα, δηλαδή αυτό που περιέχει κάτι αντί του περιεχομένου.
- δ) το αφηρημένο αντί του συγκεκριμένου, και αντίστροφα, δηλαδή το συγκεκριμένο αντί του αφηρημένου.

I) Διαβάζω Ελύτη, (αντί διαβάζω ποιήματα του Ελύτη).

II) Το στρείδι δεν είχε μαργαριτάρι, ήταν κενό.

Υπερβολή

Με το λεκτικό αυτό τρόπο λέμε κάτι που ξεπερνά το πραγματικό και το συνηθισμένο, για να προκαλέσουμε ισχυρή εντύπωση.

I) Σαν δυο βουνά είναι οι πλάτες του, σαν κάστρο η κεφαλή του.

II) Σφύριξε με την μπουρού και ακούστηκε ως τα πέρατα του κόσμου.

Αλληγορία

Η **Αλληγορία** είναι μια μεταφορική έκφραση, η οποία κρύβει νοήματα διαφορετικά από εκείνα που φανερώνουν οι λέξεις της. Αλληγορικό μπορεί να είναι και ένα ολόκληρο κείμενο, πεζό ή ποιητικό.

I) Ένας αετός περήφανος, ένας αετός λεβέντης δεν πάει στα κατώμερα να καλοχειμωνιάσει, μόν' μένει στα βουνά, ψηλά στα κορφοβούνια.

II) Σαν της είπα έτσι, άναψε ο γιαλός και αρπάχτηκαν τα κοχύλια.

Εικόνα

Με την **εικόνα** στόχο έχουμε να εκφράσουμε μία έννοια, ιδέα, ή κατάσταση ή να προκαλέσουμε στον αναγνώστη την εντύπωση ότι βλέπει μπροστά του το αντικείμενο που περιγράφεται με όσο πιο παραστατικό και ζωντανό τρόπο γίνεται.

I) Τώρα στο μακρινό νησί κανένα σπίτι δεν υπήρχε πια μόνο αν φυσούσε από νοτιά στην θέση του έβλεπες ένα μοναστήρι που ψηλά το συνέχιζαν τα σύννεφα και από κάτω στα ύφαλα γλουπακώντας τα πρασινωπά νερά του 'γλειφαν τα τοιχιά με τις βαριές μεγάλες σιδερόπορτες.

II) Επιθυμούσα να απολαύσω την μεγάλην μαγείαν της σελήνης αργυράς επί των βράχων, **μαργαρώδους** ανά τα φωσφορίζοντα κύματα, μορμύρους της κοιμωμένης φύσεως, ως εν' ονείρω λικνιζομένης και αναφρισσούσης.

ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Αφήγηση

Είναι η αφηγηματική διαδικασία κατά την οποία εναλλάσσονται τα γεγονότα και οι μεταξύ τους σχέσεις, η αφήγηση δηλαδή προϋποθέτει την ύπαρξη ενός πομπού (αφηγητή), ενός δέκτη (αποδέκτη της αφήγησης) κι ενός μηνύματος (θέμα).

Περιγραφή

Είναι η λεπτομερής έκθεση προσώπων, αντικειμένων κ.λπ. Στόχος της περιγραφής είναι να δώσει στον αναγνώστη λεπτομέρειες, είτε αισθητικού χαρακτήρα είτε ερμηνευτικού, των ενεργειών ή των κινήτρων των προσώπων. Η περιγραφή είναι στατική και συνήθως δεν λειτουργεί χωρίς την αφήγηση. Συχνά τα όρια τους δυσδιάκριτα.

Διάλογος

Είναι το μέρος της αφήγησης όπου τα πρόσωπα συνομιλούν. Στόχος του διαλόγου είναι η ζωντάνια και η αμεσότητα.

Εσωτερικός μονόλογος

Είναι η παρουσίαση σκέψεων, συναισθημάτων και συνειρμών του ήρωα χωρίς ο αφηγητής να παρεμβαίνει.

Ρητορικές ερωτήσεις

Είναι το σχήμα λόγου στο οποίο διατυπώνεται, χωρίς να αναμένεται η απάντηση, είτε επειδή είναι αυτονόητη ,είτε επειδή είναι περιττή.

Σύγκριση

Με την τεχνική της σύγκρισης έχουμε την δυνατότητα να εξετάσουμε δύο ή περισσότερα πρόσωπα ή πράγματα και να

εντοπίσουμε μεταξύ του ομοιότητες ή διαφορές. Ως μέτρο σύγκρισης παίρνουμε οτιδήποτε λειτουργεί ως βάση για αξιολόγηση, ως σημείο αναφοράς για κρίση και γενικότερα οτιδήποτε συγκριτικά προς το οποίο αξιολογείται κάτι άλλο ομοειδές.

Ι) Στο βυθό υπήρχαν περισσότερες αχιβάδες από ό,τι πίννες και πουλώντας 'τες πήραν περισσότερους οβολούς.

Ύφος

Είναι ο ιδιαίτερος τρόπος έκφρασης επιλογής και διαμόρφωσης του γλωσσικού υλικού. Το ύφος μπορεί να είναι:

- **Απλό ή λιτό** (ο αφηγητής δίνει ξεκάθαρα αυτό που θέλει με λιτότητα, ακρίβεια και σαφήνεια).
- **Γλαφυρό** (που στηρίζεται στο πλούσιο λεξιλόγιο και τα έντονα εκφραστικά μέσα).
- **Χαλαρό** (όταν δίνονται με πολλά λόγια λίγες σκέψεις).
- **Ζωντανό** (όταν τα στοιχεία του κειμένου δίνονται με ζωηράδα).
- **Φυσικό** (όταν ρέει, χωρίς να κάνει ο αφηγητής καμιά ιδιαίτερη προσπάθεια).
- **Παραστατικό** (όταν είναι πολύ ζωντανά όλα αυτά που δίνει ο αφηγητής).

Εκφραστικά μέσα

Ο ποιητής χρησιμοποιεί πολλά σχήματα λόγου. Με τις προσωποποιήσεις δίνει μεγαλύτερη ζωντανία στο κείμενο του, ενώ με τις μεταφορές κερδίζει σε παραστατικότητα. Οι εικόνες δημιουργούν μια ζωγραφική αίσθηση στον αναγνώστη. Οι παρομοιώσεις δίνουν μια περισσότερο παιγνιώδη διάθεση στο ποίημα, ενώ το σχήμα από κοινού, η παρονομασία και η επανάληψη τονίζουν την τελευταία παρομοίωση με τα καράβια. Τέλος, οι υπερβολές και συνεκδοχή δίνουν διαχρονικότητα και έμφαση.

Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με το στατιστικό πακέτο MINITAB 14. Επιγραμματικά στον **πίνακα 2.2** αναφέρονται όλες οι παράμετροι της μελέτης

Πίνακας 2.2. Οι παράμετροι της παρούσας μελέτης

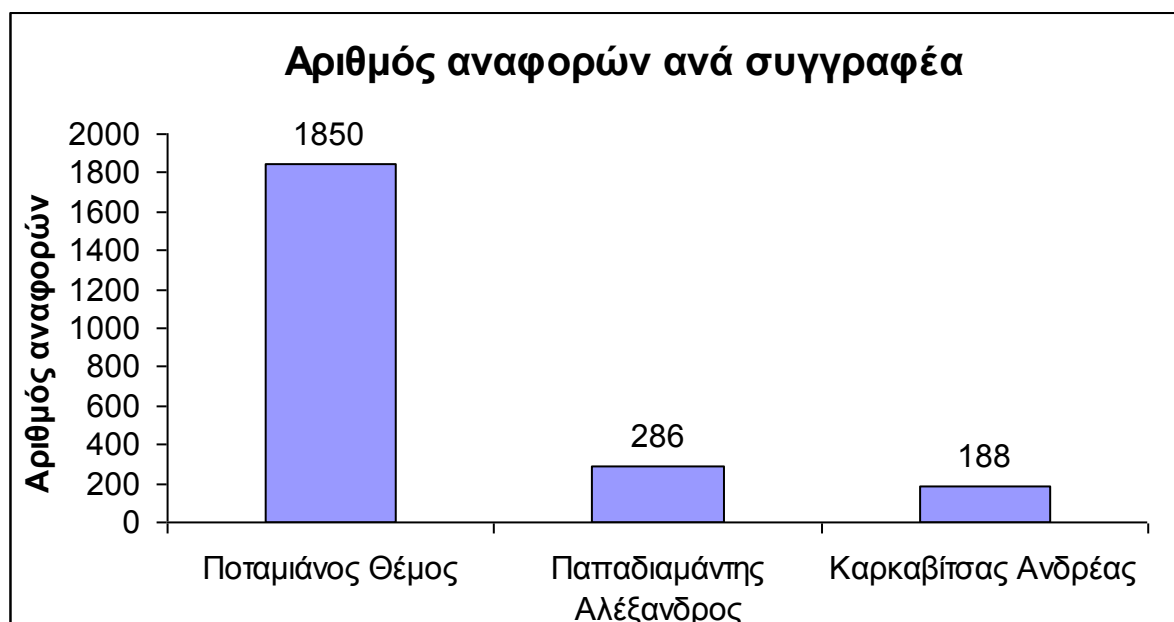
α/α	Παράμετροι
1	Πεζογράφοι
2	Έργα/ άπαντα
3	Διηγήματα
4	Είδος οστράκου
5	Προσδιορισμός είδους οστράκου
6	Κλάση
7	Σχήμα λόγου

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Από την επεξεργασία των δεδομένων όπως φαίνεται στον πίνακα 3.1 και στην εικόνα 3.1 προέκυψε ότι τις περισσότερες αναφορές με όστρακα τις έχει ο Ποταμιάνος (1850), ακολουθεί ο Παπαδιαμάντης (286) και τέλος ο Καρκαβίτσας με 188 αναφορές.

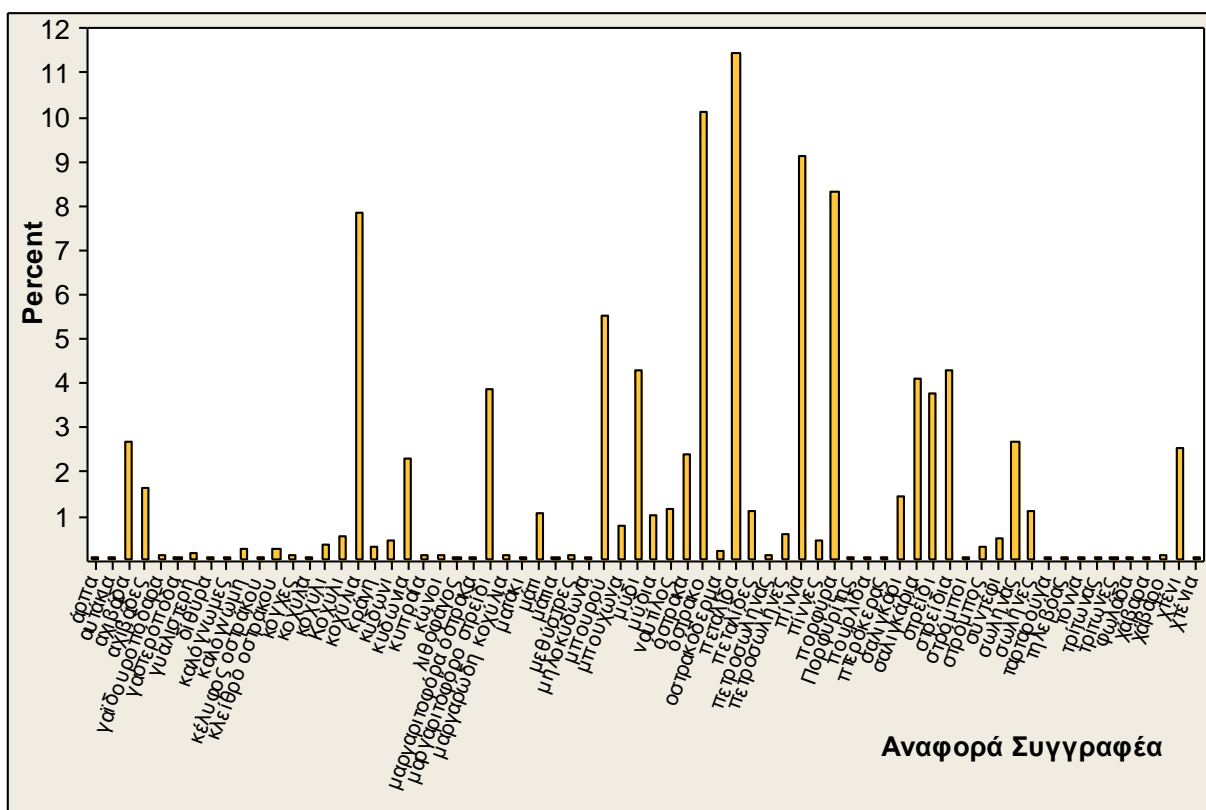
Πίνακας 3.1. Αριθμός αναφορών σε όστρακα ανά συγγραφέα.

Α/Α	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΝΑΦΟΡΩΝ	ΣΕΛΙΔΕΣ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΑΝΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ
1	Ποταμιάνος Θέμος	1850	3253
2	Παπαδιαμάντης Αλέξανδρος	286	2615
3	Καρκαβίτσας Ανδρέας	188	5516

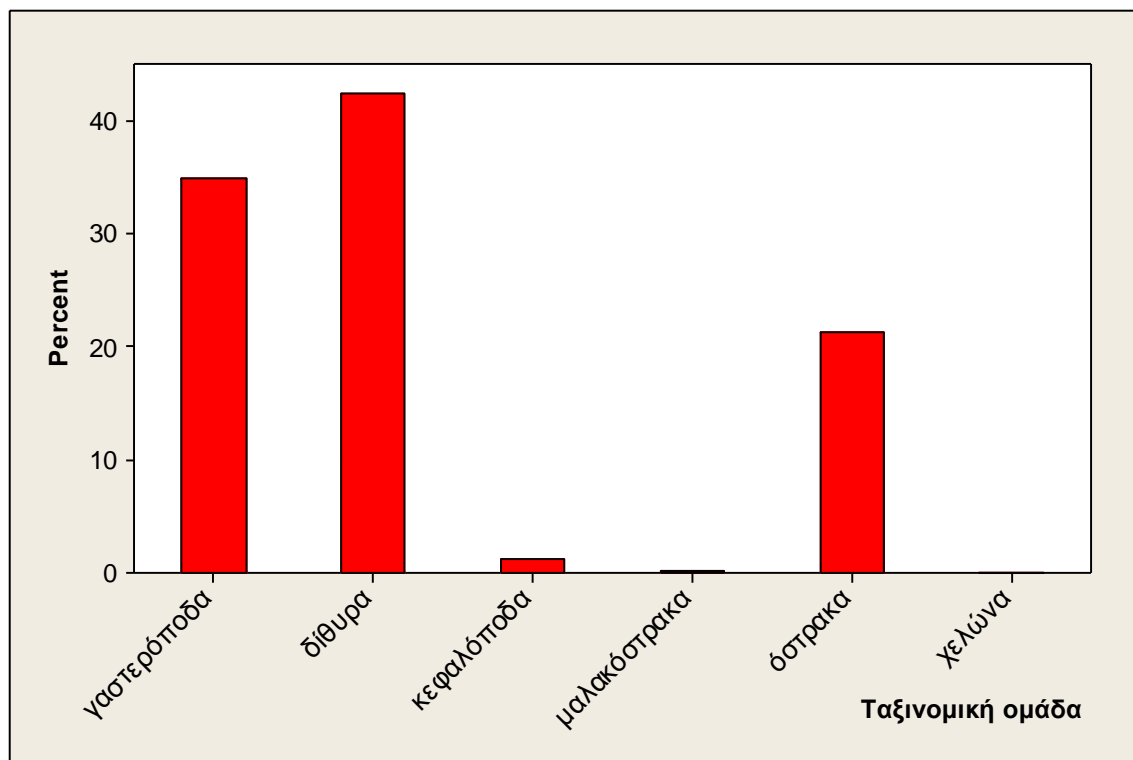
Εικόνα 3.1. Αριθμός αναφορών σε όστρακα ανά συγγραφέα.

Στην **εικόνα 3.2.** παρουσιάζονται τα στοιχεία για τις αναφορές των συγγραφέων στα όστρακα, όπως εμφανίζονται μέσα στο έργο τους. Φαίνεται πως σε μεγαλύτερο ποσοστό (11,5%) είναι οι πεταλίδες, ακολουθούν τα όστρακα (10,5%), οι πίννες (9%), τα κοχύλια και οι πορφύρες (8%) , με μεγάλη διαφορά σε σχέση με τα υπόλοιπα είδη που αναφέρονται. Αξιοσημείωτη είναι η παρουσία των χτενιών (3,5%), των σωλήνων (4,5%), των στρειδιών και των σαλιγκαριών (5,5%), των μαργαρωδών κοχυλιών και της μπουρούς (5%) και της αχιβάδας (3%). Τέλος γίνεται μικρή αναφορά στην μπουχώνα, στην κυπραία, στα κυδώνια, στις καλόγνωμες στα ματάκια κι ελάχιστες στη φωλάδα, τους τρίτωνες, την άρπα και στις μεθύστρες.

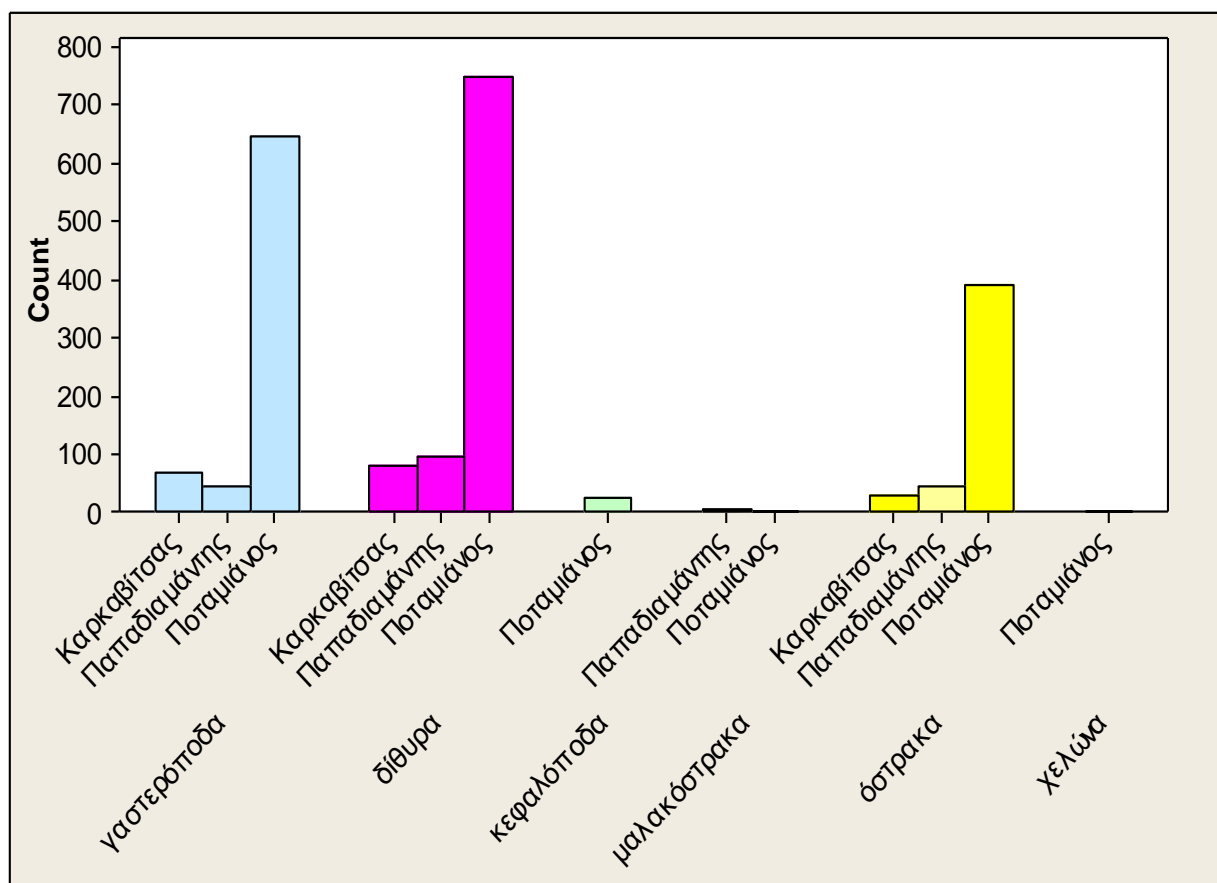
Εικόνα 3.2. Ποσοστιαίες (%) αναλογίες όλων των ειδών που ανέφεραν οι συγγραφείς.

Στην **εικόνα 3.3.** παρουσιάζονται οι ποσοστιαίες (%) αναλογίες όλων των ταξινομικών ομάδων με το υψηλότερο ποσοστό (45%) να το κατέχουν τα δίθυρα και στη συνέχεια τα γαστερόποδα (35%). Το μικρότερο ποσοστό το κατέχουν τα κεφαλόποδα, τα μαλακόστρακα και η χελώνα.

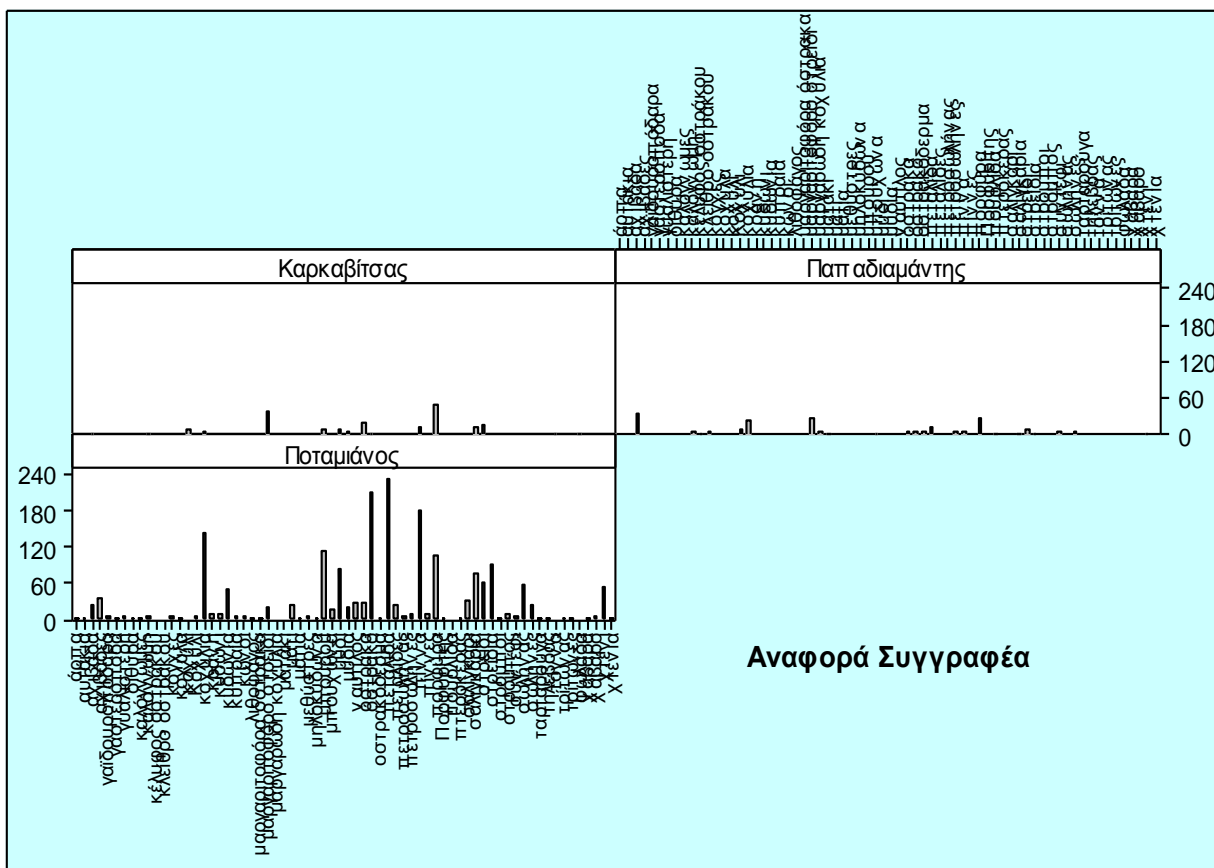
Εικόνα 3.3. Ποσοστιαίες (%) αναλογίες όλων των ταξινομικών ομάδων.

Στην **εικόνα 3.4.** παρουσιάζονται οι ταξινομικές ομάδες των γαστερόποδων, των δίθυρων, των μαλακοστράκων, των κεφαλόποδων, των οστράκων και της χελώνας ανά συγγραφέα. Οι περισσότερες αριθμητικά αναφορές στα γαστερόποδα (650), στα δίθυρα(750) και στα όστρακα(400) γίνονται από τον Ποταμιάνο ενώ με μεγάλη διαφορά ακολουθεί ο Παπαδιαμάντης στα δίθυρα (100) και στα όστρακα (60) και τις λιγότερες ο Καρκαβίτσας στα γαστερόποδα (80). Ο Ποταμιάνος κάνει και ελάχιστες αναφορές και σε άλλες κατηγορίες ταξινομικών ομάδων (π.χ. σε μαλακόστρακα, κεφαλόποδα αλλά καταγράφηκε και μια αναφορά σε όστρακο της χελώνας (ταρταρούγα).

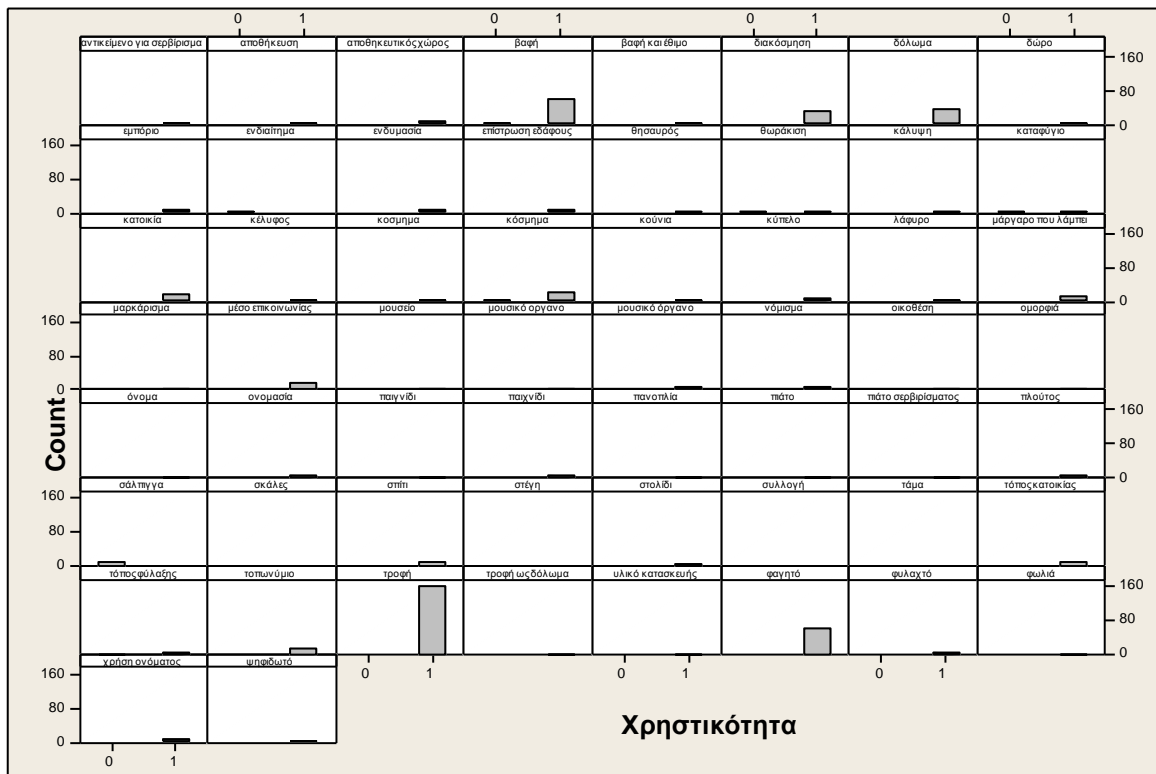
Εικόνα 3.4. Προσδιορισμός των αναφορών των ταξινομικών ομάδων ανά συγγραφέα.

Όπως διαπιστώνουμε στην **εικόνα 3.5.** ο Ποταμιάνος ανέφερε τα περισσότερα είδη οστράκων επαναλαμβάνοντας τις λέξεις οστράκα και κοχύλια 240 και 220 φορές αντιστοίχως. Ακολουθεί ο Καρκαβίτσας με 60 αναφορές στην πορφύρα και τέλος έρχεται ο Παπαδιαμάντης με τις υψηλότερες αναφορές του στο μαργαριτοφόρο στρείδι που ανέρχονται στις 50.

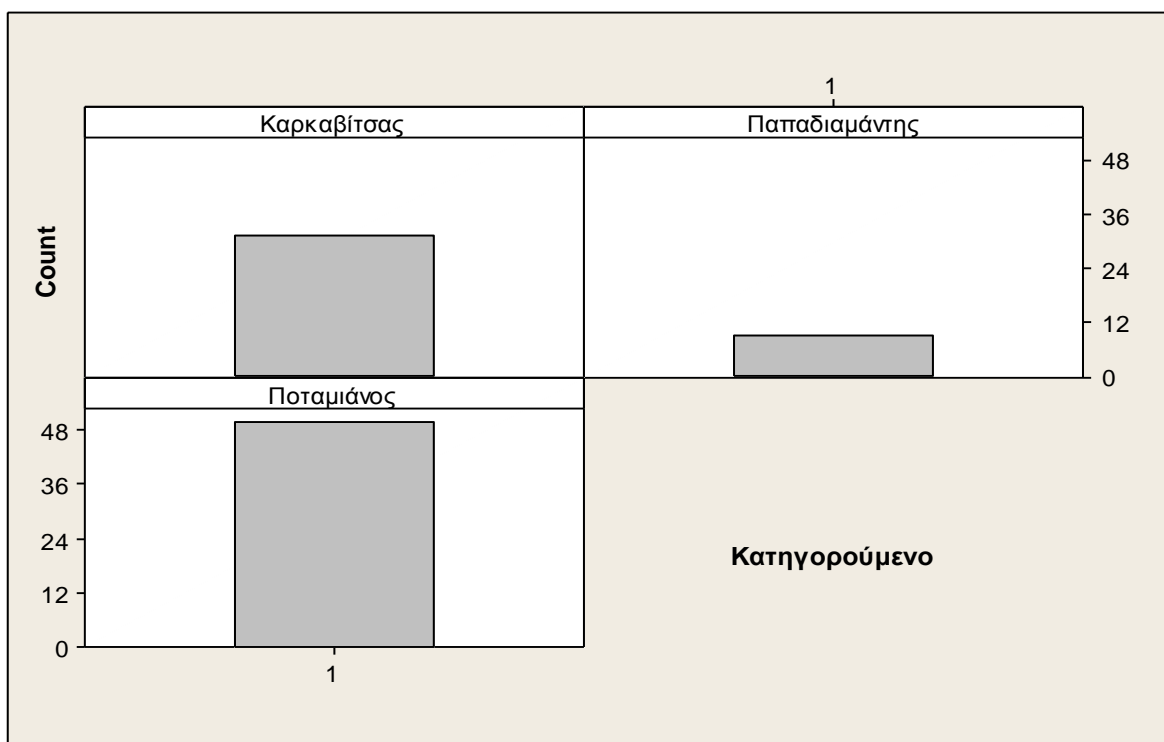
Εικόνα 3.5. Αναφορές οστράκων ανά συγγραφέα.

Όπως διαπιστώνουμε από την **εικόνα 3.6** όλοι οι συγγραφείς αναφέρονται στην χρησιμότητα των οστράκων με 158 αναφορές στην τροφή, 50 αναφορές στο φαγητό, 45 στη βαφή, 20 φορές χρησιμοποιούνται τα όστρακα ως δώλωμα, 13 στην διακόσμηση και τέλος 10 αναφορές στο κόσμημα. Θα πρέπει επίσης ν' αναφέρουμε ότι έχουμε 20 αναφορές ως κατοικία-οικοθέση και άλλες τόσες ως σάλπιγγα και ως μέσο επικοινωνίας. Ελάχιστες αναφορές έχουμε στη χρησιμότητα των οστράκων ως αποθηκευτικό χώρο, δώρο, στολίδι, φυλαχτό, αντικείμενο για σερβίρισμα και μία αναφορά ως επίστρωση εδάφους. Τέλος αναφορές γίνονται στη χρησιμοποίησή τους ως παιχνίδι και ως συλλογή αλλά και ως υλικό κατασκευής

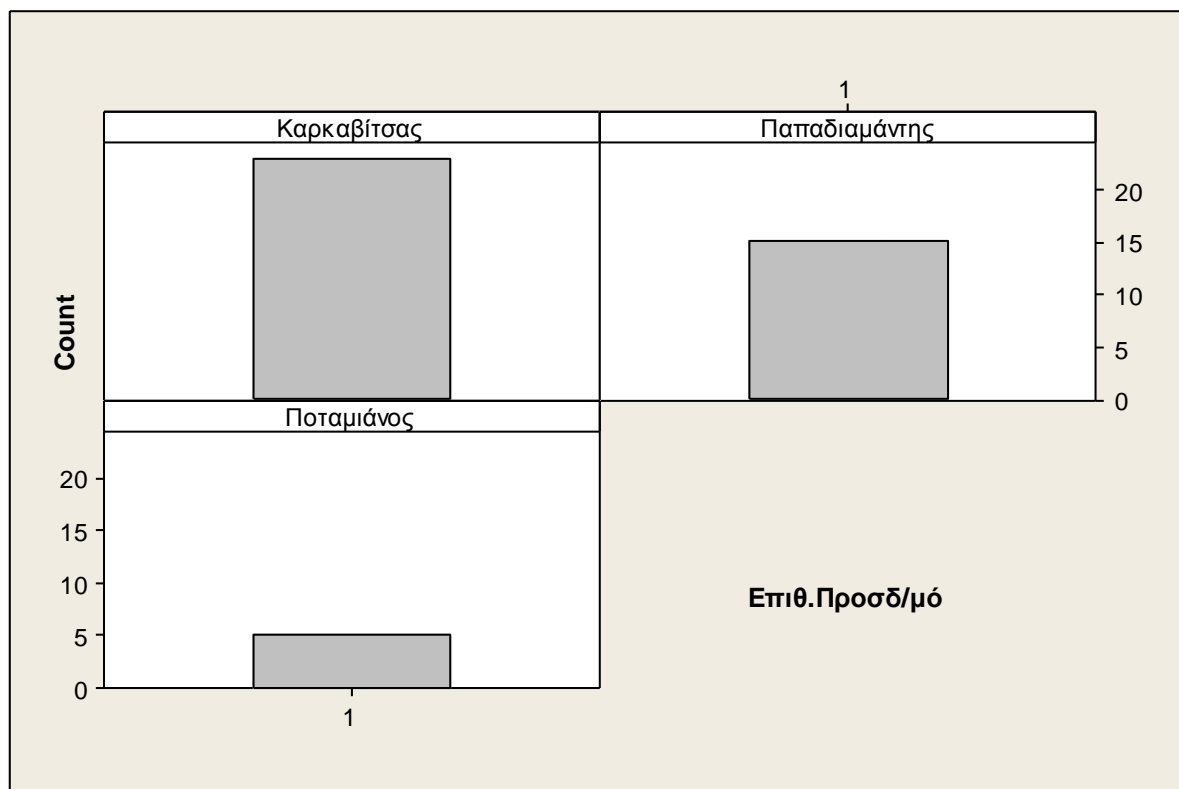
Εικόνα 3.6. Αναφορές της χρησιμότητας των οστράκων.

Στην εικόνα 3.7 βλέπουμε ότι τα όστρακα χρησιμοποιούνται από τους συγγραφείς ως κατηγορούμενα, όσον αφορά την συντακτική τους θέση μέσα στο κείμενο. Αρχικά ο Ποταμιάνος συνδέει το όστρακο με το υποκείμενο και δίνει 48 κατηγορούμενα, ο Καρκαβίτσας 30 και ακολουθεί με 10 κατηγορούμενα μέσα στα κείμενά του ο Παπαδιαμάντης.

Εικόνα 3.7. Το πλήθος των οστράκων που χρησιμοποιήθηκαν ως κατηγορούμενα.

Εκτός από τα κατηγορούμενα, όσον αφορά την συντακτική τους θέση τα όστρακα χρησιμοποιούνται ως επιθετικοί προσδιορισμοί. Παρατηρούμε στην **εικόνα 3.8** οι περισσότερες αναφορές επιθετικών προσδιορισμών γίνονται από τον Καρκαβίτσα (25), ακολουθεί ο Παπαδιαμάντης (15) και τέλος ο Ποταμιάνος (4).

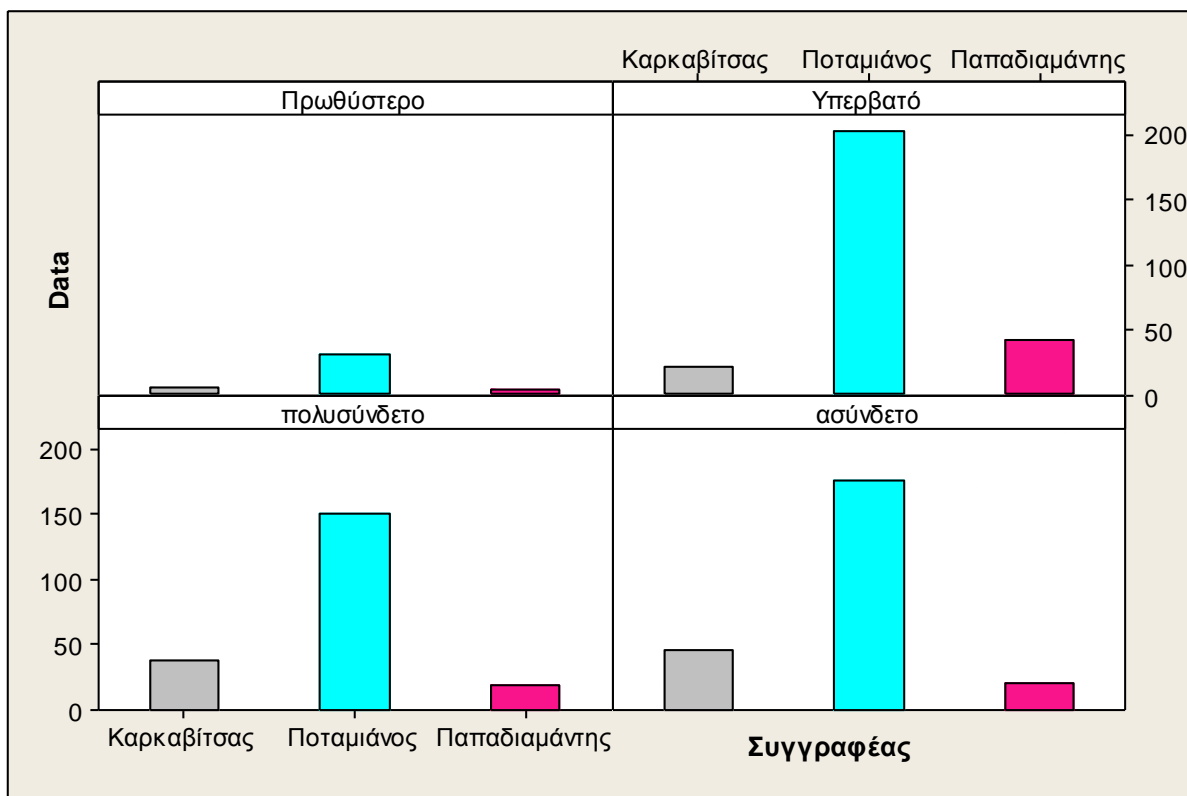
Εικόνα 3.8. Το πλήθος των οστράκων που χρησιμοποιήθηκαν ως επιθετικοί προσδιορισμοί.

Στον **πίνακα 3.2** δίνεται ο αριθμός των επιθετικών προσδιορισμών και τα ουσιαστικά που αυτοί οι προσδιορίζουν. Τη φύση την προσδιορίζουν δεκαπέντε (15) επίθετα, την ένδυση έξι (6), τον άνθρωπο (3), το ζώο τρεις (3) και το κοχύλι δύο (2).

Πίνακας 3.2. Ουσιαστικά στα οποία αναφέρονται οι επιθετικοί προσδιορισμοί

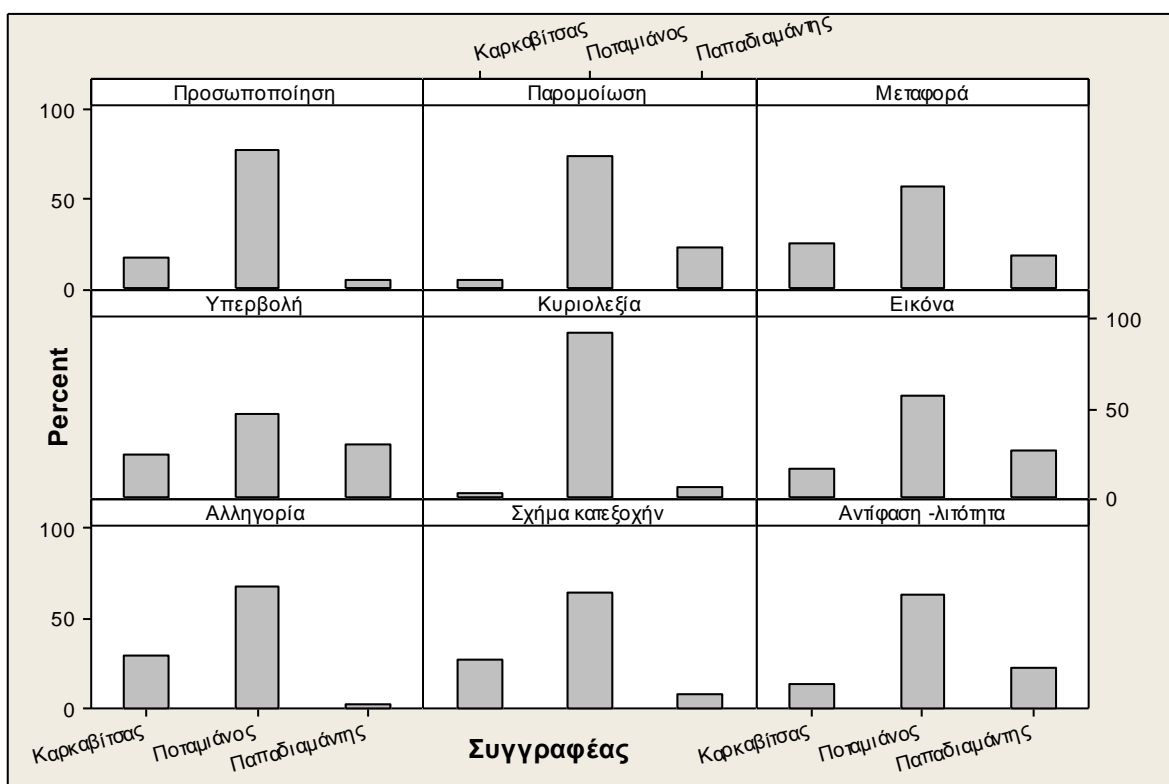
ουσιαστικά	<u>αριθμός αναφορών</u>
αίγλη	1
άνθρωπος	3
βασίλισσα	1
βυθό	1
δρόμο	1
ένδυση	6
έρωτας	1
ζώο	3
κόσμο	1
κουτί	1
κοχύλι	2
μανδύας	1
ουρανό	1
περγαμηνή	1
ρούχο	1
σιγή	1
στέμμα	2
φύση	15
χλαμύδα	1

Στην **εικόνα 3.9** βλέπουμε πως τα όστρακα χρησιμοποιούνται όσον αφορά την θέση τους μέσα στο λόγο με το σχήμα του υπερβατού, του πρωθύστερου, του ασύνδετου και του πολυσύνδετου. Πρώτος σε αναφορές έρχεται ο Ποταμιάνος με 198, 30, 170 και 140 αντιστοίχως. Ακολουθούν ο Καρκαβίτσας και Παπαδιαμάντης με αναφορές να μην ξεπερνούν τις 40 στο κάθε σχήμα λόγου.

Εικόνα 3.9. Σχήματα λόγου σχετικά με την θέση των οστράκων ως λέξεις (πρωθύστερο, υπερβατό, ασύνδετο και πολυσύνδετο).

Η χρήση σχημάτων λόγου φαίνεται μέσα από την ποσοστιαία (%) αναλογία των οστράκων. Στην **εικόνα 3.10** διατυπώνονται αυτά τα σχήματα μέσω της παρομοίωσης, μεταφοράς, προσωποποίησης, υπερβολής, κυριολεξίας, αλληγορίας, σχήματος κατ'εξοχήν και αντίφασης. Ο Ποταμιάνος αναφέρει προσωποποίηση σε όστρακα κατά 70%, παρομοίωση 60%, μεταφορά 55%, κατ'εξοχήν 95% και ακολουθούν ο Παπαδιαμάντης με τον Καρκαβίτσα με χαμηλά ποσοστά.

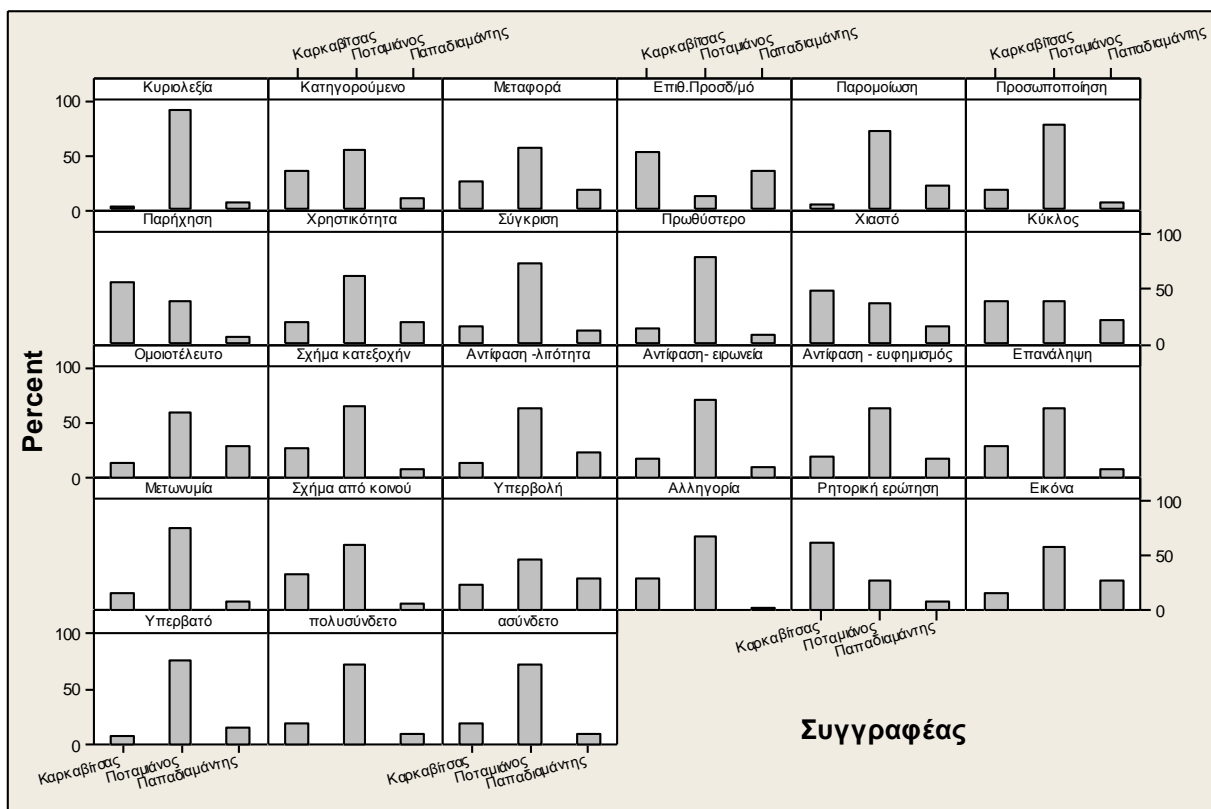
Εικόνα 3.10. Σχήματα λόγου σχετικά με την σημασία λέξεων όπου τα όστρακα αναφέρονται μέσω παρομοίωσης, μεταφοράς, προσωποποίησης, υπερβολής, κυριολεξίας, αλληγορίας, σχήματος κατ’εξοχήν και αντίφασης.

Για την μελέτη της παρουσίας των ειδών στην λογοτεχνία, έγινε κωδικοποίηση τους, όπως φαίνεται στον **πίνακα 3.3**, σε τριανταπέντε (35) είδη. Η κάθε κατηγορία περιλαμβάνει το είδος, με το οποίο, με όποιον τρόπο και αν αναφέρεται στην λογοτεχνία, καταγράφεται στην ονομαστική πτώση του ενικού αριθμού.

Πίνακας 3.3. Κωδικοποίηση ειδών στη μελετούμενη πεζογραφία με την πιθανή επιστημονική τους ονομασία.

<u>A/A</u>	<u>ΠΙΘΑΝΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ</u>	<u>ΕΙΔΟΣ</u>
1	<i>Patella sp.</i>	πεταλίδα
2	οποιοδήποτε	κογχύλι
3	οποιοδήποτε	όστρακο
4	<i>Ensis siliqua</i>	σωλήνας άμμου φωλάδα, φτερά αγγέλου, πετροσωλήνας
5	<i>Pholas dactylus</i>	πίννα
6	<i>Pinna nobilis</i>	καλόγνωμη
7	<i>Arca noae</i>	χτένι, καλόχτενο
8	<i>Aequipecten opercularis</i>	γυαλιστερή
9	<i>Callista chione</i>	μύδι
10	<i>Mvtilus galloprovincialis</i>	στρείδι
11	<i>Ostrea edulis</i>	αχιβάδα
12	<i>Tapes decussata/Cardium</i>	κυδώνι
13	<i>Venus verrucosa</i>	στρόμβος, μάτι
14	<i>Heraplex trunculus/Bollinus branbaris</i>	πορφύρα
15	<i>Thais haemastoma</i>	κοχύλα
16	<i>Charonia tritonis/ Tona galea</i>	μαργαριτοφόρο στρείδι/συντέφι
17	<i>Pinctata radiata</i>	φούχτα
18	-----	κυπραία/γουρουνάκι
19	<i>Cypraea lurida</i>	πτερόκερας
20	-----	άρπα
21	<i>Harpa</i>	κόγχη
22	-----	μπουρού
23	<i>Charonia tritonis</i>	σαλιγκάρι
24	<i>Gastropoda</i>	κώνος
25	<i>Conus mediterraneus</i>	κώνος
26	<i>Charonia tritonis variegata</i>	τρίτων
27	<i>Tonna galea</i>	μπουχώνα
28	<i>Chlamys varia & glabra</i>	χλαμύδα
29	-----	κράνος
30	<i>Cerastoderma glaucum</i>	μεθύστρα
31	<i>Haliotis lamellosa</i>	αυτάκι
32	<i>Spondylus gaederopus</i>	γαϊδουροπόδαρο
33	<i>Cephalopoda</i>	ναυτίλος
34	<i>Caretta</i>	ταρταρούγα
35	<i>Cerastoderma glaucum</i>	πουρλίδα

Η χρήση των οστράκων ως σχήματα του λόγου από κάθε πεζογράφο, παρουσιάζεται στην **εικόνα 3.11**. Σ' αυτήν βλέπουμε την συνολική συχνότητα χρήσης των σχημάτων λόγου. Φαίνεται πως ο Ποταμιάνος έχει τον μεγαλύτερο αριθμό αναφορών στα περισσότερα σχήματα λόγου. Συγκεκριμένα χρησιμοποιεί κατά μεγαλύτερο ποσοστό την κυριολεξία(80%)ενώ την παρήχηση κατά ποσοστό 35% και την σύγκριση κατά 65%. Το χιαστό το χρησιμοποιούν ο Καρκαβίτσας κατά (45%) και κατά μικρότερο ο Ποταμιάνος(35%). Τον κύκλο τον χρησιμοποιεί στο ίδιο επίπεδο ο Καρκαβίτσας με τον Ποταμιάνο σε ποσοστό 40%, ενώ ακολουθεί ο Παπαδιαμάντης με (25%). Την μετωνυμία την χρησιμοποιεί στο μεγαλύτερο ποσοστό ο Ποταμιάνος με(80%). Την υπερβολή την χρησιμοποιούν και οι τρεις συγγραφείς στα ίδια περίπου ποσοστά, που κυμαίνονται κάτω από (50%) με μικρή διαφορά μεταξύ τους. Ο Καρκαβίτσας χρησιμοποιεί περισσότερο από όλους τις ρητορικές ερωτήσεις σε ποσοστό που ανέρχεται (60%) και ακολουθεί ο Ποταμιάνος με (25%). Εικόνες χρησιμοποιούν και οι τρεις συγγραφείς με τον Ποταμιάνο να χρησιμοποιεί περισσότερες(60%), τον Παπαδιαμάντη (40%) και τον Καρκαβίτσα (20%). Την αλληγορία την χρησιμοποιεί πιο πολύ ο Ποταμιάνος(70%) και ο Καρκαβίτσας(25%). Η μετωνυμία χρησιμοποιείται σε ποσοστό κάτω του (25%) από τους συγγραφείς Καρκαβίτσα και Παπαδιαμάντη και σε ποσοστό (60%) από τον Ποταμιάνο. Αντίφαση – λιτότητα όπως και αντίφαση-ειρωνεία δίνουν και οι τρεις συγγραφείς με τον Ποταμιάνο να προέχει στα (80%) και τον Καρκαβίτσα και τον Παπαδιαμάντη στα (10%). Τέλος ειρωνεία έχουμε σε πολύ μεγάλο ποσοστό από τον Ποταμιάνο (70%), από τον Καρκαβίτσα (40%) και ελάχιστες αναφορές από τον Παπαδιαμάντη.

Εικόνα 3.11. Συνολική συχνότητα χρήσης των σχημάτων του λόγου από κάθε συγγραφέα.

4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Ένα κοχύλι της θάλασσας, μικρό γέννημα-σύμβολο της μεγάλης προσπάθειας της φύσης για την τελειότητα της λειτουργίας και τη θωράκιση της ζωής, αποτέλεσε και για τον άνθρωπο μιαν ανεξάντλητη πηγή εμπνεύσεων και ερεθισμάτων για πολλές τεχνικές κατασκευές και εικαστικές δημιουργίες του. Πολύπλοκες, εντυπωσιακές αλλά και λιτές φόρμες συνθέτουν την εικόνα και την ταυτότητα των εκατό χιλιάδων ειδών κοχυλιών περίπου που ζούνε σήμερα στον πλανήτη μας, από τα ρηχά νερά μέχρι τα σκοτεινά πελαγίσια βάθη. Τα κοχύλια στολίζουν σχολαστικά το όστρακο τους με άπειρους συνδυασμούς και συνθέσεις χρωμάτων και σχημάτων, άσχετα αν στο βάθος που ζουν δεν υπάρχει αρκετό φως για να παρουσιάσουν το έργο τους, ή το ταίρι τους δεν διαθέτει μάτια για να το θαυμάσει. Για τις σκοπιμότητες όμως της φύσης, που διευθύνει με μαεστρία το σύνολο της δημιουργίας, δε διαχωρίζονται τα όμορφα απ' τα απλά, τα μεγάλα απ' τα μικρά και τα ανίσχυρα απ' τα δυνατά, αλλά σε όλα τα είδη μοιράζονται δίκαια η κληρονομιά της επιβίωσης και η ικανότητα της αναπαραγωγής.

Η εμφάνιση στο προσκήνιο αυτού του εντυπωσιακού και πολύμορφου κόσμου των κοχυλιών της θάλασσας χάνεται στα βάθη του χρόνου, περίπου πεντακόσια εκατομμύρια χρόνια πριν από την ύπαρξη του ανθρώπου πάνω στη γη· σε μια εποχή που τεράστιες γεωλογικές ανακατατάξεις συγκλόνιζαν το φλοιό του πλανήτη, ατέλειωτοι σεισμοί και ορμητικοί χείμαρροι διαμόρφωναν τον ανάγλυφο χάρτη της γης. «Την εποχή εκείνη πρόδρομες μορφές των οστρακοφόρων πλασμάτων της θάλασσας παρουσιάζονται δειλά- δειλά για να διεκδικήσουν τη θέση τους στις λίμνες, στις θάλασσες και στους ωκεανούς όλου του κόσμου. Με την εμφάνιση τους καθιερώνουν έναν πρωτότυπο τρόπο ζωής, με τη μεταφορά πάνω στη ράχη της κατοικίας, του φρουρίου και του ορμητηρίου τους. Με το πέρασμα των αιώνων καινούργιες γενιές παρουσιάζονταν η μια πίσω από την άλλη,

προσαρμοζόμενες διαρκώς στις νέες συνθήκες ζωής. Εκείνες που δεν κατόρθωσαν να επιβιώσουν χάθηκαν, εγκαταλείποντας πίσω τους τα απολιθωμένα δείγματα της ύπαρξης τους, ενώ οι γενιές που κέρδισαν την εύνοια του χρόνου διασχίζοντας τους αιώνες εξελίσσονταν σταδιακά για να φθάσουν στην εποχή μας, φέρνοντας βαθιά στο κύτταρό τους συμπυκνωμένη τη δύναμη του ρόλου τους στις δύσκολες στιγμές, στις ώρες και τις μέρες της κρυφής ζωής τους». (Μυταράς & Βράτιτς, 1997).

Η θάλασσα λοιπόν και οι οργανισμοί που ζουν σ' αυτήν, είναι ένα θέμα το οποίο απασχόλησε πολλούς επιστήμονες αλλά και αποτέλεσε υλικό για πολλούς λογοτέχνες. Στην Ελλάδα από τα αρχαία χρόνια η θάλασσα ήταν συνδεδεμένη με τον τρόπο ζωής των κατοίκων της. Αυτός ίσως είναι και ο κυριότερος λόγος για τον οποίο υμνήθηκε τόσο πολύ από τους Έλληνες συγγραφείς και ποιητές. Κατ' επέκταση, τα οστρακοειδή με την απaráμιλλη ομορφιά τους, αποτέλεσαν από την αρχαιότητα έως και σήμερα πηγή έμπνευσης στην λογοτεχνία.

Ήδη από τον 8^ο αιώνα π.Χ ο Όμηρος κάνει αναφορές στα όστρακα:

«άορ, κολεόν δε νεοπρίστου **ελέφαντος**
αμφιδεδίκηται».

(Σπαθί με λαβή ασημένια που το σφίγγει από **καινούργιο φίλντισι.**)

(Οδύσσεια Ομήρου, Ραψωδία θ, στίχος 486-487)

Στη συνέχεια τον 7^ο αιώνα π.Χ ο λυρικός ποιητής Αλκμάν κάνει αναφορές στην πορφύρα:

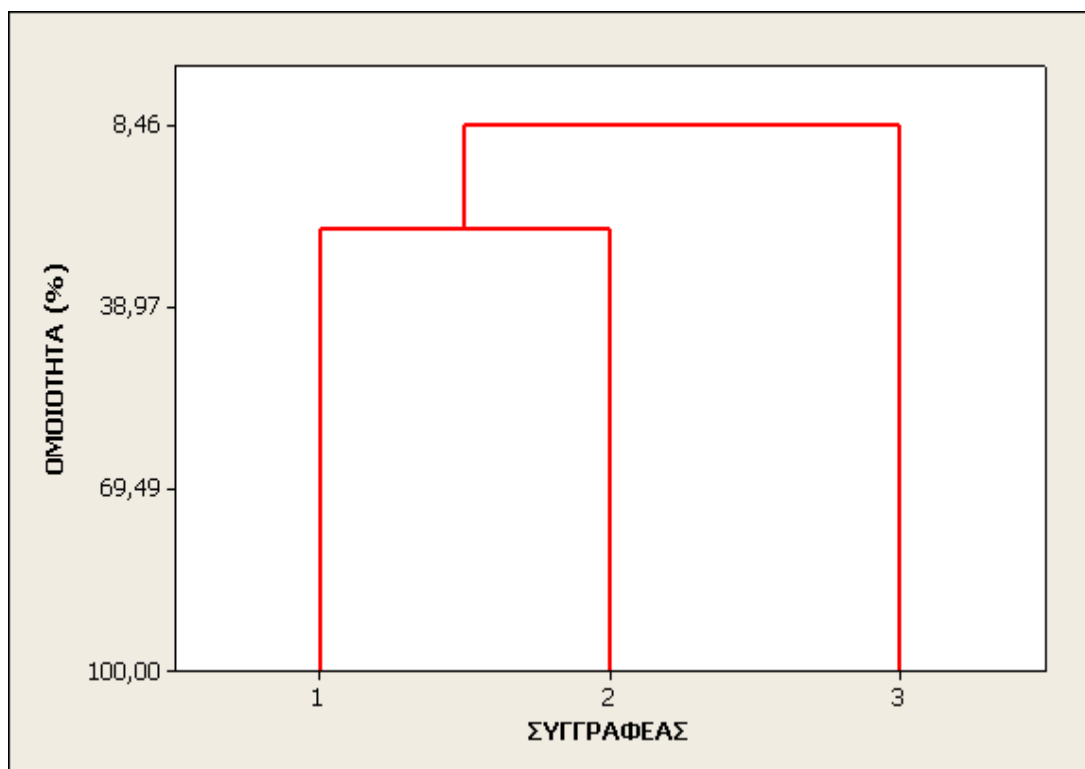
«θήρες τ' ορεσκώιοι και γένος μελισσάν και κνώδαλ' εν βένθεσσι πορφυρέας αλός... » τα θηρία που ζουν στα βουνά και το γένος των μελισσών και τα κήτη στα βάθη της πορφυρής θάλασσας...(Καζάζης & Καραμήτρου, 2001).

Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής, όλοι οι πεζογράφοι αναφέρονται μέσα στο έργο τους στα όστρακα. Περισσότερες αναφορές έχει ο Ποταμιάνος (1850), ακολουθεί ο Παπαδιαμάντης (286) και λιγότερες ο Καρκαβίτσας (188). Τα σχήματα λόγου που καταγράφηκαν είχαν σχέση με την κανονική – συντακτική θέση των όρων μέσα στην πρόταση και εντοπίστηκαν κατηγορούμενα και επιθετικοί προσδιορισμοί. Επίσης εντοπίστηκαν σχήματα λόγου που είχαν σχέση με τη θέση των λέξεων μέσα στα πεζογραφήματα και αυτά ήταν το υπερβατό, το πρωθύστερο, το χιαστό, ο κύκλος, η παρήχηση, το ομοιοτέλειτο, το ασύνδετο και το πολυσύνδετο. Τέλος βρέθηκε να χρησιμοποιούνται σχήματα σχετικά με τη σημασία των λέξεων ή των φράσεων και αυτά ήταν η προσωποποίηση, η κυριολεξία, η αλληγορία, η μεταφορά, η παρομοίωση, το σχήμα κατεξοχήν, ή μετωνυμία, η υπερβολή, η συνεκδοχή, η αντίφαση, το σχήμα από κοινού, η εικόνα και η επανάληψη. Για παράδειγμα το σχήμα της μετωνυμίας αποτυπώνεται στην εξής φράση:

«...αρμαθιές **μαργαριτάρι** και πλούσια στέμματα αφιερωμένα σ' άγιο».

(Ανδρέας Καρκαβίτσας, Άπαντα ,τόμ.3^{ος})

Η ομοιότητα των πεζογράφων, που εξετάστηκαν με βάση την παρούσα μελέτη, φαίνεται στο δενδρόγραμμα της **εικόνας 4.1**.

Εικόνα 4.1. Δενδρόγραμμα βαθμού ομοιότητας των μελετούμενων πεζογράφων στη χρήση των οστράκων μέσα στο έργο τους. Όπου 1: Παπαδιαμάντης, 2: Καρκαβίτσας, 3: Ποταμιάνος.

Στην εικόνα αυτή, φαίνεται ότι υπάρχει μικρός βαθμός ομοιότητας μεταξύ των τριών συγγραφέων. Και οι τρεις πεζογράφοι είναι ξεχωριστές προσωπικότητες, με διαφορετική τεχνοτροπία και διαφορετική κοσμοθεωρία ο καθένας. Και οι τρεις λογοτέχνες είναι μορφωμένοι, με άριστο λόγο και πρέπει να τονιστεί ότι ο Καρκαβίτσας και ο Παπαδιαμάντης ξεχωρίζουν καθώς τα περισσότερα έργα τους είναι γραμμένα στην καθαρεύουσα διανθισμένη με αρκετούς όμως ιδιωτισμούς της ελληνικής υπαίθρου:

«...έριξε κάλυμμα εξ
αδαμάντων και **μαργαρίτων**».

(Ανδρέας Καρκαβίτσας, Άπαντα ,τόμ.3^{ος})

Ο Καρκαβίτσας με τον Παπαδιαμάντη, ενώ φαίνεται να έχουν περισσότερη ομοιότητα, στην πραγματικότητα είναι διαφορετικοί, επειδή εκπροσωπούν διαφορετικά είδη πεζογραφίας και χρησιμοποιούν διαφορετικά σχήματα λόγου μέσα στο έργο τους.

Ο Καρκαβίτσας είναι εκπρόσωπος του νατουραλιστικού διηγήματος και γι' αυτό επιδιώκοντας την πιστή και φωτογραφική απόδοση της πραγματικότητας δίνει πληθώρα λεπτομερειών και πετυχαίνει εξονυχιστική παρατήρηση μέσα από κυριολεξίες (5%), πάρα πολλά επίθετα (95%) αλλά παράλληλα και από την εξαντλητική περιγραφή χώρων, ανθρώπων, φυσιογνωμιών αλλά και πολλών διαφορετικών καταστάσεων:

«Τον **Πορφυρογέννητο** τον έβαλαν σ' ένα σαρκοφάγο που έμοιαζε με τεράστιο αυγό».

(Ανδρέας Καρκαβίτσας, Διγενής Ακρίτας)

Δίνει πολλά κατηγορούμενα (60%) καθώς επιθυμεί να προσδώσει μια ιδιότητα στα υποκείμενα των ρημάτων. Στη σύνδεση των προτάσεων χρησιμοποιεί στα ίδια περίπου ποσοστά το ασύνδετο (50 αναφορές) με το πολυσύνδετο (40 αναφορές). Χρησιμοποιεί πιο

πολύ από όλους το χιαστό σχήμα, τον κύκλο στα ίδια ποσοστά με τον Ποταμιάνο και την σύγκριση στα ίδια επίπεδα με τον Παπαδιαμάντη.

Ο Παπαδιαμάντης από την άλλη πλευρά είναι εκπρόσωπος του ηθογραφικού διηγήματος και γι' αυτό στα έργα του είναι διάχυτος ένας έντονος λυρισμός και μια υπέρμετρη αγάπη για την φύση, κοντά στην οποία έζησε τα νεανικά του χρόνια και στην οποία βρήκε καταφύγιο τα τελευταία χρόνια της ζωής του. Επίσης τα θέματα του σχετίζονται με την εθιμογραφία και την λαογραφία και για αυτό οι αναφορές στα όστρακα είναι μέσα στα πλαίσια της καταγραφής των εθίμων και των ηθών του λαού της υπαίθρου. Χρησιμοποιεί λίγα κατηγορούμενα (10 %) ενώ οι επιθετικοί του προσδιορισμοί είναι λίγο περισσότεροι (15 %). Χρησιμοποιεί το υπερβατό (48 %), το πρωθύστερο (5%), το ασύνδετο και το πολυσύνδετο (25 %). Επειδή είναι πιο λυρικός από τους άλλους συγγραφείς χρησιμοποιεί μεταφορές (20 %), πολλές εικόνες (35 %) όπως στο διήγημά του Όνειρο στο κύμα:

«Δεξιά από τον μέγαν κυρτόν βράχον μου, εσχηματίζετο μικρόν άντρον θαλάσσιον, στρωμένο με άσπρα κρυσταλλοειδή **κοχύλια** και λαμπρά ποικιλόχρωμα χαλίκια, πού εφαινέτο πως το είχαν ευτρεπίσει και στολίσει αι νύμφαι των θαλασσών. »

(Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Όνειρο στο κύμα)

Δίνει επίσης αρκετές αντιφάσεις-λιτότητες (25 %). Με τις διάφορες υπερβολές (30 %) θέλει να τονίσει την σημασία των οστράκων στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων.

Ο Ποταμιάνος όπως φαίνεται και στο δενδρόγραμμα της **εικόνας 4.1**, διαφέρει πολύ περισσότερο από τους άλλους δύο συγγραφείς (91,64 %). Επειδή έζησε τα παιδικά του χρόνια στο νησί της

Κεφαλονιάς και επειδή υπηρέτησε ως αξιωματικός στο πολεμικό ναυτικό ήταν όντας πιο στενά συνδεδεμένος με το θαλάσσιο περιβάλλον. Η επαφή του με την θάλασσα τον έκανε να γράψει διηγήματα που ουσιαστικά αναφέρονται στη ζωή των ναυτικών και των θαλάσσιων οργανισμών. Είναι ο μόνος που έχει τον μεγαλύτερο αριθμό αναφορών (1850) σε σχέση με τον Παπαδιαμάντη (286) και τον Καρκαβίτσα (188). Επειδή ο Ποταμιάνος είναι βασικά εκπρόσωπος του ρεαλιστικού διηγήματος δίνει πολλές κυριολεξίες (80 %) και τα θέματα του αγγίζουν την καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Χρησιμοποιεί κατηγορούμενα (50 %) επειδή δίνει ιδιότητες στα όστρακα αλλά πολύ λίγους επιθετικούς προσδιορισμούς. Το υπερβατό στο λόγο του έχει μεγάλη θέση (200 αναφορές) επειδή του αρέσει να αλλάζει την σειρά των λέξεων. Δε χρησιμοποιεί πολλούς συνδέσμους και έτσι καταγράφηκαν 175 αναφορές, όπως και 155 αναφορές του πολυσύνδετου σχήματος. Ο Ποταμιάνος χρησιμοποιεί πολλές προσωποποιήσεις (80), γιατί του αρέσει να δίνει ανθρώπινη υπόσταση στα όστρακα. Παρομοιάζει την καθημερινή ζωή των ανθρώπων και το χαρακτήρα τους με τον κόσμο των οστράκων:

«Τα **χτένια** πετούν ομαδικά σαν ακρίδες»

«Μόλις τα **χτένια** νιώσουν τον αργαλιό το κόβουν λάσπη
και στον ψαρά απομένει μόνο η λάσπη... του βυθού»
(Με το γυαλί του ψαρά, Ποταμιάνος)

Πιο λίγες είναι οι αναφορές του στο σχήμα της υπερβολής και ως εκπρόσωπος του ρεαλιστικού διηγήματος δεν ωραιοποιεί τα πράγματα, αλλά τα δίνει στην πραγματική τους διάσταση. Χρησιμοποιεί πολλές εικόνες (55 %), διότι ο λόγος του απευθύνεται κυρίως σε μικρούς αναγνώστες αλλά και πολλές αλληγορικές εκφράσεις (75 %), επιδιώκοντας να ενημερώσει αλλά και να διδάξει στα μικρά παιδιά ότι ο χώρος της θάλασσας έχει πολλές ομοιότητες με την ανθρώπινη κοινωνία :

«**Στρείδια** επίσης μπορεί να ονομάσει κανείς και τους καφενόβιους, τα **στρείδια** αυτά της καρέκλας, τα οποία είναι γνωστά και με το παρεπίθετον καρεκλοκένταυροι».

(Με το γυαλί του ψαρά, Ποταμιάνος)

Για αυτό τον λόγο και επειδή είχε πολλά σχήματα λόγου και πλούσιες εκφράσεις βραβεύτηκε από τον Διεθνή οργανισμό Άντερσεν για το έργο του «γιαλό-γιαλό» αλλά και για την γενικότερη συμβολή του στην παιδική πεζογραφία.

Όπως αναφέρθηκε, όλοι οι πεζογράφοι που επιλέχτηκαν για την παρούσα μελέτη, αναφέρονται μέσα στα κείμενα τους σε κάποιο οστρακοειδές και όλοι είχαν στενή σχέση με τη θάλασσα. Όσον αφορά στον αριθμό των αναφορών τους, είναι αναμενόμενος αν αναλογιστεί κανείς το γεγονός ότι η αγάπη και η γνώση τους για τη θάλασσα και τους οργανισμούς της φαίνεται και στο ότι πέραν της χρήσης των λέξεων «όστρακο» και «κογχύλι», που έχουν πιο γενική έννοια, πολύ συχνά χρησιμοποιείται και η κανονική ονομασία των ειδών όπως: στρείδι, μύδι, πίννα, κυδώνι, πεταλίδα, μπουρού, πορφύρα, χτένι και άρπα(εικ. 4.2).

Εικόνα 4.2.

Harpa. Άρπα (Βράτιτς,1997)

Αν εξεταστεί η ποσοστιαία αναλογία όλων των ειδών οστράκων που ανέφεραν οι συγγραφείς, φαίνεται ότι τελικά η πεταλίδα έχει το μεγαλύτερο ποσοστό πιθανόν επειδή μπορεί να τη δει ο καθένας σε βραχώδη υποστρώματα κατά την άμπωτη και ακολουθούν τα όστρακα, τα κοχύλια και στη συνέχεια οι πίννες, οι πορφύρες και η μπουρού. Τέλος τα μύδια με τα σαλιγκάρια, τα

στρείδια και οι σωλήνες έχουν μεταξύ τους το ίδιο επίπεδο ποσοστιαίας αναλογίας ως προς τη συχνότητα αναφοράς.

Η χρήση των λέξεων «όστρακο» και «κογχύλι» είναι περισσότερο συχνή από την αναφορά της πραγματικής ονομασίας των ειδών. Οι λέξεις αυτές στον πεζό λόγο δημιουργούν εικόνες στον αναγνώστη, κάνοντάς τον να φαντάζεται την ομορφιά των οστράκων και κογχυλιών με το δικό του τρόπο. Απεναντίας με τον προσδιορισμό ενός είδους, ο εκάστοτε πεζογράφος οριοθετεί μια συγκεκριμένη εικόνα όπως αυτός την αντιλαμβάνεται και τη μεταφέρει στους αναγνώστες.

Αν εξεταστεί η ταξινομική ομάδα των οστράκων που αναφέρονται στην πεζογραφία της μελέτης αυτής διαπιστώνεται ότι τα δίθυρα καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό (42 %), ακολουθούν τα γαστερόποδα (33 %), ο γενικός όρος όστρακα (20 %) και τέλος πολύ λίγες αναφορές γίνονται στην ταξινομική ομάδα των κεφαλόποδων, των μαλακοστράκων και υπάρχει μια αναφορά για το όστρακο της χελώνας. Ο Ποταμιάνος έχει τις περισσότερες αναφορές σ' όλες τις ταξινομικές ομάδες, ενώ ο Παπαδιαμάντης έχει περισσότερες αναφορές στα δίθυρα, στα οποία συγκαταλέγονται το στρείδι, το μύδι, το κυδώνι, η πίννα, το χτένι και η αχιβάδα που καταλαμβάνουν ποσοστό 95 % και στη συνέχεια στα όστρακα, ενώ πιο λίγες αναφορές έχει στα γαστερόποδα. Από την κλάση των δίθυρων, αυτά που αναφέρθηκαν στα συγκεκριμένα έργα είναι το χτένι, το μύδι, ο σωλήνας, το μαργαριτοφόρο στρείδι, η αχιβάδα, το κυδώνι, η καλόγνωμη και το χάβαρο. Από την κλάση των γαστερόποδων, αυτά που αναφέρθηκαν στα συγκεκριμένα έργα είναι η πορφύρα, η πεταλίδα, τα σαλιγκάρια, το μάτι και η κοχύλα. Η κοχύλα θα μπορούσε να είναι η μπουρού, η κοχύλα, ή κάποιο άλλο οστρακοειδές που φυσώντας το, βγάζει ήχους. **(ΕΙΚ.4.3)**

Εικόνα 4.3. *Tonna gallea*

(Βράτις, 1997)

«Τον **Πορφυρογέννητο** τον έβαλαν σ' ένα σαρκοφάγο που έμοιαζε με τεράστιο αυγό».

(Ανδρέας Καρκαβίτσας, Διγενής Ακρίτας)

Βάσει των συγκεντρωτικών αποτελεσμάτων της έρευνας αυτής και όσον αφορά στη χρηστικότητα των οστράκων στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, διαπιστώνεται ότι τα όστρακα χρησιμοποιούνται και από τους τρεις συγγραφείς ως τροφή (210 αναφορές), ως βαφή (45 αναφορές), ως μαρκάρισμα (40 αναφορές), ως μουσικό όργανο και ως σάλπιγγα (301 αναφορές), ως δόλωμα και ως εμπορικό μέσο, ως κόσμημα-στολίδι και ως διακοσμητικό εργαλείο. Πολύ συχνά επισημαίνεται ότι τα όστρακα λειτουργούν και ως οικοθέση, αλλά και ως μέσο επικοινωνίας. Ο Καρκαβίτσας αναφέρει ότι χρησιμοποιούνται και ως επίστρωση εδάφους και ο Παπαδιαμάντης ως παιδικό φυλαχτό, αλλά και ως δώρο σε αγαπημένα πρόσωπα. Δεν πρέπει να παραλειφθεί ότι τα μαργαριτάρια χρησιμοποιούνται και ως τοπωνύμιο, ως λάφυρο και ιδιαίτερα ως θησαυρός καθώς επίσης και ως ενδιαίτημα, στέγη, αποθηκευτικός χώρος και ως αντικείμενο για σερβίρισμα.

Πολλά είναι τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιούν οι συγγραφείς. Με τις προσωποποιήσεις δίνουν μεγαλύτερη ζωντάνια στο κείμενο τους, ενώ με τις μεταφορές κερδίζουν σε παραστατικότητα. Οι παρομοιώσεις δίνουν μια περισσότερο παιγνιώδη διάθεση στο πεζογράφημα:

«...και με τα καβουράκια, που βγαίνουν από μυστηριώδεις τρύπες και σκαρφαλώνουν με δισταγμό στις πέτρες και με τις **πεταλίδες**, που 'ναι κολλημένες στους βράχους σαν κουμπιά».

(Θέμος Ποταμιάνος, Μυστικά της θάλασσας)

Εντοπίζεται και το σχήμα από κοινού, η παρονομασία και η επανάληψη τονίζουν την τελευταία. Οι εικόνες δημιουργούν μια ζωγραφική αίσθηση στον αναγνώστη όπως αποτυπώνεται παρακάτω:

«Ο καπετάν Σταμάτης ήναψε την πίπαν του, κ' εστάθη
ακουμβών επάνω στο παραπέτο της πρύμνης ατενίζοντας το
πορφυρόν πέλαγος».

(Άπαντα Παπαδιαμάντη, τόμ. 3^{ος})

«Κοίταξε, το όμορφος που 'ναι ο γιαλός! Τι γαλάζια, πράσινα, κοκκινωπά, ομορφούτσικα πράματα, κοχύλια, πορφύρες, χαλίκια!...Τι όμορφη που ήτο κ' εκείνη η κοχύλα που μου χάρισε ένα καιρόν ο...»

(Άπαντα Παπαδιαμάντη, τόμ. 4^{ος})

Εκτός από την παρουσία των οστράκων στην πεζογραφία, επιβάλλεται να τονιστεί και η ιδιαίτερη θέση που λαμβάνουν στον ποιητικό λόγο:

«Και το χρυσαφένιο φτυάρι που άδειαζε μεσ'
στους ουρανούς την άμμο

Μια Δευτέρα πρωινή και χτύπησε τ'
όστρακο

Είδαμε να τινάζονται βέργες ήλιου και η
Πεντάτευχος

Επάνω στα νερά μα ο έρωτας φάνηκε στα
γείσα... »

(Ελύτης, Το φωτόδεντρο και η δέκατη τέταρτη
ομορφιά)

Σύμφωνα με την Ζωίδου (2007), η οποία αναζήτησε τη χρήση των οστράκων στην ελληνική ποίηση, μελετήθηκαν τα έργα των Ελλήνων ποιητών: Ομήρου, Σεφέρη, Ελύτη, Καββαδία και Παπαδόπουλου και όπως προέκυψε από τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής όλοι οι ποιητές αναφέρονται στα ποιήματά τους σε κάποιο οστρακοειδές. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλούν οι αναφορές του επικού ποιητή Ομήρου όπως και άλλων λυρικών ποιητών, μέσα από τις οποίες φαίνεται ο θαυμασμός τους για το θαλάσσιο κόσμο των οστράκων εδώ και χιλιάδες χρόνια. Περισσότερες αναφορές είχε ο Ελύτης (42) και ακολουθούσε ο Σεφέρης με 19 αναφορές.

Συγκρίνοντας την συχνότητα των αναφορών σε όστρακα από τους ποιητές με αυτές των πεζογράφων διαπιστώνεται ότι είναι πολύ λιγότερες οι αναφορές των ποιητών, ενώ αναμενόταν περισσότερες από τον Ελύτη που θεωρείται «ο ποιητής του Αιγαίου» και από τον Καββαδία που είχε μόνο επτά αναφορές, αν

και ήταν λάτρης της θάλασσας όντας ο ίδιος ναυτικός. Τα σχήματα λόγου που εντοπίστηκαν στη μελέτη της Ζωίδου (2007) ήταν εννέα (9) δηλαδή: η προσωποποίηση, η κυριολεξία, η μεταφορά, η παρομοίωση, η μετωνυμία, η υπερβολή, η αλληγορία, η συνεκδοχή και η εικόνα. Τα παραπάνω είναι πολύ λιγότερα συγκρινόμενα με αυτά που καταγράφηκαν στους πεζογράφους της μελέτης αυτής (23), όπως επίσης και η συχνότητα χρήσης τους μέσα στα ποιητικά έργα είναι πολύ μικρότερη συγκριτικά με τα έργα των πεζογράφων. Αυτό ίσως οφείλεται στο μεγαλύτερο όγκο του έργου των πεζογράφων από πλευράς γραπτών κειμένων, στα προσωπικά βιώματα και τον χαρακτήρα του κάθε πεζογράφου, στη μόρφωση που είχαν λάβει, στη λεπτομερή φιλολογική τους εξέταση και στο ότι οι πεζογράφοι είχαν τη δυνατότητα μέσα από τον μεγάλο αριθμό σελίδων να δώσουν πιο πλούσια εκφραστικά μέσα και να αποτυπώσουν την αγάπη τους και τον θαυμασμό τους για τα όστρακα με πολύ περισσότερα σχήματα από αυτά που θα χρησιμοποιούσαν ποιητές. Τέλος, η αναζήτηση αναφορών με βάση την χρηστικότητα των οστράκων στα έργα των πεζογράφων προσέδωσε μεγαλύτερο αριθμό αναφορών απ' ότι στα έργα των ποιητών και απέδειξε τη στενή σχέση της θάλασσας και των οργανισμών της με την καθημερινή ζωή των ανθρώπων, όπως αποτυπώνεται στην λογοτεχνία:

«και δεν της πήρες ποτέ σου μίαν καλή καρφίτσα, ή ένα ζευγάρι **σκουλαρίκια με μαργαριτάρι**, ή ένα μαλαμοκαπνισμένονε σταυρό, ή ένα βραχιόλι, ή άλλο τίποτες.»

(Άπαντα Παπαδιαμάντη, τόμ. 3^{ος})

Εν κατακλείδι, όπως προκύπτει από την παρούσα μελέτη, αναμφίβολα, τα όστρακα, εκτός από το επιστημονικό ενδιαφέρον, τη χρησιμότητά τους ως τροφή, ως διακοσμητικά ή ως άλλα αντικείμενα, έχουν θέση και στην λογοτεχνία με ιδιαίτερη παρουσία στον ποιητικό αλλά πολύ περισσότερο στον πεζογραφικό λόγο· αποτέλεσαν και αποτελούν για τον άνθρωπο μίαν ανεξάντλητη πηγή εμπνεύσεων και ερεθισμάτων για πολλές τεχνικές κατασκευές και εικαστικές δημιουργίες. Η μελέτη των στοιχείων αυτών μπορεί να δώσει πληροφορίες για την εποχή, την ηθογραφία, το χαρακτήρα και τις ευαισθησίες των ανθρώπων και τον τρόπο σύνδεσης και μέσα από την πεζογραφία μπορούν να εκφραστούν συναισθήματα, να προβληθούν πτυχές της καθημερινής και δημόσιας ζωής, όπως και να γίνουν γνωστά ήθη και έθιμα, αλλά και δοξασίες όλων των λαϊκών στρωμάτων.

5. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μελέτη και η χρήση των οστράκων, χρονολογείται από τα αρχαία ακόμα χρόνια. Η ευρεία τους διάδοση περιελάμβανε τους τομείς της οικονομίας, της ένδυσης, της κοσμηματοποιείας, της ζωγραφικής, της θρησκείας, της αρχιτεκτονικής, της μουσικής και πολλών άλλων μεταξύ των οποίων είναι και η λογοτεχνία. Πολλοί ποιητές και πεζογράφοι χρησιμοποίησαν τα όστρακα και τα κογχύλια στα γραπτά τους ως πρότυπα ομορφιάς και συναισθημάτων. Ο σκοπός της μελέτης αυτής είναι να εντοπιστεί η χρήση των οστράκων, των ειδών και των συχνοτήτων εμφάνισης τους, καθώς και η χρήση τους ως μέρη του λόγου, σε επιλεγμένη ελληνική πεζογραφία από τον προηγούμενο αιώνα έως σήμερα.

Η έρευνα αυτή περιέλαβε τους πεζογράφους: Παπαδιαμάντη, Ποταμιάνο και Καρκαβίτσα, με βασικά κριτήρια επιλογής τους την κάλυψη μεγάλης χρονικής περιόδου, τη δημοτικότητα τους, την διεθνή τους αναγνώριση και την σχέση τους με τη θάλασσα. Παραμέτρους της μελέτης, αποτέλεσαν οι πεζογράφοι, τα έργα τους, οι αναφορές τους σε οστρακοειδή, το είδος του οστράκου (όταν δινόταν), η κλάση, και η χρήση τους ως σχήματα του λόγου.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, περισσότερες αναφορές σε οστρακοειδή έχει στα πεζογραφήματά του ο Ποταμιάνος (1850), ακολουθεί ο Παπαδιαμάντης (286) και τις λιγότερες τις έχει ο Καρκαβίτσας (188) σε σελίδες συνολικού έργου αντίστοιχα των συγγραφέων 3253, 2615, 5516. Όλοι οι πεζογράφοι τις περισσότερες φορές αναφέρουν τις λέξεις όστρακο και κογχύλι χωρίς έτσι να προσδιορίζουν το είδος. Αυτή η μη χρήση της κανονικής ονομασίας των ειδών μπορεί να αφήσει τον αναγνώστη να φανταστεί ελεύθερα την εικόνα που θέλει να του δώσει ο πεζογράφος. Παρόλα αυτά, στην πεζογραφία συναντώνται και αρκετά από τα πιο γνωστά οστρακοειδή όπως το στρείδι, η πορφύρα, η αχιβάδα, το μύδι, το κυδώνι, η πεταλίδα, η πίννα, το χτένι και η κοχύλα. Τα περισσότερα ανήκουν στην κλάση των Δίθυρων. Τα γαστερόποδα που βρέθηκαν,

καταλαμβάνουν αξιόλογη θέση και ακολουθεί η γενικότερη αναφορά σε όστρακα. Το σχήμα του λόγου που χρησιμοποιήθηκε περισσότερο ήταν η κυριολεξία, αν και τα υπόλοιπα σχήματα χρησιμοποιούνται σε μεγάλο ποσοστό αυξάνοντας τον πλούτο των εικόνων και των εννοιών.

Οι επιλεγμένοι πεζογράφοι φάνηκε να έχουν χαμηλό βαθμό ομοιότητας και οι διαφορές τους είναι χαρακτηριστικές όσον αφορά τη χρήση των οστράκων στα έργα τους. Οι πεζογράφοι έχουν πολύ περισσότερες αναφορές στα όστρακα από ότι οι ποιητές, χρησιμοποιούν πιο πολλά σχήματα λόγου και γίνεται πιο εκτενής αναφορά στη χρηστικότητα τους και στη θέση που λαμβάνουν στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων.

Η συχνότητα χρήσης των οστράκων στην πεζογραφία, καθώς και ο τρόπος χρήσης και αναφοράς τους από τους πεζογράφους, φαίνεται να είναι απόρροια των εμπειριών, της μόρφωσης και σίγουρα του τρόπου έμπνευσής τους.

6. SUMMARY

The use and the study of seashells are dated from the ancient years. Their wide distribution included the sectors of economy, clothing, jewelry, painting, religion, architecture, music and also literature. A lot of poets and novelists used the shells in their work as standards of beauty and sentiments. The purpose of this study is to detect: the use of shells, the species that occur, the frequencies in which they occur and their use as parts of speech, in selected Greek prose, from the last century until nowadays.

This research included the novelists: Karkavitsas Andreas, Papadiamantis Alexander and Potamianos Themos. The basic criteria of choice were the coverage of a big time period, their popularity and their relation with the sea. Parameters of the study were, the novelists, their collections, their extended work, their reports in shells, the species of the shells, their class, the number in which they were reported (singular or plural) and their use as parts of speech.

According to the results, Potamianos has the most references to seashells (1850), and Papadiamantis (286) and Karkavitsas follow with 286 and 188 references respectively and the pages their prose pieces are 3253, 2615, 5516. All the novelists, most of the times are referred to the word "shell" without specifying the species. The use of that word can let the reader to imagine freely the picture that the prose wants to give. In the selected literature, are appearing some of the most well known seashells as the oysters, purples, clams, mussels, cockles, barnacles, pinnes, scallops and gastropods. Most of them belong to the class of Bivalves. The Gastropods that were found are many and they are used by all novelists. The part of speech that was used more often is literalism, though the other parts are being used in a total percentage, increasing in that way the wealth of pictures and significances.

It appears that the selected novelists have no strong similarities in the way they use the seashells in their work. More similar are

Papadiamantis and Karkavitsas, and more different is Potamianos with the most references.

The frequency of use of the shells in literature as well as the way of that use from the novelists, seems to be the emanation of experiences, education and definitely their way of inspiration.

7.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Βράτις Κάρολος (1977). Στα κρυφά των θαλασσινών μας βυθών.
Εκδόσεις Καστανιώτη. Αθήνα, σελίδες 153.

Delamotte M. & Βαρδάλα-Θεοδώρου Ε. (1994). Κοχύλια από τις Ελληνικές θάλασσες,
Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, Αθήνα, σελ.320.

Dorling Kindersley (1992). Όστρακα, Οι μικροί φυσιοδίφες, Ερευνήστε το γοητευτικό
κόσμο των οστράκων. Εκδόσεις Ερευνητές, Αθήνα σελίδες 61.

Emilie Beaumont & Cathy Franco (2003). Απαντάμε στις ερωτήσεις των παιδιών για
τη θάλασσα. Εκδόσεις Modern Times. Αθήνα, σελίδες 125.

Ελληνική βιβλιογραφία

Liddell & Scott (1902). Μέγα λεξικό της Ελληνικής Γλώσσης, τόμος 2. Έκδοση Ανέστη
Κωνσταντινίδου, Αθήνα, σελίδες 812.

Michael Hassel & Stuart McNeil, μτφρ:Ιουλία Σαρρή. Η Οικολογία και το έργο της.
Εκδόσεις Μπουκουμάνη. Αθήνα, σελίδες 116.

Γαληνού - Μητσούδη Σ. (2003). Σημειώσεις Εκτροφής Οστράκων, Τμήμα Αλιείας και
Υδατοκαλλιεργειών, Α.Τ.Ε.Ι. Θεσ/νίκης (Παράρτημα Νέων Μουδανιών), σελίδες 110.

Γαληνού - Μητσούδη Σ. (2004). Σημειώσεις Αλιείας και Διαχείρισης Οστράκων, Τμήμα
Αλιείας και Υδατοκαλλιεργειών, Α.Τ.Ε.Ι. Θεσ/νίκης (Παράρτημα Νέων Μουδανιών),
σελίδες 106.

Γκρίμπας Γεώργιος (1977). Βιογραφίες νεοελλήνων λογοτεχνών. Εκδόσεις Αρίων.
Αθήνα, σελίδες 202.

Δημητράκης Κ.Γ. Κοχύλια των ελληνικών θαλασσών. Εκδόσεις Ορφανίδη, Αθήνα, σελίδες 69.

Δρ. Φράνσις Ντίππερ, μτφρ. Ευαγγελία Μαυρικάκη (2003). Τα μυστικά του βυθού αποκαλύπτονται. Εκδόσεις Πατάκη. Αθήνα, σελίδες 38.

Ελύτης Οδυσσέας (1996). Τα ετεροθαλή. Εκδόσεις Ίκαρος. Αθήνα, σελίδες 57.

Καρκαβίτσας Ανδρέας. Άπαντα (1979). Τόμοι 1-4. Εκδόσεις Ζαχαρόπουλος. Αθήνα, σελίδες 5516.

Καρκαβίτσας-Ράδος-Κόντογλου-Μωραιτίδης (1994). Διηγήματα της θάλασσας. Εκδόσεις Αρμός. Αθήνα, σελίδες 118.

Μανδηλαράς Β. , (1994). Άπαντα Αριστοτέλη – Των περί τα ζώα ιστοριών. Τόμος 16. Εκδόσεις Κάκτος, Οδυσσέας Χατζόπουλος και συνεργάτες. Αθήνα, σελίδες 344.

Μπαμπινιώτης Γ.(1998). Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας. Εκδόσεις Κέντρο Λεξικολογίας. Αθήνα, σελίδες 2064.

Μπουκόρου Κ.-Τσέλιου Μ. (2006). Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Α' Γυμνασίου. Εκδόσεις Σαββάλα. Αθήνα, σελίδες 860.

Π.Δ. (1998), Αλιεία Οστράκων, Φ.Ε.Κ. Α΄, 78/10-4-1998

Π.Δ. (2002), Αλιεία Δολωμάτων, Φ.Ε.Κ. Α΄, 92/2002.

Π.Δ. (2003), Τροποποίηση και συμπλήρωση των διατάξεων του Π.Δ.86/1998, Αλιεία Οστράκων (Φ.Ε.Κ. 78 Α΄), Φ.Ε.Κ. 78 Α΄, 198/11-8-2003.

Π.Δ.786/1978, Δίθυρα μαλάκια και αλιευτικά προϊόντα, Φ.Ε.Κ. Α΄ ,182/1978.

Παπαδιαμάντης Αλέξανδρος. Άπαντα (1982). Τόμοι 1-5. Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα, σελίδες (Τόμος 1ος & 2ος & 3ος 4ος & 5ος :3253)

Παρίσης Ιωάννης & Παρίσης Νικήτας (1999) Λεξικό Λογοτεχνικών όρων. Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων. Αθήνα, σελίδες 238.

Πολίτου Ελ-Μαρμαρινού. Η ποιητικότητα του παπαδιαμαντικού έργου. Αθήνα (1985), Περιοδικό. Διαβάζω, τ. 165, σελ. 54.

Στεργιόπουλος Κ. Ο Παπαδιαμάντης σήμερα, Διάρθρωση και χαρακτηριστικά της πεζογραφίας του, Είκοσι κείμενα για τη ζωή και το έργο του, Εκδόσεις των Φίλων. Αθήνα, σελίδες 320.

Συντακτικό της νέας ελληνικής ,Α΄, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου (1953). Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων. Αθήνα, σελίδες 191.

Σφακιανάκης Δ., Μπακάλη Γ.(2000). Βελτιώνω το γραπτό μου λόγο. Εκδόσεις Μεταίχμιο. Αθήνα, σελίδες 186.

Τεγόπουλος-Φυτράκης (1997). Μείζον Ελληνικόν λεξικό. Εκδόσεις Αρμονία Α.Ε., σελίδες 1500.

Χρήστου Χρύσανθος (1970). Θεωρία και ιστορία της νεότερης τέχνης. Εκδόσεις Κωνσταντινίδη. Θεσσαλονίκη, σελ.215.

Διαδικτυακές τοποθεσίες

<http://en.wikipedia.org/wiki/Conchology>

<http://www.geo.auth.gr/320/Molluska>

<http://www.epcon.gr./ostrakorama/o3.html>

<http://www.eumed.net>

http://www.designboom.com/eng/education/byssus_history.html

<http://www.designboom.com>

<http://www.gastropods.com>

<http://www.pearloasis.com/pearlhistory.html>

<http://www.southern.com>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Scallop>

<http://www.cvco.org>

<http://www.thais.it>

<http://www.ethno.fr>

http://http://www.onassis.gr/greek/assoc/enim_deltio/25_04/p30.html

<http://www.dcgreeks.com>

<http://el.wikisource.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CE%AD%CE%BA%CE%B4%CE%BF>

<http://el.wikisource.org/wiki/%CF%84%CE%B1>

<http://el.wikisource.org/wiki/%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1>

<http://el.wikisource.org/wiki/%28%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%B4%CE%BF%CF%8D%CF%81%CE%B7%29>

http://www.phys.uoa.gr/~nektar/arts/tributes/giannhs_ritsos/h_sonata_toy_selhnofwtos.ht

http://users.sch.gr/papanqel/sch/lit/mk.papadiamantis_miroJogi.htm

<http://oasigr.5.forumer.com/a/post347.html> <http://www.peri-qrafis.com/erqo.php?id=725>

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%8C%CE%BC%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF%82>

<http://www.durabond.ca/gdouridas/seferis.html>

<http://www.e-telescope.gr/gr/cat09/art09>

<http://www.smiley.cy.net/tsymeo/poetry-3.htm#Songs>

<http://www.smiley.cy.net/tsymeo/poetry-3.htm#Songs>

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B4%CF%85%CF%83%CF%83%CE%AD%C>

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B4%CF%85%CF%83%CF%83%CE%AD%C>

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CF%8D%CF%84%CE%B7%CF%82>

<http://www.logotexnia.com/writersqr/elytis/elytis.html>

<http://www.greekbooks.gr/web/book/cv.aspx?AuthorID=26626>

<http://www.hridanos.gr/volume07/proseggiseis/papadopoulos.php>

<http://www.greekbooks.gr/web/book/cv.aspx?AuthorID=26626>

<http://www.komvos.edu.gr>

<http://u5ers.thess.sch.gr/salnk/online/glossa/glsxhmata.htm>

<http://fax.libs.uga.edu/DF221xS344I/1f/troy.txt>.

[www. google. gr](http://www.google.gr)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1. Το έργο του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη

Συγγραφέας	Έργο	Τόμος	Τίτλος	Σελίδες	Εκδόσεις
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΙΣ	1-133	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΕΜΠΟΡΟΙ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ	133-345	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΓΥΦΤΟΠΟΥΛΑ	345-659	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ	11	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΧΡΙΣΤΟΨΩΜΟ	77	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΧΗΡΑ ΠΑΠΑΔΙΑ Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ	83	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΒΑΠΤΙΣΤΙΚΗ	89	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΥΠΗΡΕΤΡΑ	95	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΣΗΜΑΔΙΑΚΟΣ	103	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΣΤΡΑ	115	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΕΞΟΧΙΚΗ ΛΑΜΠΡΗ	125	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΧΤΥΠΗΜΕΝΗ	135	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΠΑΝΤΑΡΩΤΑΣ	143	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΜΑΥΡΟΜΑΝΤΗΛΟΥ	153	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΑΣΧΑΛΙΑ	169	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΠΑΣΧΑ ΡΩΜΕΙΚΟ	177	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΘΕΡΟΣ-ΕΡΟΣ	183	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΦΤΩΧΟΣ ΑΓΙΟΣ	211	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΜΙΑ ΨΥΧΗ	229	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΧΩΡΙΩΝ	237	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ ΣΤΟ	257	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΚΑΣΤΡΟ	275	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΗ ΝΥΧΤΙΑ	301	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ	315	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΣΤΗΝ ΑΓΙ-ΑΝΑΣΤΑΣΑ	343	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΑ	363	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΟΛΟΓΥΡΑ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ	379	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΟΙ ΧΑΛΑΣΟΧΩΡΗΔΕΣ	401	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΤΥΦΛΟΣΥΡΤΗΣ	463	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΟΙ ΕΛΑΦΡΟΪΣΚΙΩΤΟΙ	475	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΝΑΥΑΓΙΩΝ ΝΑΥΑΓΙΑ	501	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΛΑΜΠΡΙΑΤΙΚΟΣ ΨΑΛΤΗΣ ΒΑΡΔΙΑΝΟΣ ΣΤΑ	513	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΣΠΟΡΚΑ	541	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΗΣ ΚΟΚΚΩΝΑΣ ΤΟ ΣΠΙΤΙ	641	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΩΧ!ΒΑΣΑΝΑΚΙΑ	11	ΔΟΜΟΣ

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΔΑΣΚΑΛΟΜΑΝΑ	19	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΑ ΣΥΧΑΡΙΚΙΑ	29	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΦΩΤΑ ΟΛΟΦΩΤΑ	39	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΝΟΣΤΑΛΓΟΣ	45	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΓΛΥΚΟΦΙΛΟΥΣΑ	71	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΠΑΤΕΡΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ	89	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΟΙ	95	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΕΡΩΤΑΣ ΣΤΑ ΧΙΟΝΙΑ Ο ΞΕΠΕΣΜΕΝΟΣ	105	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΔΕΡΒΙΣΗΣ	111	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΠΕΘΑΜΕΝΑ	117	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΧΩΡΙΣ ΣΤΕΦΑΝΙ	131	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΑΒΑΣΚΑΜΟΣ ΤΟΥ ΑΓΑ	139	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ	149	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΟΥ ΤΕΜΠΕΛΗ	157	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΕΡΩΣ-ΗΡΩΣ	165	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΓΟΥΤΟΥ ΓΟΥΠΑΤΟΥ	183	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΟΙ ΠΑΡΑΠΟΝΕΜΕΝΕΣ	193	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Τ'ΑΓΝΑΝΤΕΜΑ	199	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΗΦΑΝΙΑ	207	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΟ ΕΝΙΑΥΣΙΟΝ ΘΥΜΑ	215	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΑΜΑΡΤΙΑΣ ΦΑΝΤΑΣΜΑ	225	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΟΙ ΜΑΓΙΣΣΕΣ	231	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΑ ΔΑΙΜΟΝΙΑ ΣΤΟ ΡΕΜΑ	237	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΓΑΤΟΣ ΚΑΙ Τ ΑΛΟΓΟ ΑΠΟΛΑΥΣΙΣ ΣΤΗ	249	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΓΕΙΤΟΝΙΑ	253	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΟΝΕΙΡΟ ΣΤΟ ΚΥΜΑ ΤΟ ΠΝΕΙΜΟ ΤΟΥ	261	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΠΑΙΔΙΟΥ	275	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΚΟΚΚΩΝΑ ΘΑΛΑΣΣΑ Ο ΓΕΙΤΟΝΑΣ ΜΕ ΤΟ	281	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΛΑΓΟΥΤΟ	293	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΦΑΡΜΑΚΟΛΥΤΡΙΑ	305	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΡΕΛΗ ΒΡΑΔΙΑ ΥΠΟ ΤΗΝ ΒΑΣΙΛΙΚΗΝ	315	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΔΡΥΝ Η ΤΥΧΗ ΑΠ' ΤΗΝ	327	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΑΜΕΡΙΚΑ ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ	333	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	353	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΧΟΛΕΡΙΑΣΜΕΝΗ	361	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΟΙ ΝΑΥΑΓΟΣΩΣΤΑΙ	367	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΠΑΝΔΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ	373	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΟΥΡΑΝΙΤΣΑΣ	383	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΣΤΡΙΓΚΛΑ ΜΑΝΝΑ	389	ΔΟΜΟΣ

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΓΙΑ ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ Η ΘΗΤΕΙΑ ΤΗΣ	397	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΠΕΝΘΕΡΑΣ	405	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΦΟΝΙΣΣΑ	417	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΑΛΙΒΑΝΙΣΤΟΣ	521	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΚΟΣΜΟΛΑΪΤΗΣ	533	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΑ ΚΡΟΥΣΜΑΤΑ	543	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΚΑΚΟΜΗΣ	557	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΟΙ ΚΟΥΚΛΟΠΑΝΤΡΕΙΕΣ	565	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΑΕΙΠΛΑΝΗΤΟΣ	575	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΣΥΝΤΕΚΝΙΣΣΑ	583	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΆΛΛΟΣ ΤΥΠΟΣ	591	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΜΙΚΡΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ	601	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΔΡΑΚΟΥ	607	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΑ ΔΥΟ ΚΟΥΤΣΟΥΡΑ Η ΣΤΟΙΧΕΙΩΜΕΝΗ	623	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΚΑΜΑΡΑ	633	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΝΤΕΛΗΣΥΦΕΡΩ	641	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Τ ΜΠΟΥΦ ΤΟΥ ΠΛΙ	649	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΧΑΡΑΜΑΔΟΣ ΧΟΡΟΣ ΕΙΣ ΤΟΥ Κ.	655	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΠΕΡΙΑΝΔΡΟΥ	13	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΓΥΝΗ ΠΛΕΟΥΣΑ Η ΧΗΡΑ ΤΟΥ	19	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΟΣ	37	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΑΚΛΗΡΗ	47	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΑΠΟΣΩΣΤΡΑ	51	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΠΕΝΤΑΡΦΑΝΟΣ	57	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΜΑΟΥΤΑ	65	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΆΨΑΛΤΟΣ	71	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΕΡΜΗ ΣΤΑ ΞΕΝΑ	77	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΡΕΜΒΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	85	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟ ΨΟΦΙΜΙ	99	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΟΙ ΔΥΟ ΔΡΑΚΟΙ	103	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΠΟΙΑ ΕΚ ΤΩΝ ΔΥΟ Η ΘΕΟΔΙΚΙΑ ΤΗΣ	107	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΔΑΣΚΑΛΑΣ	111	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟ ΤΥΦΛΟ ΣΟΚΑΚΙ	115	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟ «ΝΑΜΙ» ΤΗΣ	119	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΣΤΑΓΟΝΑ ΝΕΡΟΥ	123	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΕΞΟΧΙΚΟΝ ΚΡΟΥΣΜΑ	127	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΕΣΠΟΤΗ	131	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΘΑΛΑΣΣΩΜΑ	135	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΡΜΟΝΙΑ	139	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΓΡΑΙΑ Κ' Η ΘΥΕΛΛΑ	143	ΔΟΜΟΣ

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΔΙΔΑΧΟΣ	147	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΑΝΘΟΣ ΤΟΥ ΓΙΑΛΟΥ	151	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΜΑΚΡΑΚΙΣΤΙΝΑ	157	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΜΑΝΔΡΑΚΙ	163	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΞΟΜΠΛΙΑΣΤΗΡΑ	169	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΑ ΛΙΜΑΝΑΚΙΑ	175	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΟΡΗΣ	181	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΑ ΠΤΕΡΟΕΝΤΑ ΔΩΡΑ	191	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΚΑΛΤΣΑ ΤΗΣ ΝΕΝΑΣ	193	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΑΣΠΡΗ ΣΑΝ ΤΟ ΧΙΟΝΙ	195	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΕ ΤΟΝ ΠΕΖΟΒΟΛΟ	199	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟ ΚΑΜΙΝΙ	205	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Τ' ΑΕΡΙΚΟ ΣΤΟ ΔΕΝΤΡΟ	211	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΦΟΡΤΩΜΕΝΑ ΚΟΚΑΛΑ	217	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΑ ΡΟΔΙΝ' ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑ	223	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΛΙΡΕΣ ΤΟΥ ΖΑΧΟΥ	291	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΦΩΚΙΑΣ	297	ΔΟΜΟΣ
			ΤΑ ΚΑΛΑΜΠΟΥΡΙΑ ΕΝΟΣ		
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΔΑΣΚΑΛΟΥ	301	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Τ ΑΣΤΕΡΑΚΙ	305	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΠΙΤΡΟΠΙΣΣΑ	311	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΑ ΔΥΟ ΤΕΡΑΤΑ	317	ΔΟΜΟΣ
			ΤΗΣ ΔΑΣΚΑΛΑΣ ΤΑ		
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΑΓΙΑ	325	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΠΕΠΟΙΚΙΛΜΕΝΗ	333	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΝΕΚΡΟΣ ΤΑΞΙΔΙΩΤΗΣ	341	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΑΝΑΚΑΤΟΣ	349	ΔΟΜΟΣ
			ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ		
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΑΜΕΡΙΚΗ	355	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΕΡΗΜΟ ΜΝΗΜΑ	361	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥ	367	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΔΗΜΑΡΧΙΝΑ	381	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ	389	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Τ' ΑΓΓΕΛΙΑΣΜΑ	395	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΟΙ ΚΑΝΤΑΡΑΙΟΙ	405	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟ	411	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΕΓΑΛΕΙΩΝ ΟΨΩΝΙΑ	421	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΑ ΒΕΝΕΤΙΚΑ	431	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΑ ΦΡΑΓΚΛΕΪΚΑ	445	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΑΥΡΑ ΚΟΥΤΣΟΥΡΑ	459	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΑΓΑΠΗ ΣΤΟΝ ΚΡΕΜΝΟ	481	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΑΝΝΑ ΚΑΙ ΚΟΡΗ	493	ΔΟΜΟΣ
			Ο ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ		
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΚΑΡΑΧΜΕΤΗ	509	ΔΟΜΟΣ
			ΤΑ ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΣΤΟΝ		
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΥΛΟ	519	ΔΟΜΟΣ

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟ ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ	527	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΑ ΧΕΛΙΑ	535	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΚΑΛΛΙΚΑΤΖΟΥΝΑ	541	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΚΑΛΟΥΜΠΑΣ	549	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΦΛΩΡΑ Ή ΛΑΒΡΑ	555	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΑΣΠΡΟΦΟΥΣΤΑΝΟΥΣΑ	561	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟ ΙΔΙΟΚΤΗΤΟ	569	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΝΕΚΡΑΝΘΕΜΑ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΟΥ	573	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΓΕΡΟΥ ΕΠΙΜΗΘΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ	579	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΒΡΑΧΟΝ	583	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟ ΚΟΥΚΟΥΛΩΜΑ	591	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΚΛΕΦΤΟΠΑΡΕΑ ΙΑΤΡΕΙΑ ΤΗΣ	595	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ	605	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΨΥΧΟΚΟΡΗ ΤΟ ΖΩΝΤΑΝΟ ΚΙΒΟΥΡΙ	609	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΟΥ	617	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΣΤΟ ΜΕΓΑ-ΓΙΑΛΟ Ο ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΤΩΝ	623	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΧΗΡΩΝ	627	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΑΥΤΟΚΤΟΝΟΣ	629	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΔΕΗΣΙΣ	15	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΕΚΠΤΩΤΟΣ ΨΥΧΗ	17	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΙΑ ΨΥΧΗ Η ΚΟΙΜΑΜΕΝΗ	19	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑ	21	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ ΦΑΣΜΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ	23	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΓΙΑΝΝΑΚΗ ΚΑΙ ΚΩΣΤΗ	25	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΡΑΦΤΑΚΗ ΝΥΧΤΑ ΒΑΣΑΝΟΥ	27	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΝΗΜΗΝ ΤΟΥ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑ	29	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΗΝ	30	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΚΕΧΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΗΝ	32	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΚΟΥΝΙΣΤΡΑ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ	34	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΝΤΟΜΑΝ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΤΣΑ ΣΤΟ	35	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΠΥΡΓΙ ΣΤΟΝ ΠΡΟΔΡΟΜΟΝ	36	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΣΤΟΝ ΑΣΕΛΗΝΟ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΗ	37	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΣΑΛΟΝΙΚΙΑ ΣΤΟΝ ΠΡΟΔΡΟΜΟ ΤΟΥ	39	ΔΟΜΟΣ

			ΚΑΣΤΡΟΥ		
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΣΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ	40	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΚΑΝΩΝ ΙΚΕΤΗΡΙΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΠΑΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΤΗΝ ΓΟΡΓΟ-ΕΠΗΚΟΟΝ	43	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΚΑΝΩΝ ΙΚΕΤΗΡΙΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΝ ΤΟΝ ΕΝ ΟΛΥΜΠΩ	45	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΑΠΟΣΤΙΧΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΟΥ ΠΡΟ-ΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ .	49	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΝΤΙΠΑ,	50	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΕΡΓΑΜΟΥ	63	ΔΟΜΟΣ
			ΣΑΤΥΡΙΚΑ		
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Η ΕΒΔΟΜΑΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΘΩΝ	67	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΤΑ ΑΓΙΑ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ	79	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΣ	82	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Η ΕΒΔΟΜΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΑΙΝΗΣΙΜΟΥ	84	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ	96	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ	115	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΧΩΡΙΑ	119	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΣ ΟΙ ΚΟΡΥΦΑΙΟΙ	125	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Η ΚΟΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ	129	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ	133	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΑΠΟΒΑΣΙΛΕΙΑΤΙΚΑ	136	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ	140	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΛΟΓΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ	142	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΥΜΝΟΣ ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ	145	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΡΗΤΟΡΕΣ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ	147	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΤΟ ΠΑΣΧΑ	152	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΕΝΝΕΑΚΟΣΙΕΤΗΡΙΣ ΤΗΣ ΠΑΜΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ	155	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΕΟΡΤΑΙ	159	ΔΟΜΟΣ

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΤΟ ΜΑΚΡΑΚΕΙΟΝ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ ΕΝ ΣΚΙΑΘΟ	162	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ «ΛΟΓΟΝ»	165	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΤΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΝ	167	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ	170	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ	184	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Αἶ ΜΟΥ ΓΙΩΡΓΗ	186	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΙΕΡΕΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΙΕΡΕΙΣ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ	193	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	[ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΒΙΒΛΙΑΡΙΟΝ ΠΑΝΑΓΙΑ Η	199	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΚΟΥΝΙΣΤΡΙΑ	200	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Η ΔΙΨΑ ΤΟΥ ΔΑΥΙΔ	204	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΪΑΣ ΤΗΣ ΚΟΥΝΙΣΤΡΙΑΣ	208	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠ' ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΗΣ Μ. ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ [ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ	215	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	226	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΜΙΚΡΑ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ	231	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΦΩΝΗ ΑΥΡΑΣ ΛΕΠΤΗΣ	232	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Ο ΑΠΟΛΛΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΔΕΡΜΑ ΤΟΥ ΜΑΡΣΥΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ	234	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΣΚΕΨΕΩΝ	237	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΤΑΞΙΔΙ - ΒΑΠΟΡΙ - ΡΩΜΕΪΚΟ	243	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΟΙΩΝΟΣ	251	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΕΙΣ ΓΙΑΝΝΕΣΒΟΥΡΓ' ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ	255	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Ο ΜΠΑΨΡΩΝ	258	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΟΛΥΜΠΙΑΔΕΣ	268	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΩΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΟΛΙΣ	269	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΗΡΩΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΑΛΟΣ	273	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΡΙΑΝΤΑΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ ΤΟΥ Χ. ΑΝΝΙΝΟΥ	275	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΕΙΣ ΧΑΡΙΛΑΟΝ ΤΡΙΚΟΥΠΗΝ	276	ΔΟΜΟΣ

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΠΟΣΙΣ ΚΑΙ ΔΑΜΑΡ ΑΠΟ ΤΑ ΝΗΣΙΩΤΙΚΑ	277	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΕΘΙΜΑ	282	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Η ΑΛΗΘΗΣ ΥΓΕΙΑ	285	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	288	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ Ο ΥΛΙΣΜΟΣ	300	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΑΡΘΡΟΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΚΑΖΑΜΙΑΝ	302	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΕΠΙΣΤΟΛΗ	311	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Α' ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ]	311	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	[Β' ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ]	312	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΤΑ «ΘΑΛΑΣΣΙΝΑ ΕΙΔΥΛΛΙΑ»	314	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ Ζ. ΤΗΣ «ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ»	315	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	[ΓΝΩΜΗ ΔΙΑ ΤΟΝ ΣΟΥΡΗΝ	317	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	[ΑΓΓΕΛΙΑ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΩΝ] ΠΡΟΛΟΓΟΣ [ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ	317	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ	318	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΚΟΣΚΙΝΑ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	318	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΛ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ	319	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΤΟ ΜΟΣΧΑΤΟΝ ΤΗΣ ΣΚΙΑΘΟΥ	320	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΑΑ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ	321	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	[ΓΝΩΜΗ ΔΙΑ ΤΟΝ «ΞΕΝΙΤΕΜΟ» ΤΟΥ Γ. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ]	323	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Ο ΠΑΤΗΡ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ	327	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΠΑΠΑ-ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ	332	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	Ο ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ	334	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ	336	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΞΑΔΕΛΦΟΝ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΝ	339	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΒΙΛΔ	341	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗΣ, ΛΑΜΙΑΙΟΣ	342	ΔΟΜΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΕΝ ΔΑΚΡΥ ΕΠΙ ΤΩ ΘΑΝΑΤΩ ΤΗΣ ΜΑΡΙΚΑΣ Θ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ	343	ΔΟΜΟΣ

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	ΑΠΑΝΤΑ	5	ΘΡΗΝΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΞΑΔΕΛΦΟΝ ΜΟΥ ΣΩΤΗΡΙΟΝ ΑΛ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ	344	ΔΟΜΟΣ
----------------------	---------------	----------	--	------------	--------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 2. Το έργο του Ανδρέα Καρκαβίτσα

Συγγραφέας	Έργο	Τόμος	Τίτλος	Σελίδ.	Εκδόσεις
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Ο ΛΟΧΙΑΣ ΤΗΣ ΚΟΥΤΡΑΣ	8	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Η ΧΡΥΣΑΥΓΗ	18	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Ο ΤΥΦΛΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ	27	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Η ΑΣΗΜΩ	34	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΚΑΠΕΤΑΝ ΒΕΡΓΑΣ	40	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Ο ΣΠΑΘΟΓΙΑΝΝΟΣ	48	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΚΡΥΦΟΣ ΚΑΗΜΟΣ	64	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Η ΠΑΤΡΙΔΑ	69	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Η ΘΥΣΙΑ	76	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΣΑ ΜΠΟΤΣΑΡΗ	86	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Η ΓΡΙΑ ΜΕ ΤΗ ΡΟΚΑ ΤΗΣ	87	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΤΟ ΤΣΑΛΑΠΑΤΗΜΑ	89	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Η ΦΛΟΓΕΡΑ ΤΟΥ	108	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΓΙΑΝΝΟΣ ...ΚΑΙ Η ΜΑΡΩ	129	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Ο ΑΦΩΡΕΣΜΕΝΟΣ	154	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΝΕΟΙ ΘΕΟΙ	185	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΗΜΕΡΑΙ ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ	203	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΕΒΥΘΟΣ	223	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΤΑ ΔΥΟ ΣΚΕΛΕΘΡΑ	227	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Η ΚΑΚΗ ΑΔΕΡΦΗ	233	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Η ΜΗΤΡΥΙΑ	241	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Η ΜΑΝΝΑ	245	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Η ΓΥΝΑΙΚΑ	248	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Ο ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑΡΧΗΣ	252	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΤΑ ΤΥΦΛΟΠΟΝΤΙΚΑ	259	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Η ΣΜΥΡΝΙΑ	262	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΗΡΩΩΝ ΤΕΚΝΑ	266	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΤΟ ΠΑΛΑΙΜΑ	279	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΘΕΟΣ ΑΘΑΝΑΤΟΣ	283	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΤΖΑΚ	293	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΦΡΑΛΚΑΒΙΛΛΑ	303	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Ο ΚΛΕΦΤΟΚΟΤΑΣ	309	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΤΟ ΤΑΜΜΑ	315	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΑΡΗΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΣ	320	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΤΟ ΖΟΥΔΙΟ	323	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΤΟ ΣΥΓΓΕΦΟ	330	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΑΚΑΜΑΤΗΣ ΑΓΙΟΣ	334	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΟΙ ΚΑΛΙΚΑΝΤΖΑΡΟΙ	337	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΤΟ ΜΑΓΕΜΕΝΟ ΚΟΥΤΙ	342	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΕΥΑ	347	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	Ο ΚΟΥΡΔΟΚΕΦΑΛΟΣ	348	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	1	ΕΥΕΛΠΙΔΕΣ	353	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΠΟΘΟΣ ΚΑΙ ΠΟΝΟΣ	375	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΚΟΝΙΣΜΑ	377	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ	387	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΣΤΙΣ ΔΟΞΕΣ	391	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ	404	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ	407	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΚΑΚΗ ΝΥΜΦΗ	416	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΚΑΘΕΝΑΣ ΣΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΤΟΥ	418	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΡΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΟΣ	424	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΧΑΛΑΣΜΟΣ	431	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΘΑΛΑΣΣΑ	444	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΟΙ ΦΡΕΓΑΔΕΣ	456	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ	461	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟ	477	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΒΙΟΠΑΛΛΙΣΤΗΣ	480	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΕΚΔΙΚΗΤΗΣ	486	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΟΙ ΣΦΟΥΓΓΑΡΑΔΕΣ	489	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΚΑΒΟΜΑΛΙΑΣ	500	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΚΑΠΕΤΑΝΙΣΣΑ	505	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΘΕΙΟΝ ΟΡΑΜΑ	512	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΚΑΚΟΤΥΧΟΣ	520	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΚΑΤΩ ΚΟΣΜΟΣ	529	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΠΕΙΡΑΓΜΑΤΑ	535	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΓΕΡΑΚΑΣ	542	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΚΑΚΟΣΗΜΑΔΙΑ	547	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΓΟΡΓΟΝΑ	557	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΝΑΥΑΓΙΑ	560	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΟΙ ΚΟΥΡΣΑΡΟΙ	563	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΕΛΩΝΙΑ	568	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΓΙΟΥΣΟΥΡΙ	576	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΠΑΣΧΑ ΣΤΑ ΠΕΛΑΓΑ	583	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΤΙΜΟΝΙ	585	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΔΙΑΒΟΛΟΙ ΣΤΟ ΓΙΑΛΟ	586	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ	596	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΣΤΟ ΞΕΝΟ ΑΜΠΕΛΙ	597	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΤΡΥΓΟΣ	598	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΦΑΕΘΟΝΤΑΣ	599	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΠΕΡΣΕΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ	604	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
			ΠΩΣ Ο ΣΟΦΟΣ	609	
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ ΑΝΑΘΡΕΨΕ ΤΟΥΣ ΗΡΩΕΣ		ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΑΓΡΙΟΣ ΤΑΥΡΟΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	617	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΙΕΡΟ ΕΛΑΦΙ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	619	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΑΛΚΗΣΤΗ	623	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΔΑΙΔΑΛΟΣ ΚΑΙ ΙΚΑΡΟΣ	626	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΘΗΣΕΑ	628	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
			Ο ΘΗΣΕΑΣ	632	
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΤΑΙ ΣΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΤΟΥ ΑΙΓΕΑ		ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ ΑΓΚΑΙΟΣ	637	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΕΡΥΣΙΧΘΟΝΑΣ	638	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΜΙΔΑΣ	641	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΦΙΛΗΜΟΝΑΣ ΚΑΙ Η ΒΑΥΚΙΔΑ	643	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΘΥΣΙΑ ΤΗΣ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ	646	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ	649	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
			Ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΚΑΙ Ο ΕΥΡΥΑΛΟΣ	653	
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2			ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΒΟΡΙΑΣ	654	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΛΙΜΝΗΣ	655	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΓΥΝΑΙΚΟΠΕΤΡΑ	657	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΠΑΛΙΟ ΚΑΣΤΡΟ	658	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΓΟΡΓΟΝΑ	659	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΜΑΡΤΗΣ	660	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΛΑΓΟΣ ΚΑΙ Η ΧΕΛΩΝΑ	661	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΡΟΔΑΥΓΗ	663	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΔΗΜΟΣ Ο ΛΕΒΕΝΤΗΣ	664	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
			ΤΑ ΚΑΡΒΟΥΝΑ ΚΙ Ο ΑΣΒΕΣΤΗΣ	666	
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2			ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΣΤΗ ΣΤΑΝΗ	668	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
			Ο ΤΥΦΛΟΠΟΝΤΙΚΑΣ ΚΙ Ο ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ	669	
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2			ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΦΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΣΠΙΝΟΣ	685	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
			Η ΑΛΕΠΟΥ ΚΑΙ Ο ΣΚΑΝΤΖΟΧΟΙΡΟΣ	687	
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2			ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΓΡΥΛΟΣ	693	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΡΟΖΑΚΙ ΣΤΑΦΥΛΙ	758	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
			ΤΟ ΜΝΗΜΑ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΜΟΥ	761	
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2			ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΣΤΗΝ ΚΑΤΕΡΙΝΙΩ ΜΟΥ	765	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ	767	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΕΝΟΣ	770	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

			ΚΑΡΑΒΙΟΥ		
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΑΣΠΡΗ ΠΕΤΑΛΟΥΔΑ	773	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΚΡΙΜΑ ΝΑ ΧΑΘΗ Η	776	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΜΑΥΡΟΜΑΤΑ	778	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΟΣ	782	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΠΑΠΠΟΥΣ	784	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΑΥΤΟ ΔΕ ΜΟΥ ΤΟ ΕΙΠΕ	787	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΚΑΝΕΝΑΣ	792	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΚΟΥΝΑΒΙ	796	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΜΑΝΘΟΣ	800	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΣΟΥΠΙΑ	802	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΕΙΔΕΣ ΑΣΠΡΟ ΚΟΡΑΚΑ	804	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΚΗΠΟΣ ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ	808	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΜΕΤΑΞΙ	812	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΑΣ ΑΦΗΣΩΜΕ ΤΟΥΣ	814	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΓΕΡΟΥΣ	817	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΜΙΑ ΔΙΚΗ	820	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΗ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ	824	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΣΟΥΣΟΥΡΑΔΑ	827	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΛΕΙΨΑΝΟ	836	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΜΠΑΡΜΠΑΓΙΩΡΓΗΣ	845	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ	855	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΔΑΧΤΥΛΗΘΡΑΣ	869	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ	879	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΑΝΤΡΕΙΩΜΕΝΟΥ	893	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΚΑΙ ΣΧΟΛΕΙΟ	910	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΚΥΝΗΓΙ	926	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΑΓΙΟ ΜΑΝΤΗΛΙ	937	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΗΣ	946	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΚΡΗΤΗΣ	953	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΚΥΡΑΣ	958	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΟΙ ΑΠΕΛΑΤΕΣ	963	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΣΑΡΑΚΗΝΟΙ	972	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΚΟΥΡΣΕΥΟΥΝ	984	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΩΜΕΝΟ ΛΑΦΙ	991	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΘΑΛΑΣΣΑ	995	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΜΕ ΤΟ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟ	997	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΚΑΡΑΒΑΝΙ	999	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΠΗΛΛΑΙΟ	1006	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΟΙ ΜΕΛΙΣΣΕΣ	1008	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Η ΠΕΡΔΙΚΑ	1010	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟΥ ΛΙΝΑΡΙΟΥ ΤΑ ΠΑΘΗ	1022-	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΚΟΝΤΑ ΤΟ ΗΛΙΟΓΕΡΜΑ		
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΟΙ ΣΑΛΙΓΚΑΡΟΙ		
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	Ο ΔΡΥΟΚΟΛΑΠΤΗΣ		
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΑΡΑΒΙΚΟ ΑΛΟΓΟ		
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΤΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙ		
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	2	ΑΛΛΑΓΜΕΝΟΙ ΤΟΠΟΙ		
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΛΥΓΕΡΗ		

				1129	
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΖΗΤΙΑΝΟΣ	1131-1252	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΣ	1253-1356	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΑΡΜΑΤΩΛΟΣ	1357-1375	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΜΑΙΟΣ	1378	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΧΩΡΙΣ ΑΓΑΠΗ	1379	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ	1385	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ	1389	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΟ ΓΑΪΤΑΝΑΚΙ	1392	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΚΑΜΗΛΑ	1394	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΑ ΡΟΠΑΛΑ	1398	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΟ ΨΥΧΟΣΑΒΒΑΤΟ	1402	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΟΙ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ	1404	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
			ΠΩΣ ΔΕΝ ΕΙΔΑ ΤΗΝ	1406	
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΕΚΛΕΙΨΗ		ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΜΑΡΤΗΣ	1408	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΦΟΥΣΚΟΔΕΝΔΡΙΕΣ	1409	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΜΑΗΣ	1411	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΤΥΦΛΗ	1414	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Τ' ΑΗΔΟΝΙ	1417	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΑΛΚΜΗΝΗ	1420	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΣΥΡΕ	1423	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ	1424	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΑΠΑΡΧΑΙ	1424	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΗΛΙΟΣ ΕΣΒΥΣΕ	1424	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΚΗΠΟΣ ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ	1425	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΔΙΣΤΙΧΑ	1426	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΟΙ ΔΙΔΥΜΟΙ	1430	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΟΙ ΔΙΔΥΜΟΙ	1431	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΝΕΟ ΣΥΜΒΟΛΟ	1434	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ	1436	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΝΕΚΡΑΝΑΣΤΑΣΗΣ	1438	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΧΩΡΙΣΜΟΣ ΜΑΣ	1439	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΖΙΦΟΣ	1441	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΣΗΜΑΙΑ	1444	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Τ' ΑΛΟΓΟ ΜΟΥ	1445	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ	1446	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΝΑΟΣ ΜΟΥ	1447	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
			ΤΑΧΥΠΙΕΣΤΗΡΙΑ-	1449	
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΑΧΥΤΥΦΛΩΤΗΡΙΑ		ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΠΑΤΕΡ ΝΟΣΤΡΟ ΚΑΙ ΣΙΑ	1452	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΝΕΟΠΑΛΑΙΚΟΣ	1454	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΚΑΤΡΑΠΑΚΙΕΣ	1456	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΗΓΗΣΩΣ	1458	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

			ΕΝΑ ΚΟΜΜΑΤΙ ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΜΟΥ	1460	
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3			ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΑΣ ΤΟΝ ΠΡΟΣΜΕΝΗ ΕΤΟΙΜΗ	1461	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΝΑ ΜΗ ΠΟΥΛΗΘΟΥΝ ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΝΕΛΛΗΝΟΝ- ΣΚΕΤΑ	1463	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΝΕΑ	1467	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΑΛΗΘΙΝΑ ΛΟΓΙΑ	1469	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΟ ΦΛΑΜΠΟΥΡΟ	1471	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΑ ΝΑΥΑΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ	1472	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΕΘΝΙΚΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ	1474	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΕΝ ΔΕΟΝΤΙ ΧΡΟΝΩ	1476	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΟ ΙΣΧΥΡΟΝ ΦΥΛΟΝ	1477	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΟΙ ΜΑΝΔΑΡΙΝΟΙ	1480	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΑ ΡΩΣΙΚΑ ΡΟΥΒΛΙΑ	1487	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΓΥΡΩ ΤΡΙΓΥΡΩ ΣΤΑ ΣΑΡΑΒΑΛΑ	1490	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΜΠΑ!	1493	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΘΛΙΨΗ	1495	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΚΙΝΗΜΑ	1497	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΣΚΛΑΒΟΙ	1499	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΙΣΚΙΟΣ ΤΗΣ ΣΥΚΙΑΣ	1502	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΓΙΑΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΦΥΓΟΥΝ	1504	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΠΩΣ ΤΟΥΣ ΘΕΛΟΥΜΕ	1506	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΟΨΗ	1508	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΟ ΑΝΕΛΕΥΘΕΡΟΝ	1509	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΕΠΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΙΑΝ	1511	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΣΑΛΠΙΣΜΑ	1513	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΧΟΡΟΙ	1515	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΣΥΓΧΑΙΡΕΙ ΤΟΝ ΦΟΙΤΗΤΗΝ ΧΑΡΒΑΛΟΝ	1517	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΟΣΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΙΣΩ	1520	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΟΙ ΦΡΟΝΙΜΟΙ	1523	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΜΑΙΟΣ ΕΝ ΛΕΧΑΙΝΟΙΣ	1528	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΑ ΡΙΖΙΚΑΡΙΑ	1531	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΑ ΔΥΟ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	1534	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΣΕΙΣΜΟΦΟΒΙΑ	1536	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΠΡΟΣΟΧΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΓΕΡΟΝΤΑΣ	1542	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Η ΝΥΞ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΕΝ	1545	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΟΙΣ ΧΩΡΙΟΙΣ ΨΥΧΩΛΟΓΙΑ	1549	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ		ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	Ο ΚΑΒΑΛΑΡΗΣ	1556	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

			Ο ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ	1558	
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΔΡΟΜΟΣ ΚΑΙ Η		ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ		ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΟ ΚΑΛΥΒΑΚΙ	1561	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ	1562	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ	1564	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΟ ΚΟΥΝΟΥΠΕΛΙ	1572	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΗΣ ΑΓΑΘΗΣ ΤΟ	1575	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΠΗΔΗΜΑ		ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΟΙ ΣΚΑΠΟΥΛΟΙ	1579	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΙΣ	1583	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΤΑ ΑΝΑΦΙΩΤΙΚΑ	1587	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΜΑΡΙΑ Η ΠΕΝΤΑΓΙΩΤΙΣΣΑ	1603	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	3	ΚΡΑΒΑΡΑ (I)	1611	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΚΡΑΒΑΡΑ (II)	1655	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ	1682	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΕΤΑΣΤΑΘΜΕΥΣΙΣ	1685	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΑΓΙΟΣ ΣΥΜΕΩΝ	1688	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΚΛΕΙΣΟΒΑ	1693	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΑ ΚΑΡΤΕΡΙΑ	1700	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΧΡΥΣΗ ΒΡΟΧΗ	1706	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ	1710	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΚΕΡΑΤΖΗΣ	1718	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΑΠΟ ΤΟΥ ΚΙΣΣΑΒΟΥ	1726	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΠΑΤΡΙΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ	1734	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΤΕΚΕΣ ΤΩΝ	1742	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΠΕΚΤΑΣΗΔΩΝ		ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΓΑΜΟΣ ΤΗΣ ΑΣΗΜΩΣ	1750	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ	1760	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ	1768	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟ	1777	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟ ΜΠΟΥΡΤΖΙ	1787	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΟΙ ΔΕΛΦΟΙ	1793	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΑΙΒΑΖΟΦΣΚΗΣ	1801	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΡΑΠΕΖΟΥΣ	1803	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΟΝΩΝ ΕΡΕΙΠΙΑ	1804	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΚΥΡ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	1807	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΙΚΡΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ	1814	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΘΑΛΑΣΣΙΝΗ ΖΩΗ	1847	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΡΟΥΚΗΣ	1958	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΛΥΚΟΓΙΑΝΝΗΣ	1965	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ	1968	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΔΩΔΕΚΑ		ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΙΟΙ		ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΔΕΚΑΤΡΕΙΣ ΤΑΜΠΡΑΔΕΣ	1975	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΔΙΑΚΟΣ ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ	1976	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΣΩΤΗΡ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ		ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΓΡΑΒΙΑ	1977	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΓΓΕΛΗΣ ΛΙΜΙΩΤΗΣ	1978	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟΝ ΠΕΡΙ ΛΙΜΙΩΤΟΥ	1983	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΑΙ ΑΗΔΟΝΕΣ ΤΗΣ ΑΡΤΟΤΙΝΑΣ	1984	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΑ ΤΣΑΡΟΥΧΙΑ ΤΟΥ ΔΕΡΒΕΝΑΓΑ	1985	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΠΡΟΣΕΥΛΕΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΑΙΩΝ	1986	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΕΧΘΡΟΣ ΠΕΡΙ ΒΛΑΧΟΘΑΝΑΣΑΚΗ	1989	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟΥ ΓΚΟΥΓΚΑ ΤΟ ΑΘΛΟΝ ΣΟΥΛΙΩΤΙΚΗ	1990	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΣΤΑΜΑΤΑΚΗΣ	1992	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΑΣΦΑΚΙΑΝΟΣ ΚΟΥΤΡΟΥΚΗΣ	1993	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΟΙ ΚΛΕΦΤΑΙ ΤΟΥ ΖΥΓΟΥ	1999	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Ο ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗΣ	2009	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΕΙΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ(ΚΟΛΟΚ ΟΤΡΩΝΗ)	2012	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΟΙ ΓΝΩΜΕΣ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΗ	2013	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ ΤΑ ΠΟΔΑΡΙΑ	2013	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΤΟΠΙΚΙΣΜΟΙ	2013	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΟΝΑΧΑ Ο ΑΝΤΡΑΣ ΤΗΣ	2014	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ	2014	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΟΝΕΙΡΙΑΣΜΑΤΑ	2015	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΖΗΛΙΑΡΑ ΠΑΛΙ	2015	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	Α ΚΥΡΑ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΣΤΟ ΚΑΛΟ ΚΥΡΑ	2016	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ	2017	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΑΡΙΓΩ ΡΟΥΣΣΕΛΗ	2020	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΑΡΙΓΩΣ ΡΟΥΣΣΕΛΗ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ	2021	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΩ ΠΙΝΑΚΙΔΟΓΡΑΦΩ ΤΗΣ <<ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ>>	2023	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΕΞ ΗΛΕΙΑΣ	2024	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΠΕΡΙΕΡΓΟΤΑΤΑ	2025	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΚΑΙ ΕΚ ΤΡΙΤΟΥ ΑΠΑΓΩΓΗ ΜΑΡΙΓΩ ΡΟΥΣΣΕΛΗ ΤΡΙΤΗ	2025	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΑΡΠΑΓΗ ΜΑΡΙΓΩ ΡΟΥΣΣΕΛΗ ΕΝ	2025	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΠΥΡΓΩ	2025	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΜΑΡΙΓΩΣ ΡΟΥΣΣΕΛΗ	2030	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΕΞΑΦΑΝΙΣΙΣ	2032	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΖΑΚΥΝΘΟΣ	2032	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ	ΑΠΑΝΤΑ	4	ΛΗΣΤΑΙ ΕΝ ΗΛΕΙΑ	2034	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΠΑΝΤΑ 4 ΤΑ ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΑΝΕΥ
ΜΕΓΕΘΥΝΤΙΚΟΥ ΦΑΚΟΥ 2038 ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 3. Το έργο του Θέμου Ποταμιάνου

Συγγραφέας	Τίτλος	Σελίδες	Εκδόσεις
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΜΕ ΤΟ ΓΥΑΛΙ ΤΟΥ ΨΑΡΑ	1 ως 301	"ΕΣΤΙΑ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΤΑ ΨΑΡΙΑ ΚΑΙ ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ	1 ως 143	"ΕΣΤΙΑ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΕΔΩ ΒΥΘΟΣ	1 ως 236	"ΕΣΤΙΑ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ	1 ως 248	"ΕΣΤΙΑ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ	1 ως 191	"ΕΣΤΙΑ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΓΙΑΛΟ-ΓΙΑΛΟ	1 ως 179	"ΕΣΤΙΑ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ Η ΘΑΛΑΣΣΑ	1 ως 155	"ΕΣΤΙΑ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΜΙΚΡΟΙ ΨΑΡΑΔΕΣ	1 ως 163	"ΕΣΤΙΑ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	Ο ΨΕΥΤΟΘΟΔΩΡΟΣ	1 ως 111	"ΕΣΤΙΑ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΕΥΘΥΜΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ	1 ως 95	ΑΤΛΑΝΤΙΣ
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΘΑΛΑΣΣΙΝΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ	1 ως 60	ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΣ, ΑΘΗΝΑ, 1929
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΕΥΘΥΜΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ	1 ως 125	ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΘΗΝΑ, 1963
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ	1 ως 63	ΝΑΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ, ΑΘΗΝΑ, 1934
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΕΣ	1 ως 94	ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΣ
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΤΟΠΟ ΣΤΟΥΣ ΤΡΕΛΛΟΥΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ	1 ως 94	ΖΗΚΑΚΗ, ΑΘΗΝΑ, 1926
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΤΡΕΛΛΟΙ ΚΑΙ ΦΡΟΝΙΜΟΙ	1 ως 157	ΣΙΔΕΡΗ, 1945
ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ	ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ	1 ως 200	ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΣ